

nous horitzons

N. 56

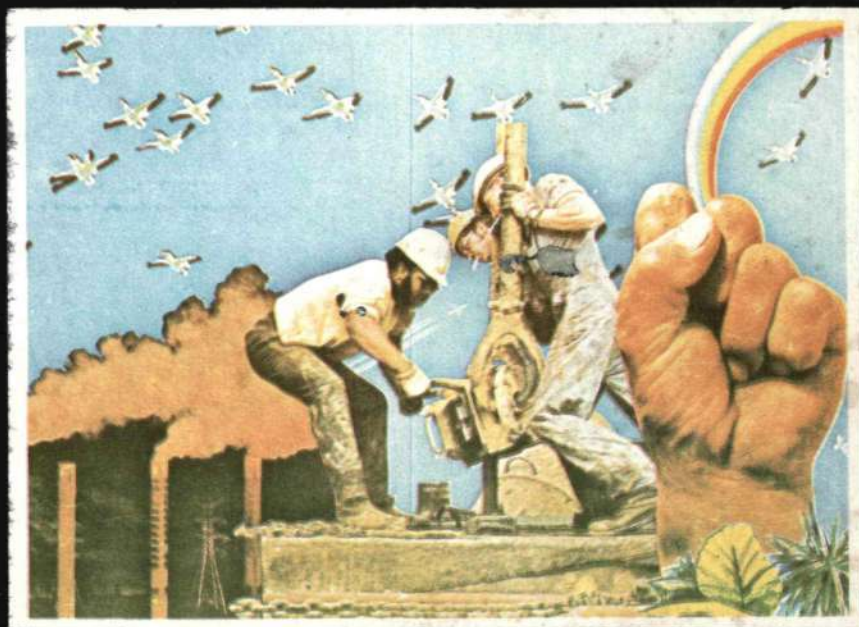
Setembre 79

**Relacions PCE-
PSUC**

L. COLOMER

**4 interrogants
sobre la
crisi
ecològica
i energètica**

J. SEMPÈRE

**Enfront de la NATO: no alineament
i neutralitat activa**

A. ALVAREZ

Lluita de classes

a l'Espanya franquista

N. SARTORIUS

**Debat
sobre el MCE**

J. AZNAR

PRESENTACIÓ

NOUS HORITZONS comença amb aquest número 56, una nova fórmula i un nou format destinats a donar a la revista més agilitat i més incidència en els problemes d'avui. Entre canvi i continuïtat, probablement pesarà més la continuïtat. La revista aspira a continuar essent una plataforma de reflexió teòrica, política i cultural, un estímul al debat i un instrument per progressar en la comprensió dels fenòmens nous de la nostra societat; vol continuar essent una revista comunista, sense dogmatismes ni exclusions sectàries, però amb la clara i expressa intenció de contribuir al desenvolupament d'una cultura democràtica i socialista, humanista i crítica; serà com sempre una revista catalana y escrita en català, feta a partir de la convicció que no hi ha pensament universal si no arrela en la realitat concreta —i per tant, també, nacional— que cadascú viu. Si en algun aspecte **NOUS HORITZONS** pretén modificar la seva trajectòria anterior és, en tot cas, en la línia de fer un esforç per abordar sense prejudicis els diferents aspectes en què es manifesta la decadència i crisi de la civilització engendrada pel capitalisme. Aquesta crisi, que fa pesar gravíssims interrogants sobre la humanitat, exigeix un esforç inèdit per comprendre'n els trets essencials i les possibles vies de sortida. La perplexitat i desorientació en què avui ens movem tots prové també del fet que l'esquerra socialista es troba en una situació en què les seves solucions tradicionals resulten insuficients per fer front a l'actual estat de coses. Cal, doncs, un gran esforç d'imaginació per reconstruir una alternativa. Els comunistes de Catalunya han de plantejar-se el proper Vè Congrés del PSUC, que se celebrarà dintre de poc més d'un any, com una fita dintre d'aquest esforç; **NOUS HORITZONS** espera contribuir-hi creativament.

nous horitzons

Número 56, Setembre 79

Director periodista:

Andreu Claret

Director responsable:

Joaquim Sempere

Consell de redacció:

Roser Argemí

Pau Bordonava

Jordi Borja

Francesc de Carreras

Andreu Claret

Leandre Colomer

Joan Gay

Joaquim Horta

Antoni Luchetti

Oriol Ramis

Ignasi Riera

Antoni Segarra

Joaquim Sempere

Laura Tremosa

Francesc Vallverdú

Jordi Vives

Consell assessor:

Pere Ardiaca

Ricard Boix

Maria Dolors Calvet

Alfons Carles Comín

Xavier Folch

Josep Lluís López Bulla

Joan Ramos

Rafael Ribó

Enric Solé

Jordi Solé Tura

Secretària de redacció

i producció:

Marina Curià

Disseny:

Josep Lluís Gállego

Edita:

PSUC

Redacció i

administració:

Vallespir, 171, baixos,

Barcelona-14

Tel. 321 21 54

Producció:

Fotografia Ind. Rodríguez

Gran Vial, 9

Montornès del Vallès

(Barcelona)

Preu de l'exemplar:

100 ptes.

Subscripció: Espanya:

5 números: 500 ptes.

10 números: 1.000 ptes.

estranger:

5 números: 750 ptes.

10 números: 1.550 ptes.

Publicació mensual

Dipòsit Legal: 37.808

2 Quatre interrogants sobre la crisi ecològica i energètica

Joaquim Sempere

**8 Els treballs i els dies
Nuclears? No, gràcies!**

Serrallonga

10 Cinquanta anys després del crac de 1929

Joan Clavera

12 Tres reflexions sobre la lluita de classes a l'Espanya franquista

Nicolás Sartorius

22 Costos i conseqüències de la nostra incorporació a la NATO

Carles Montblanc

25 Enfront de la NATO, no alineament i neutralitat activa

Albino Alvarez

28 Professionals i lluita de classes

Joan Gay

L'acció

31 Amposta: un exemple d'aliança entre classe obrera i pagesia

Joan Ripollès i Margot Pascual

La història

34 Sobre les relacions orgàniques entre el PSUC i el PCE

Leandre Colomer

**40 Debat
Polititzar el tema del Mercat Comú**

Jaime Aznar

**43 Lectures
Guia bibliogràfica sobre ecologia**

J. Sempere i L. Tremosa

Joaquim Sempere **4 INTERROGANTS SOBRE LA**

CRISI ECOLÒGICA I ENERGÈTICA

L'home ha de fer constantment balanç de la seva experiència i continuar describint, inventant, creant, avançant. Actualment, aquest poder que té l'home de transformar el medi en el qual viu pot aportar a tots els pobles els beneficis del desenvolupament i la possibilitat de millorar la qualitat de la vida si és usat amb seny. Usat de manera abusiva o desconsiderada, pot causar uns danys incalculables als éssers humans i al medi ambient. Els exemples de danys, de destrucció i de devastació provocats per l'home es multipliquen davant nostre a nombroses regions de la terra; es comproven nivells perillosos de contaminació de l'aigua, de l'aire, de la terra i dels éssers vius; perturbacions profundes i lamentables de l'equilibri ecològic de la biosfera; la destrucció i l'esgotament de recursos insubstituïbles i, finalment, deficiències greus que són perilloses per a la salut física, mental i social de l'home en el medi que ell crea.» Aquestes paraules de la declaració de la Conferència Mundial sobre el Medi Ambient (Estocolm, juny de 1972) donen una mida del problema. ¿Quines dimensions té i com pot afectar el nostre futur immediat?

¿Està en perill la supervivència humana?

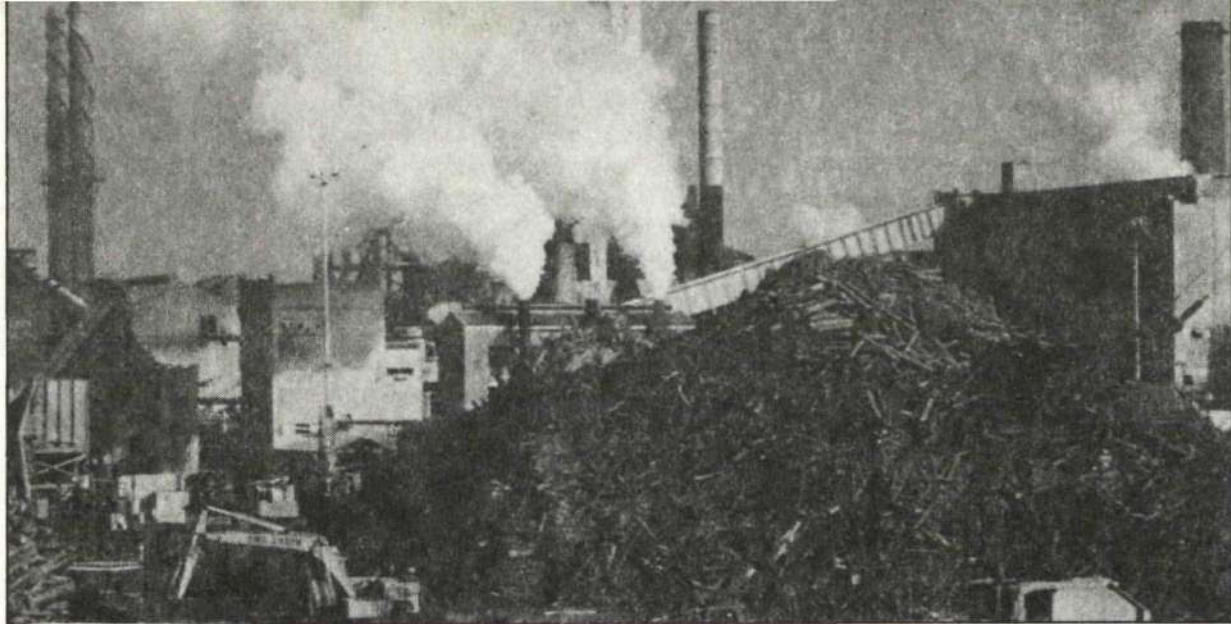
El famós informe Meadows, del Club de Roma, va llançar a l'opinió pública la preocupació: potser perilla la supervivència de l'espècie humana. D'aleshores ençà més i més científics —individualment o en grup— s'han afegit a la denúncia (1). ¿Quins arguments són esgrimits?

1. Entre els autors que han influït més sobre l'opinió pública cal esmentar Gordon R. Taylor (*El juicio final*, 1970), Barry Commoner (*Ciencia y supervivencia; El círculo que se cierra*, 1972, i *La escasez de energía*, 1976), el grup de científics anglesos autors del «Manifest per la supervivència» (1972), els autors dels informes del Club de Roma: Meadows i altres (*Los límites del crecimiento*, 1972) i Mesarovic i Pestel (*La humanidad en la encrucijada*, 1974). A la Unió Soviètica, E. K. Feodorov publica el 1972 *La interrelació entre natura i societat*, i el mateix any la revista *Voprosy filosofii* organitza diverses taules rodones sobre «Home i medi ambient», a les quals participen eminents científics soviètics, entre ells Kapitsa. Observi's la coincidència d'una data: 1972. Posteriorment s'ha enriquit molt la literatura sobre el tema i sobre alternatives de societat.

Primerament, l'explosió demogràfica. En dos-cents vint anys, la població mundial s'ha quintuplicat, passant de 750 milions a 3.600 milions de persones, i al ritme actual de creixement es duplicarà en les pròximes tres o quatre dècades i arribarà als 15.000 milions abans de l'any 2.030. Abans del descobriment i generalització de l'agricultura, ara fa uns 10.000 anys —és a dir, abans de la revolució neolítica—, es calcula que la població mundial no va superar mai els 20 milions, és a dir, els 2/3 de la població espanyola actual. Gràcies a l'agricultura va passar de 20 a uns 750 milions en el transcurs de 10.000 anys. Amb la revolució industrial, en uns 200 anys ha passat a 3.600 milions.

En segon lloc, el creixement industrial està infligint al medi ambient unes agressions de magnitud considerable. La indústria i els transports mecànics llencen a les aigües, a l'atmosfera i a la superfície de la terra quantitats de productes que, a causa de la magnitud de les dosis, no són reabsorbits normalment pels éssers vius, resulten tòxics o destructius de la vida vegetal i animal i comencen a afectar massivament la salut humana. La indústria i els transports afecten l'aigua i l'aire que necessitem per respirar i viure. A la superfície de la terra, en el curs de milions d'anys, s'han creat unes condicions físico-químiques summament delicades que fan possible la vida superior; s'han establert uns *equilibris ecològics* (és a dir, entre els conjunts d'éssers vius i entre aquests i el medi ambient) amb uns mecanismes de reproducció permanent de l'equilibri. Així, per exemple, hi ha un cicle de l'aigua que fa que existeixi sempre una massa d'aigua pura a disposició de la vida; o un cicle de l'oxigen basat en la fotosíntesi, mecanisme pel qual les plantes verdes regeneren l'oxigen que els éssers vius consumeixen amb la respiració i altres processos d'oxidació.

Un camió corrent, en un recorregut de mil quilòmetres, consumeix la mateixa quantitat d'oxigen que necessita una persona durant un any sencer; imaginem tot el que pot ser consumit pels innombrables automòbils, avions i dispositius industrials. S'ha calculat que als Estats Units, primera potència industrial del món, l'oxigen regenerat representa només un 60 % de l'oxigen consumit. Un altre perill prové del desgast que sofreix la capa d'ozon que envolta l'atmosfera de la terra a conseqüència dels vols aeris o dels pulveritzadors («sprays») que escampen per l'aire partícules microscòpiques de productes químics corrosius; la capa d'ozon ens

protegeix de les radiacions còsmiques (ionitzants com la radioactivitat, i productores per tant de càncers i mutacions genètiques), i tot el que la desgasta eleva la probabilitat dels seus efectes nocius. És prou coneguda la perillositat de l'ús de l'energia nuclear per la contaminació radioactiva que provoca, a través dels processos d'obtenció de l'energia però també a través dels residus, la radioactivitat dels quals pot durar milers d'anys (i deixem de banda la qüestió de les armes atòmiques).

En tercer lloc, la mateixa agricultura moderna no està exempta de problemes. Ja en altres temps la mala utilització de les terres de conreu va portar a la desertització de zones extenses. En ple Sàhara s'han trobat restes de cultures humanes que indiquen que foren terres fèrtils en altres èpoques, i el nord del Magreb fou fa dos mil anys un dels graners de l'imperi romà. El pas de conreus diversificats a monocultius, la substitució de fertilitzants orgànics per fertilitzants minerals o químics, l'ús immoderat de productes químics com a plaguicides i herbicides tenen conseqüències devastadores i contaminants.

Fins ara, l'energia que consumim per a la calefacció, transport i processos industrials i domèstics prové de fonts no renovables: carbó, petroli, gas natural, urani. Aquestes fonts s'esgotaran aviat, i abans d'esgotar-se ens aniran sumint en una creixent escassetat i carestia energètica. No tenim plans alternatius per utilitzar fonts renovables: el sol, el vent, les marees, l'energia geotèrmica o altres. Només sabem utilitzar la llenya i l'energia hidràulica, que tenen un límit.

Fer una ponderació de quins poden ser els efectes combinats de tots aquests factors és difícil, tant per la seva complexitat com pels interessos polítics i ideològics que influeixen en la investigació científica. Per això no hi ha encara un acord de la comunitat científica sobre el tema. Però és legítim preguntar-se si la terra podrà alimentar els seus habitants dintre

d'algunes dècades, sobretot quan ja avui la fam afligeix centenars de milions de persones del Tercer Món (2); si el medi ambient resistirà les agressions, industrials i altres, d'una població creixent i amb expectatives creixents de consum.

D'altra banda, no es tracta d'imaginar catàstrofes brusques, apocalíptiques. La crisi ecològica cal veure-la lligada a l'evolució de les societats humanes, i en particular a un doble fenomen: èxode rural massiu cap a les ciutats i, malgrat això, creixement de la població rural i augment dels treballadors del camp desposseïts de terra. Això és paral·lel a una extensió de les relacions mercantils i capitalistes als països dependents (3). Aquests canvis socials vertiginosos comporten normalment una degradació de la convivència, una segregació social creixent. Es tracta, en suma, d'una crisi global de civilització. L'agreujament de les condicions ecològiques i energètiques pot portar, en aquest context, a una competició creixent per les matèries primeres, pels aliments i les riqueses materials, tant entre uns i altres països —i especialment entre països industrials i països subdesenvolupats— com entre les classes socials. Potser el que ens espera no és una apocalipsi sinó un món cada cop més agressiu i cada cop més allunyat de la natura. Unes societats policiaques alimentades amb hamburgueses fetes amb algues. Un món no gens atractiu.

Segurament podem encara dubtar, esperar, confiar en els mecanismes autoregulators que la societat podrà desencadenar. Però seria més prudent abordar des d'ara mateix el problema. Demà pot ser massa tard per preservar una terra civilitzada i agradable. Més val no córrer aquest perill, encara que hàgim d'abandonar moltes idees fetes i molts hàbits de la nostra vida.

3. Es preveu que, malgrat l'èxode rural massiu, la població mundial de les zones rurals haurà augmentat de 700 milions. L'acció d'institucions pretesament destinades a lluitar contra la pobresa, com el Banc Mundial, no té altre efectes que: introduir en el mercat mundial economies fins ara marginals (substituint conreus de subsistència per altres de comercialitzables, i fent més precària i aleatòria la provisió d'aliments), augmentar la dependència econòmica i l'endeutament dels països subdesenvolupats, afavorir els grans terratinents i pagesos mitjans en detriment dels pagesos pobres i treballadors sense terra. Àsia, Àfrica i Amèrica Llatina, exportadores de blat abans de la segona guerra mundial, avui n'importen quantitats enormes i creixents. Veure els articles de H. Santa Cruz, Jacques Chonchol i Cheryl Payer a *Le Monde Diplomatique*, juliol de 1979.

2. El nombre de subalimentats al tercer món ha passat a ser d'uns 450 milions de persones, segons estimacions més aviat «prudents» de la FAO (*La quatrième enquête mondiale de la FAO sur l'alimentation*, Roma, 1977). Naturalment, aquesta situació catastròfica és deguda primordialment a unes estructures socials d'exploatació, consolidades i reproduïdes pel capitalisme a través dels mecanismes de dependència neocolonial. Però és precisament en aquest món on es produeix la crisi ecològica i de subsistències.

La crisi deriva de la tecnologia o de factors socials-econòmics?

En una primera aproximació, és la tecnologia la responsable de la crisi. Gràcies als avenços en higiene i medicina i als augments de productivitat agrícola es va desencadenar l'explosió demogràfica. A causa dels progressos de la indústria en gran escala i dels transports s'ha iniciat el procés de degradació intensa del medi natural i de dilapidació dels recursos naturals i energètics de la terra.

Però això només és una part de la veritat. El progrés tecnològic, en les dimensions i els ritmes accelerats avui coneguts, només ha estat possible gràcies al mode de producció capitalista. Amb la seva dinàmica irrefrenable cap a l'acumulació de capital, aquest mode de producció ha impulsat la recerca científica i la seva immediata aplicació industrial com a mitjà fonamental per elevar la productivitat del treball i, en conseqüència, la taxa de plusvàlua.

Per situar correctament la relació entre capitalisme i crisi ecològica caldria prendre en consideració elements com els límits absoluts dels recursos naturals, les deseconomies derivades de la degradació del medi ambient o la qüestió energètica (4), en relació amb la teoria econòmica. Això permetria, per exemple, situar la reflexió marxiana sobre la composició orgànica del capital dintre del context ecològic. Marx va posar de manifest com l'acumulació capitalista procedeix a través d'un augment de la composició orgànica del capital, o, per dir-ho d'una altra manera, a través d'un augment del pes relatiu del capital constant (mitjans de treball i matèries primeres) sobre el del capital variable (mà d'obra). Com que això s'ha d'entendre en termes de valor i no en termes físics, caldria estudiar si realment —i fins i a quin punt— aquesta llei vol dir que l'expansió capitalista es basa en inversions creixents —i per tant en quantitats creixents d'energia i recursos naturals— per cada lloc de treball. Això fa pensar en l'existència d'un lligam intern i necessari entre desenvolupament capitalista i crisi ecològica.

Marx va posar de manifest també que el capitalisme, a diferència d'altres règims econòmics que poden existir perfectament amb una reproducció simple, només pot existir amb una reproducció ampliada, que es concreta en un augment del valor de canvi (no necessàriament del valor d'ús). És a dir, el capitalista arriba al mercat amb una massa de diners D ; compra màquines, matèries primeres i mà d'obra, que són mercaderies, M ; i ven el resultat de la combinació d'aquests elements per un valor dinerari superior, D' (tal que D' és més gran que D). El

4. Pel que fa a l'agricultura, es comença a utilitzar el càlcul d'inputs i outputs d'energia. La producció agrícola i ramadera es pot computar en energia, i es pot calcular si l'output energètic resultant supera o no l'input representant per la fabricació dels fertilitzants, pesticides, maquinària, etc.

capitalisme és essencialment expansionista, i si aquesta expansió del valor de canvi s'atura, es col·lapsa el sistema productiu. En aquest sentit, i com que troba la natura a disposició, la història del capitalisme és la història de la voracitat amb la qual els homes s'han anat apropiant de tots els béns naturals, incansablement i sense límits, a fi de transformar-los en mercaderies susceptibles de ser venudes per incrementar el capital. L'imperatiu bíblic al nostre pare Adam: «ves i domina la terra», esdevé en el capitalisme un frenesí mercantilizador i transformador sense límits. La tecnologia moderna, a més a més, dona uns mitjans poderosíssims per dur aquest frenesí expansiu a esdevenir una amenaça per als ecosistemes i per a la vida humana.

Dintre d'aquest imperatiu d'expansió del valor de canvi, el capitalisme fomenta el malgastament més desenfrenat dels recursos. Si la competència comercial li ho permet (i les pràctiques monopolístiques juguen en aquest sentit), el capitalista prefereix vendre un cotxe que duri 5 anys que no un que duri 20 anys, perquè en el mateix període de temps podrà vendre 4 vegades més cotxes. És per això que els fabricants imprimeixen als seus productes una obsolescència provocada; o una obsolescència «moral», convencent al consumidor que aquell cotxe, o aquell moble, ha «passat de moda» al cap de 5 anys.

Penso, doncs, que no cal estendre's gaire més per il·lustrar el lligam intern que vincula el desenvolupament capitalista i la crisi ecològica. Algú pot argumentar que als països socialistes, on no funcionen les lleis econòmiques capitalistes, també hi ha un sistema productiu que duu a una degradació del medi ambient gairebé tan greu com als països capitalistes. Però l'argument no val. Els països socialistes són països que han enderrocat el capitalisme essent societats agrícoles poc desenvolupades, i que s'han vist sotmesos a una intensa pressió econòmica i militar hostil per part de les metròpolis capitalistes que els ha obligat a industrialitzar-se a tota marxa a fi de poder resistir l'escomesa. El model d'industrialització que han adoptat és el mateix que havien inventat els règims capitalistes, perquè no n'hi havia cap altre; la crisi ecològica encara no s'havia manifestat; i era molt aventurat optar per qualsevol industrialització que no fos ràpida, sacrificant el camp a la ciutat i seguint les tecnologies ja inventades a Occident (fins i tot els xinesos, amb la «desmaoïtzació», estan abandonant alguns trets originals, no tan «occidentals», que havien adoptat enfront del model soviètic).

La sola cosa que demostra la industrialització dels països socialistes és que allà no hi ha un model alternatiu de societat que doni respostes satisfactòries a la crisi ecològico-energètica. Tornaré més endavant sobre el problema.

¿Està condemnat a mort el capitalisme per la crisi ecològica?

De l'afirmació d'un lligam intern i necessari entre capitalisme i crisi ecològica no s'ha de

deduir que el capitalisme està condemnat automàticament a mort, almenys a curt terme. D'entrada, perquè encara és molt difícil saber com aniran les coses en l'aspecte ecològic. Però també perquè és possible imaginar reajustaments importants en les formes de produir i consumir dintre del marc capitalista. Quan la necessitat apreti, les grans companyies i els governs tenen mitjans per imposar reconversions, mides d'austeritat, procediments que limitin les formes més nocives de contaminació, etc. Un exemple: els Estats Units són el país que gasta més energia del planeta, fins al punt que el consum per habitant és 12 vegades superior al d'un país també industrialitzat com Itàlia; doncs bé, un simple decret que obligués els fabricants d'automòbils a limitar la cilindrada al nivell dels automòbils europeus corrents suposaria al cap de pocs anys un estalvi substancial sense que haguessin canviat a penes el tipus de producció i els hàbits de consum dels nord-americans (5). Altres exemples: els anglesos han aconseguit netejar considerablement el Tàmesis i eliminar bona part del *smog* atmosfèric de Londres; algunes indústries químiques del Ruhr han aconseguit que no augmenti la contaminació de les aigües mitjançant un reprocessament dels residus. (A més, el capitalisme pot descontaminar repercutint els costos de la descontaminació sobre el consumidor, convertint amb hàbil alquímia el que és un *cost* social —i per tant un «contravalor» d'ús— en un benefici, és a dir, en un augment del valor del canvi!) Finalment, el sistema capitalista mundial té mecanismes per fer repercutir sobre els països oprimits dependents els costos de la crisi ecològica i energètica, a fi de mantenir una certa estabilitat social i política a les metròpolis. De fet, aquesta operació fa temps que està en marxa, a través dels baixos preus del petroli i les matèries primeres, i de la implantació d'indústries contaminants en països dependents. No fa gaire que els països dependents han començat a sublevar-se contra aquesta situació

Socialisme o barbàrie

Que el capitalisme pugui sobreviure, almenys a curt terme, a la crisi ecològica i energètica, vol dir dues coses. La primera és que, si no hi ha alternativa anticapitalista capaç de trobar la força per imposar-se, encara tenim capitalisme per estona. La segona és que, si no s'imposa una sortida anticapitalista, la societat humana s'enfonsarà ineluctablement en un estat de barbàrie i de desintegració social cada cop més greus.

L'operació de fer repercutir sobre els països subdesenvolupats els efectes negatius de la crisi aguditzarà la lluita de classes en aquests països i l'oposició entre metròpolis capitalistes i països dependents. Els canvis socials turbulents que es venen produint en els països subdesenvolupats agreugen l'estat de coses: l'exòde rural i la concentració de la propietat en poques mans agreugen la crisi de subsistències; l'aglomeració de la població en zones urbanes incrementa el caràcter explosiu dels conflictes

socials. No es poden excloure les guerres locals per controlar les fonts d'energia o com a forma d'extermini massiu i «control demogràfic».

A les metròpolis imperialistes —i als països industrials, com el nostre, situats en graons intermedis de la cadena imperialista—, la base individualista i competitiva de la convivència humana, lligada a la divisió del treball i a la mercantilització general, no ofereix cap bon auguri perquè els necessaris reajustaments en la producció i en els hàbits socials puguin fer-se en un marc cooperatiu i pacífic. Al contrari, tot fa augurar una competència creixent per obtenir uns béns cada cop més escassos, i per tant una degradació de la convivència i un augment de l'agressivitat i de la violència (si no hi ha cap força real capaç de frenar l'evolució «natural» i donar-li la volta, en funció d'una alternativa anticapitalista). Políticament, el poder dominant pot explotar els sentiments d'inseguretat i frustració generats per la crisi a fi de legitimar autoritarismes i feixismes de nou tipus. Per exemple, aprofitant el desig de protecció del ciutadà davant de la inseguretat als carrers, o el racisme europeu-blanc contra els països subdesenvolupats «culpables de la penúria», etcètera.

La crisi ecològica i energètica coincideix, doncs, amb un estat de decadència i desintegració social que obliga a plantejar-se no sols un canvi polític i social, sinó un canvi de civilització. Es tracta d'anar realment al fons de molts dels actuals pressupòsits en què es basen les actuals societats. Més que mai és vàlida la frase de Rosa Luxemburg: «o socialisme o barbàrie». Però, quin socialisme?

¿Dóna el socialisme marxista una solució?

Fins ara el socialisme de matriu marxista —en el poder o a l'oposició— no dóna una solució global i coherent. Només dóna una sortida potencial en la mesura en què, proposant-se la destrucció del sistema capitalista, es proposa eliminar la principal causa econòmica que empeny cap a una violació sistemàtica i expansiva de la natura. Ja he tractat de justificar abans per què crec que els països socialistes, en la mesura en què estan encara obligats d'anar a remolc dels estats imperialistes, no ofereixen avui per avui una alternativa real de societat capaç de fer front plenament a la crisi ecològica.

Aquests països tenen molt de guanyat pel fet de tenir una economia planificada, no moguda per la llei capitalista del màxim benefici, la qual cosa dóna als dirigents econòmics d'aquests països uns marges de maniobra que no té el capitalisme per organitzar racionalment les economies nacionals (encara que sigui so'ta la forma poc satisfactòria i poc democràtica d'un «despotisme il·lustrat», sotmès, a més a més, a la seducció productivista-consumista del capitalisme). No és per atzar que un personatge

5. Dec aquesta i altres observacions a Joan Clavera.

de dretes com Herbert Gruhl, preocupat per la crisi ecològica, hagi parlat de la Unió Soviètica com de l'«Arca de Noé» que pot resistir a la catàstrofe.

Però també és cert que als països socialistes, encara que sigui a remolc de l'Occident capitalista, han cristallitzat unes formes de producció i consum, de divisió del treball, d'agressió al medi natural que tenen uns efectes ecològics tan negatius —o quasi— com els de les economies capitalistes. Aquests països tenen unes institucions potser més aptes per redreçar la situació; però han de tenir també el propòsit de redreçar-la. És a dir, han de tenir un projecte alternatiu de societat, que avui no tenen ni ells ni els partits marxistes que no estan al poder.

Tal com Wolfgang Harich (6) ho reivindica, Marx i Engels van ser parcialment conscients dels límits civilitzatoris del capitalisme i van anticipar alguns dels problemes aquí tractats; per exemple, van reflexionar sobre la relació home-natura, sobre el productivisme inherent al mode de producció capitalista o sobre el control de la població. Però el marxisme «operatiu», més o menys vulgaritzat, que ha inspirat i inspira els partits comunistes i socialistes, no té en compte aquestes reflexions i no ha posat en qüestió el model de societat industrial generat pel capitalisme. El gran desafiament al qual han de fer front és precisament el de donar la rèplica a aquest model de societat. I no sols per una consideració oportunista de «posar-se al dia» i «no perdre clientela», sinó per una raó de fons: perquè només podem resoldre la

crisi ecològico-energètica eliminant el capitalisme, i per tant són les forces anticapitalistes les que tenen la responsabilitat històrica d'assumir el problema i donar-li sortida.

¿Quins són, doncs, els punts de vista del marxisme «operatiu» o vulgaritzat que cal sotmetre a revisió?

Al meu entendre, n'hi ha com a mínim tres d'importants.

1) No es pot continuar sostenint que la contradicció entre forces productives i relacions de producció és la que farà desaparèixer el capitalisme, excepte si modifiquem bastant la manera d'entendre aquests conceptes. Tradicionalment s'entén, en el marxisme, que les relacions capitalistes de producció són un *obstacle* al «ple desenvolupament» de les forces productives. Avui cal admetre que la qüestió central no és aquesta. Del que es tracta no és de crear unes condicions noves, comunistes, a fi que les forces productives creixin encara més, sinó de crear unes condicions que permetin de dominar —en benefici de la humanitat— unes forces en part productives i en part destructives, que, lliurades a la dinàmica expansiva que els ha imprimit el capitalisme, amenacen de destruir el medi natural i la vida civilitzada. En aquest tema cal recuperar el concepte marxista fonamental d'*alienació*, segons el qual l'home ha conjurat unes forces que escapen al seu control i l'amenacen o el subjuguen. L'objectiu central avui no és «alliberar» les forces productives, sinó superar l'*alienació* i dominar humanament les forces socials i tècniques.

2) El socialisme marxista postula que a la societat capitalista moderna hi ha un grup social, la classe obrera, destinat per la seva situació objectiva de classe a ser el protagonista principal de la lluita anticapitalista. Avui això no està gens clar; no tant el protagonisme principal dels treballadors com el fet que aquest derivi de la «situació objectiva» dels treballadors. De fet, el sistema ha imposat a la classe obrera el conjunt de necessitats propi del sistema, de tal manera que, ni allà on no és al poder ni allà on hi és, la classe obrera no es proposa un sistema de producció gaire diferent de l'existent. Cal que la classe obrera, per jugar avui un paper realment revolucionari, assumeixi un *sistema de necessitats* diferents del que imposa això que s'anomena «consumisme», basat en l'individualisme possessiu. Aquest sistema de

6. Wolfgang Harich és un dels comunistes marxistes que veu el problema ecològic com una dada bàsica avui de la revolució. A conseqüència d'aquest punt de vista, propugna: una reorganització de l'economia mundial que aturi el creixement de la població i de l'economia; com que els països subdesenvolupats necessiten un grau determinat d'indústria, els països avançats hauran de desindustrialitzar-se fins arribar a un nivell de consum semblant al d'Alemanya a començament de segle. Aquests canvis només són possibles amb un comunisme d'equilibri («homeostàtic»), igualitari i autoritari; el capitalisme és incompatible amb una societat equilibrada, i el projecte de comunisme sense estat, propi de la tradició marxista (i anarquista) és inviable. Veure W. Harich, *¿Comunismo sin crecimiento?*, Materiales, Barcelona, 1978, (1.ª ed. alemanya, 1975). No cal dir que, malgrat els aspectes paradoxals i discutibles de l'obra de Harich, aquesta és una aportació fonamental per incorporar el tema ecològic a la visió marxista.

necessitats es podria resumir així: una societat que doni a tothom una satisfacció bàsica de les necessitats materials, dintre d'un nivell de consum material modest, i que doni prioritat al desenvolupament cultural, a la comunicació entre les persones, a la creativitat individual i col·lectiva, a l'equilibri amb la natura, etcètera. O dit d'una altra manera: la classe obrera podrà continuar essent protagonista privilegiada del canvi social només si assumeix una reforma cultural i moral profunda.

3) Un tercer punt important a revisar és el de les relacions entre la fase socialista i la comunista, en la construcció de la nova societat. Tradicionalment en el marxisme s'han vist com dues fases molt diferenciades, i les dificultats experimentades per les successives revolucions socialistes triomfants han aconsellat imaginar la fase comunista com a molt allunyada en el temps. La crisi actual, en canvi, obliga, al meu entendre, a plantejar-se com a més pròxims certs objectius tradicionalment lligats a la fase comunista. Penso concretament en la superació del divorci entre treball manual i intel·lectual i entre camp i ciutat. Això porta a preguntar: ¿quin tipus de socialisme ens cal avui?

Un model nou de socialisme

L'abolició de la propietat privada capitalista i la planificació econòmica serien condicions necessàries, però no suficients. Caldria orientar-se cap a tecnologies «dolces» (no degradants del medi natural) i energies renovables i no contaminants. Caldria buscar formes d'agricultura diversificades que limitessin al màxim el recurs a fertilitzants no orgànics i a productes químics. Caldria simplificar al màxim el metabolisme entre societat humana i natura. La societat podria organitzar-se en base a comunitats relativament reduïdes, de combinació agroindustrial, bastant autosuficients pel que fa als aliments i a l'energia. Caldria garantir una formació científica elevada de tots els ciutadans i unes institucions coordinades de recerca científica d'alt nivell. Caldria arribar aviat a un desarmament general i a un control demogràfic que impedis el creixement de la població. Etc.

Avui abunden els llibres i revistes on es donen multitud de fórmules, més o menys utòpiques, més o menys arbitràries, com les anteriors. No em sembla, doncs necessari d'estendre-s'hi massa. El que em sembla essencial és retenir que avui una alternativa socialista o comunista efectiva no sols ha d'incloure elements polític-socials com els referents al règim de propietat, sinó que ha d'oferir una nova base productiva que reuneixi algunes condicions: científica, ecològicament sana, descentralitzada i autogestió, que es basi en la cooperació i planificació a escala de territoris amples (i en certes qüestions a escala mundial).

La pressió demogràfica, ecològica i energètica obligarà, tard o d'hora, a reajustaments i canvis dràstics, els quals o bé es faran sota la guia d'un model de socialisme nou del tipus aquí descrit, o bé es faran sota la direcció de les forces capitalistes, en un marc de violència i insolidarietat i incrementant les injustícies.

La solució socialista aquí proposada implica

un esforç enorme de cara a l'ajut als països subdesenvolupats des dels països industrialitzats, i la disposició a sacrificar el propi creixement en benefici dels països més endarrerits. També implica una profunda transformació dels principis filosòfics que regeixen la nostra vida, i en particular un abandó del somni fàustic de domini il·limitat de l'home sobre la natura, propi tant dels defensors de l'ordre burgès com dels seus adversaris (7). És legítim sentir-se impotent davant de la magnitud de la tasca a emprendre. Però no hi ha cap altre camí si volem impedir la caiguda en la barbàrie, i, fins i tot, els perills d'autodestrucció de l'espècie humana.

¿Serveixen els partits d'esquerra i sindicats tradicionals per donar una solució?

El grup ecologistes neguen categòricament que els partits tradicionals i els sindicats dels treballadors puguin donar una solució. Sostenen que cal formes noves i autònomes d'organització, en ruptura radical amb els valors imperants i capaços d'avançar alternatives globals a la societat present.

La incapacitat, fins ara, del marxisme institucional per donar una alternativa pot semblar justificar aquesta conclusió ecologista. Però al meu entendre aquesta conclusió és del tot irreal. Es basa en una reactualització de la forma mítica com l'anarquisme tradicional entenia el pas al comunisme llibertari: l'ensorrament del vell ordre (a través de la vaga general, la desobediència civil o altres formes) i la seva sobtada substitució per un ordre comunista nou, que sorgiria ja madur com Minerva del cap de Júpiter.

L'examen del capitalisme monopolista d'Estat actual, amb els seus complexos instruments d'intervenció política, econòmica i militar, fa pensar que no es produirà mai el col·lapse brusc, sinó que hi haurà, en tot cas, una successió de crisis econòmiques i polítiques parcials que permetran reajustaments successius (els quals només en casos excepcionals, quan es reuneixin unes certes condicions polítiques provocaran canvis en el contingut de classe del poder).

Si les coses han d'anar així, els grups ecologistes només quedaran reduïts a una tasca d'educació i propaganda, molt important però insuficient. Només si els partits i sindicats obrers prenen la iniciativa aquestes crisis podran resoldre's a favor d'una sortida socialista-ecologista (a condició, naturalment, que els sindicats i partits hagin fet seu un programa de socialisme ecologista). La lluita de classes no

7. Manuel Sacristán, «Comunicación a las jornadas de ecología y política», Murcia, 4-6 maig 1979 (de propera aparició a la nova revista *Mientras tanto*). Dec a M. Sacristán la motivació substancial de la meua preocupació pel tema ecològic i moltes de les idees del present article. Vegi's també el pròleg de Sacristán a l'obra de Harich citada a la nota anterior.

s'atura, i continuarà avançant en gran part per les mateixes vies institucionals que fins ara.

D'altra banda, és previsible que, a causa de la complexitat de la societat moderna, qualsevol crisi de tipus ecològic o energètic (per exemple, explosió nuclear o interrupció del subministre energètic) obliga l'Estat a intervenir per disciplinar la població i organitzar l'emergència. Les forces socialistes, doncs, no poden renunciar de cap manera a intervenir en els aparells de l'Estat. També cal tenir present que tampoc la nova societat comunista-ecologista no sorgirà per generació espontània, sinó a partir d'una acció que només sembla imaginable des del poder de l'Estat. (¿Com organitzar, si no, els mecanismes indispensables d'educació, d'investigació, de planificació econòmica, de normativa ecològica, etc., almenys en els primers moments, si no és a través de les institucions socials existents tot transformant-les?) La vella polèmica Bakunin-Marx sobre la transició al comunisme retorna de la mà de la crisi ecològica.

És comprensible l'escepticisme dels ecologistes davant dels partits d'esquerra i dels sindicats. Però també cal ser realistes, estudiar com funciona realment la societat i aplicar els primers esforços pedagògics allà on cal. I avui cal, com a objectiu important, convertir els partits d'esquerra i els sindicats en factors de renovació sensibles a la crisi de civilització i susceptibles d'organitzar i dur a la pràctica una alternativa. No veig, avui per avui, altre procediment.

No cal dir que un planteig així obligaria a una revisió política dràstica en els partits obrers, que donés prioritat urgent a l'elaboració d'un nou model de socialisme i al treball pedagògic necessari per preparar les masses populars a acceptar un canvi de vida. No ignoro les dificultats de l'empresa per a uns partits que fan política quotidiana. Però si en els partits d'esquerra preval la tendència a adaptar-se més i més a la societat present, a abandonar tota perspectiva a llarg terme i a sobrevalorar l'eficàcia —eficàcia per a què?— de la lluita dintre de les institucions de la societat burgesa, els treballadors i les forces democràtiques i humanistes (permeteu-me l'ús d'aquesta paraula desprestigiada però cada dia més plena de sentit) es trobaran sense instruments per fer front a una crisi històrica sense precedents en un futur no gens remot.

La crisi actual de civilització reclama una atenció urgent. Voldria, amb aquestes notes breus i fragmentàries, contribuir a obrir al si de l'esquerra del nostre país un debat que no pot esperar, i que no s'hauria de limitar a les forces d'esquerra. Crec també important de treure aquest debat del marc estret i minoritari en el qual massa sovint el reclouen alguns ecologistes. ★

-Nuclears?

El 5 d'abril el Comitè Executiu del PSUC es pronunciava a favor d'una moratòria nuclear. Tres mesos més tard, els diputats comunistes al Parlament espanyol votaven a favor de l'opció d'un desenvolupament nuclear. La contradicció és flagrant i greu, i posa de manifest una falta de discussió i de maduració sobre temes d'una transcendència immensa per a les nostres vides i les dels nostres fills i néts.

Fa 25 anys el president Eisenhower iniciava als EUA el programa «Atoms per a la pau» d'aprofitament pacífic d'aquesta font d'energia. Els científics de tot el món van saludar-ho, en general, com una fita més en el progrés incansable del gènere humà. Però els pronòstics sobre la utilització i la seguretat dels reactors nuclears havien estat més optimistes del que els fets posteriorment van mostrar. Els efectes nocius per a la salut dels treballadors, per al medi ambient, han resultat superiors als previstos, així com la freqüència de les falles. Ningú no sap encara com es pot resoldre el problema de l'emmagatzematge dels residus nuclears, altament radioactius, que corroeixen els recipients de plom, de ciment i vitrificats amb els quals són conservats i llençats al fons del mar o en mines de sal, i que escampen la seva radioactivitat pel mar, les aigües freàtiques, les terres, els éssers vius... Aquest efecte radiactiu, en el cas del plutoni, dura 250.000 anys. On posarem els milions de tones dels centenars de centrals que estan programades a tot el món?

I els perills físics, tot i ser importantíssims, no són els únics. El control de la seguretat dels reactors és tan decisiu, que la seva proliferació obliga a incrementar el caràcter policíac dels estats. Imaginem que grups terroristes o persones desequilibrades puguin fer atemptats contra centrals, o fabricar bombes (bombes d'estar per

-No, gràcies!

Serrallonga

casa» que poden matar 100.000 persones i que són molt fàcils de construir quan es té plutoni). Finalment, la proliferació de centrals fa proliferar també la possibilitat que més i més governs disposin de l'arma atòmica i la puguin utilitzar.

La perspectiva d'un món atòmic no és precisament agradable ni engrescadora. És per això que un nombre creixent d'especialistes en la matèria posen el crit al cel.

Després de reflexionar durant mesos, tres enginyers-caps de la divisió d'energia nuclear de la companyia nordamericana General Electric, Dale Bridenbaugh, Gregory Minor i Richard Hubbard, van dimitir dels seus càrrecs el 2 de febrer de 1976. Els sous als quals renunciaven eren d'entre 2 milions i 2 milions 800 mil pessetes anuals cadascun. Igual que ells, molts altres científics i tècnics que fins no fa gaire acceptaven com a bona l'energia nuclear —o fins i tot n'eren partidaris fervents— abandonen aquesta indústria amb grans problemes de consciència i, en no pocs casos, esdevenen militants antinuclears.

Els pro-nuclears donen arguments: no es pot aturar el progrés, no ens podem resignar a la penúria energètica; a més, sempre el progrés ha comportat riscos i hom especula amb la por de la gent.

Els riscos de l'energia nuclear, però, són qualitativament diversos dels de tots els avenços anteriors. Alguns d'aquests riscos són pràcticament impossibles de controlar (com la irradiació dels residus o els perills de conflagració o terrorisme), i els efectes duraran generacions i més generacions. Amb quin dret podem no sols enverinar les nostres vides, sinó la de tots els nostres descendents durant centenars de milers d'anys? Per que fa a la por, la humanitat ha lluitat durant mil·lenaris per fer retrocedir les fronteres de la por. Com justificar, ara, que s'introdueixi un factor nou de por tecnològica?

El progrés? El progrés no sols es

pot aturar, sinó que cal aturar-lo quan esdevé un perill per a la humanitat i la natura.

La penúria energètica? La penúria energètica neix principalment d'un sistema basat en el més frenètic malgastament de recursos naturals. Per què no començar amb mesures d'estalvi enèrgetic? Per què no reorganitzar la producció i el consum a fi de consumir menys energia? Per què no investigar en energies netes i il·limitades, com la solar, l'aprofitament dels residus orgànics, els vents, l'energia geotèrmica, etc? Als Estats Units, on cada ciutadà consumeix 8 vegades més energia que la mitjana dels restants habitants del món, el 65 % del pressupost federal per investigació energètica es destina... a l'energia nuclear. Poc avançarem per altres camins més nets i saludables.

I no tinguem la ingenuïtat de pensar que la cosa es resol amb la nacionalització de les centrals o amb el socialisme. Els àtoms socialistes també contaminen i l'administració pública, per molt socialista que sigui, no és garantia suficient contra les falles. Al cap i a la fi, un dels accidents nuclears més grans de la història es produí a la Unió Soviètica, el 1957 al sud dels Urals.

La meua opinió és taxativa: les centrals nuclears haurien de ser

paralitzades ara mateix a tot el món. Caldria signar un acord internacional de prohibició. Es pot entendre que fins fa poc existís un optimisme i una confiança, però els fets avui són clars i cal treure'n les conseqüències. L'esquerra hauria de ser la més sensible a aquests fets, no sols perquè es tracta de la defensa de la vida humana, sinó també perquè aquest afer posa en qüestió tot un model de societat basat en el malgastament, la violació irresponsable de la natura, el frenesí productivista-consumista, i una concepció il·lusòria de la felicitat humana. És que l'esquerra, i en particular els comunistes, ja no tenim capacitat per denunciar i oposar-nos a aquest sistema social inhumà?

L'opció nuclear ha estat aprovada amb els vots de l'esquerra. Uns han votat, altres s'han vist sorpresos, d'altres hem callat. El futur ens demanarà responsabilitats.

Això ara és irreversible. Però el problema continua dempeus. Ens cal informar-nos, informar l'opinió, discutir i prendre decisions que encara poden pesar en els destins del país. Discutim d'una vegada aquesta i altres qüestions vitals, encara que això ens obligui a abandonar idees fetes o ens colloqui en posicions incòmodes! ★

A cinquanta anys del «crac» de

El proper 24 d'octubre es complirà el cinquantè aniversari del famós «dijous negre», és a dir, del dia en què s'enfonsà la borsa neoiorquina al seu edifici de la famosa Wall Street. El record d'una caiguda traumàtica i espectacular del mercat de valors s'ha gravat profundament en la consciència dels qui la visqueren o en les pàgines de periodistes i historiadors. Tanmateix aquest record no seria tan profund si tot s'hagués reduït a un immens entrebanc del sistema financer. La caiguda de la borsa fou com el detonador d'una crisi generalitzada —no oficialment prevista— els símptomes de la qual ara resulten bastant clars de descriure: especulació desfermada, grans desigualtats en la distribució de la renda, problemes agrícoles importants, etc. La recuperació, de la mà de la política de l'anomenat «new deal» i sobretot de la II Guerra Mundial, fou llarga i complicada.

Des de 1970, quan la crisi monetària internacional es palesa, molts polítics i economistes han utilitzat la referència inevitable de l'any vint-i-nou. També cal dir, però, que ni en els pitjors moments de l'actual dècada s'han assolit les dramàtiques xifres nord-americanes dels primers trenta: així, cap a 1932, un quart de la població activa estava aturada mentre la producció industrial s'ensorrava a la meitat del seu volum normal. També és veritat que la política econòmica encetada pel president Roosevelt significà un canvi important d'allò que ara se'n diu «el model de creixement». L'acció del sector públic —la demostració dels beneficis de la qual fou atribuïda unànimement a l'economista anglès lord Keynes— esdevingué normal per assegurar el procés d'acumulació i per acomplir els objectius del que després es coneixeria com l'Estat Benefactor.

L'espectacular estabilitat del «neocapitalisme» de després de la segona guerra mundial produí un emmirallament semblant, encara que no idèntic, a l'existent en els mesos precedents al famós «dijous negre»: en aquella data qualsevol ciutadà nord-americà que hagués dubtat de la bona salu teconòmica del seu país hauria estat considerat com un boig o com un antipatriota. La diferència fonamental amb el crac del 29 rau en què l'actual «crisi» de l'economia capitalista s'ha anat produint de forma esglaonada des de l'any 1968, aproximadament. És a dir, des del moment en què el procés d'acumulació comença a perdre força. No cal oblidar que el bagatge d'informació econòmica en mans de qualsevol economista d'un país desenvolupat és ara incomparablement superior a fa 50 anys. Per això avui són més espectaculars les mides de política econòmica que prenen els diferents governs que els «fets» econòmics considerats a través de les estadístiques. Més concretament: tothom està més pendent de les decisions dels estats que integren l'Organització de Països Exportadors de Petrolí, que no pas el «fet» de la crisi energètica en si, que s'ha anat coneixent de forma progressiva.

Aquestes matisacions no pretenen endolcir l'anàlisi de l'actual fase del capitalisme; poden, però, servir per prevenir els moviments d'opinió tendents a situar la problemàtica econòmica en la interrogació simplista següent: Sortim o no de la crisi? Molts es temen que els qui tracten la crisi com si aquesta fos un estat patològic o passatger del sistema, esguin oblidant les més elementals experiències històriques per refugiar-se exclusivament en l'enyor dels bons anys seixantes.

Alguns polítics o entesos en ciències socials

fan un tipus de raonament basat quasi exclusivament en la seva estranyesa del fet que el capitalisme de la dècada dels vuitanta no és pas aquest brillant capitalisme del consumisme sota el qual l'esquerra francesa o el PCI obtingueren resultats tan brillants. I el que és més perillós: creuen que «sortint de la crisi» es reproduiran les condicions per a un relleu de les forces progressives i tot serà com abans; és a dir, com quan els guanys electorals de socialistes i comunistes europeus o la influència dels «radicals» americans permetien de somniar en un futur millor.

En definitiva caldria dir que els avantatges a curt termini del neocapitalisme consumista dels seixanta encara són molt vius i dificulten la comprensió global d'un sistema econòmic certament complex i que per tant obliga —si se'l vol combatre de veritat— a estratègies d'atac també complexes.

Es clar que per tal d'evitar-se explicacions massa enutjoses es pot recórrer fàcilment a la problemàtica energètica o més simplement a la del petroli. Encara trobem moltes persones de bona fe que opinen que els actuals mals de cap es deuen als entrebancs d'un imperialisme posat contra la paret pels països tercermundistes (assimilats mecànicament a progressistes) exportadors de petroli. Per aquest tipus d'anàlisi oferim les següents reflexions: els països que més exporten el famós or negre (Aràbia, Iran, Irak, Nigèria, Veneçuela, Kuwait, etc.) no són precisament països socialment molt avançats i en principi no pas precisament anticapitalistes. És clar que moltes vegades s'oblida que ser antiimperialista vol dir ser anticapitalista a no ser que prenguem el concepte imperi per fer-lo retrocedir des de Lenin fins als historiadors de l'imperi romà. D'aquesta manera es tira per la finestra tota la tradició marxista i tota l'anàlisi basada en la lluita de classes per refugiar-se en lectures ràpides i mal païdes d'autors com Samir Amin «et alii».

Quasi fa vergonya contestar aprofundidament a aquests errors avui tan estesos. De forma més anecdòtica cal només recordar la quantitat de milions de dòlars invertits pels àrabs en els mateixos Estats Units o en els països desenvolupats d'Europa, procés paral·lel a la manca d'una veritable revolució social a casa seva. O bé les estranyes maniobres de l'aiatollà Khomeini, beneïtament aplaudit —al començament, és clar— per mitja esquerra en confondre l'alegria de la caiguda del xa amb les barbes de l'aiatollà.

Una altra cosa és el canvi certament significatiu en l'ordenament internacional dels països. Ningú no dubta que la crisi actual del capitalisme —sembla que definitivament batejada com la «crisi energètica dels vuitanta»— remou allò tan conegut de les contradiccions internes, les tensions entre blocs, etc. Veiem-ne alguns aspectes.

En primer lloc, ha sotregat els EUA en un marc, però, més general del que hom es pensa: el de l'autosuficiència; abans de la segona guerra mundial un dels pilars de la força d'aquell país era precisament la seva capacitat per fer front quasi aïlladament a les pròpies necessitats. A mida que el desenvolupament econòmic va prendre més volada fou necessària una progressiva dependència externa i una especialització creixent. La manca de productes intermedis o de matèries primeres ha arribat ara al petroli per la senzilla raó que la tecnologia i els béns de consum «made in USA» es refiaven mas-

sa del mític baix preu de l'energia i del futur brillant de la tecnologia atòmica. Per això Europa o el Japó —que tota la vida han hagut d'importar petroli— estan millor acostumades per fer front a una baixa del consum o una puja dels preus de l'energia. Per això s'explica l'acomiadament massiu d'obriers de les fàbriques de Detroit o Xicago dedicades a la construcció dels models automobilístics devoradors d'energia que ara són rebutjats progressivament per tota la ciutadania. De tota manera aquest autocontrol sobre les despeses energètiques i la manera d'estalviar kilowats o galons de benzina ha colpejat profundament la consciència col·lectiva. Cal reconèixer que veure estacions de repartiment de gasolina amb el cartell de «closed» en el país de les mil meravelles ha estat un espectacle molt fort. No tot queda a nivell psicològic. Les actuals perspectives a curt termini de l'economia USA són, més aviat, bastant negres: creixement del Producte Interior per sota de zero, atur en expansió, etc.

El contrast amb una Europa relativament recuperada (segons indica el resultat de les enquestes publicades el mes d'agost per la CEE) o d'un Japó també relançat, només fa que inclinar les balances de forma contrària a la que estaven fa uns mesos. És per això que la teoria «de les contradiccions» entre blocs sembla exageradament utilitzada pels messiànics de l'enderrocament més o menys immediat del capitalisme.

De tota manera els diferents governs de l'anomenat món occidental, malgrat les seves diferències, sembla que s'han posat d'acord en determinats aspectes essencials del funcionament del capitalisme. Aquest tema constituirà el darrer punt d'aquest article i potser el més significatiu per comparar amb els famosos anys que seguirem a l'octubre de 1929. Ara —com diria l'home del carrer— el que exporta és el liberalisme, l'anti-intervencionisme i el renovat gust pel joc del mercat. Breument, el paradigma de moda vindria a explicar que tots els mals del capitalisme dels anys setanta són producte de l'enfaixament del mercat en el si d'una regulació estatal i d'un sector públic que només fan que destorbar el lliure joc dels factors i per tant impedeixen la coherència i la força del sistema.

Els símptomes precursors d'aquesta anàlisi es produïren a diferents països; potser, però, els més espectaculars foren els de Califòrnia protagonitzats pels votants d'aquell estat i materialitzats en la famosa «revolta fiscal», és a dir, en el rebaix de la carga impositiva —sobretot de béns immobles— i la conseqüent disminució de serveis públics: educació, sanitat, etc.

El nucli central de la «nova economia» predica que és molt més eficaç desgravar fiscalment, desmantellar una part del sector públic i esperar l'afany de lucre i, se suposa, d'inversió, que no ficar-se en noves aventures tipus «new deal» rooseveltiana o en l'aprofundiment de l'acció compensadora de l'estat. Es té la creença que el nombre de llocs de treball creats pel lliure joc del mercat (incloent el mercat de factors: treball i capital) i la riquesa subsegüent seria molt superior als beneficis produïts per un increment dels serveis i les aten-

cions socials o bé per accions econòmiques directes en mans d'empreses públiques. Condensadament es podria resumir en la següent píndola: «és millor que l'empresari no sigui molestat ni per l'estat ni pels obrers; així crearà riquesa i els obrers es podran pagar particularment i de forma molt més eficaç els serveis bàsics que ara els subministra l'Estat de mala manera i a un cost molt alt».

Com es pot comprovar, aquest és un exercici que els anglosaxons anomenen «soulsearching», és a dir literalment buscar-se l'ànima (l'ànima capitalista, s'entén), perduda en les maranyes econòmico-administrativo-burocràtiques de l'Estat Benefactor típic dels anys seixanta, o de l'Estat Keynesià de fa molt més temps.

Suposem que el lector haurà ja reaccionat davant de la nova doctrina; tanmateix, afegirem: aquesta reacció de retorn a la puresa capitalista oblida sistemàticament punts obvis: el mercat està progressivament en mans de menys gent, la transparència necessària per al lliure joc dels factors requereix una informació i una mobilitat que potser sigui assolida pel gran capital però que la força de treball de moment no pot tenir. I per últim, que la interdependència entre les economies dels diferents països és creixent de manera que les companyies transnacionals estan en una situació d'estratègia global molt millor que les organitzacions sindicals amb els encara minsos intents d'accions a nivell internacional.

Ara bé, la nova doctrina econòmica té una enorme utilitat per als governs occidentals: els serveix fonamentalment per desmantellar els avenços socials aconseguits durant l'època de les vaques grasses i materialitzats molt sovint en la socialització o estatalització de nombrosos serveis. Ara que el capitalisme cal que es reorganitzi a nivell internacional, ara que cal concretar el «nou ordre econòmic», ara que es produeix un evident decantament de les democràcies occidentals cap a la dreta, és el moment de colpejar i de reconquerir posicions perdudes. Si cal s'amenaça amb l'increment de l'atur o amb el perill d'acabar amb la democràcia.

Cal reconèixer que aquest panorama és força diferent al de l'any 1929. Ni els capitalistes es tiren per les finestres ni tampoc hi ha una quarta part de la mà d'obra aturada sense cap protecció oficial. És clar que un 10 % d'aturats indigna i esdevé intolerable dins el darrer quart del segle XX, però això no posa en perill el sistema. L'economicisme sempre ha estat el gran perill de l'economia i per això, de vegades, creiem que els que repeteixen una i mil vegades que cal sortir de la crisi econòmica, ens temem que volen —que volem— dir tota una altra cosa. Quan repetim aquest crit estem reclamant trencar els vells motlles d'anàlisi de la realitat social, estem reclamant un programa general. En tot cas cal recomençar a partir d'una visió més científica i menys estereotipada del món capitalista que ens envolta. Saber quines seran les veritables contradiccions de l'economia «occidental» dels anys vuitanta. Sobretot, però, no enyorar l'època de Kennedy, Joan XXIII o Khruixtxov. Aquell consumisme va portar a la present situació i aquella perspectiva de l'esquerra europea va portar a l'actual *impasse*. La història —com sempre es diu— és un procés irrepetible i únic. Comunistes i socialistes no poden enyorar-se de temps passats. Si es basteixen nous programes i noves aliances ha de ser sobre noves bases, sobre una anàlisi més lúcida. ¿Serem capaços d'arribar-hi? ★

TRES REFLEXIONS SOBRE LA LLUITA DE CLASSES A L'ESPANYA FRANQUISTA

Nicolàs Sartorius

Primera de tot, vull agrair a la Fundació d'Investigacions Marxistes el fet d'haver-me convidat a parlar sobre aquest tema, perquè crec que a les persones com jo, que estem ficades en el treball pràctic de cada dia, ens obliga i ens va molt bé aturar-nos de tant en tant i reflexionar, cosa que fem massa poc, sobre aquesta experiència que hem viscut durant els anys del franquisme; i en el meu cas per parlar-ne, no com a historiador, que no en sóc, sino per treure'n alguns elements significatius que poden valer actualment i de cara al futur.

D'entrada ja us dic que jo no penso pas fer la història del movi-

ment obrer durant aquest període del franquisme, de la dictadura. Intentaré reflexionar en veu alta sobre alguns aspectes d'aquest temps que potser valguin per això que avui tenim davant nostre; per tant, no faré una exposició cronològica ni de fets concrets, ni de dates, sinó una interpretació d'algunes fases d'aquest període de la història del moviment obrer, que ha comprès més de 40 anys, per blocs d'anys. Centraré l'exposició al voltant de tres reflexions, encara que estic segur que n'hi pot haver d'altres, però a mi n'hi ha tres que em preocupen. Una que jo anomenaria l'esforç del moviment obrer —i quan parlo de moviment obrer no em refereixo només al sindical, sinó a totes les seves expressions tant si és sindical, com partits polítics, etcètera—; l'esforç d'aquest movi-

ment obrer, doncs, fins a entroncar amb allò que jo anomenaria la dialèctica de la llibertat; aquesta fóra una primera reflexió. La segona la situaria en un altre gran període de la història del franquisme, en la qual es perfilarien els factors que han determinat un moviment obrer de les característiques del nostre i aquests factors, a parer meu, explicarien d'alguna manera l'origen de les Comissions Obres i el perquè del desenvolupament d'aquest sindicalisme que nosaltres anomenem de nou tipus, tot i que no sigui completament nou, però que malda per ser-ho en el seu desenrotllament. Una tercera i darrera reflexió, que arribaria fins al final del franquisme, es referiria a la creació de la nova legalitat i al problema de l'hegemonia en el moviment obrer.

* Conferència pronunciada a la Fundació d'Investigacions Marxistes de Madrid, maig de 1979. Traducció i subtítols de Roser Argemí.

CAP A LA DIALÈCTICA DE LA LLIBERTAT

La primera etapa, que tractaria de l'esforç del moviment obrer fins a entroncar amb la dialèctica de la llibertat, crec que és un període que va, més o menys, del 1939 al 1945 o 50, i crec que sobre aquests anys a molts de nosaltres el que ens ha preocupat ha estat aprofundir la importància que hi va tenir la derrota del moviment obrer del 1936-39. En aquest tema voldria assenyalar uns quants trets que em sembla que expliquen algunes coses que s'han esdevingut després. Per exemple, el primer tret que diferencia aquesta derrota de les sofertes per altres moviments obrers d'Europa aquells anys, o abans o després, és el fet que a Espanya es va imposar el feixisme per mitjà d'una guerra civil de tres anys, cosa que no s'esdevingué ni a Alemanya, ni a Itàlia, ni a Portugal ni a Polònia ni a tota una sèrie de països. Una guerra de tres anys, les característiques i el contingut de la qual no penso pas explicar sinó que senzillament penso dir que fou una derrota *radical*; és a dir, d'arrel, i això explica moltes qüestions. El segon tret és la importància que, a causa d'aquest factor, va tenir l'exèrcit en tot el desenvolupament posterior. És a dir, crec que un dels trets del règim que s'implanta després del 39 és que, a diferència d'altres feixismes, l'element «coacció» és molt superior a l'element «consens» que es dona en altres règims feixistes, els quals aconsegueixen un suport important per part de les masses, ideològic i fins i tot cultural. Al nostre cas allò que impera és, fonamentalment, l'element coacció, pel paper i pel significat de la guerra. Crec que hi ha un tercer element que també influeix, posteriorment, en el moviment obrer, i és el no colonialisme d'aquest règim; el fet que la dictadura feixista espanyola, el franquisme, no tingués un contingut d'expansió colonial accentuat, com a Alemanya, Itàlia i Portugal, i no pas perquè no ho pretengués sinó perquè no va poder aconseguir-ho. El factor de la seva relativa neutralitat a la Segona Guerra Mundial és igualment un fet

molt rellevant que s'explica no per la «visió» del dictador sinó, essencialment, per la pressió que exerceix la lluita guerrillera i per la forta influència anglonord-americana sobre la gran burgesia espanyola. Em sembla que aquests factors sorgeixen com a significatius per a algunes qüestions que explicaré després, i que fan que aquesta derrota del moviment obrer sigui una derrota total, basada en una representació de masses, i que crea, fins i tot, una ruptura amb l'etapa anterior, de caràcter generacional.

Un altre aspecte d'aquest esforç que va fer el moviment obrer espanyol per entroncar amb la dialèctica de la llibertat, és que el moviment revolucionari va quedar una mica al marge dels corrents de la resistència antifeixista que es van esdevenir a Europa els anys 44 i 45, com a mínim dins el seu territori. És curiós d'observar com lluitadors antifeixistes espanyols lliuraven primer la batalla fora, i després dins d'Espanya. Crec que hi va haver un gran interès, no pas per part dels qui lluitaven —dins i fora, contra el feixisme, per als quals era fonamental, com és de suposar, l'alliberament d'Espanya dins el conjunt de l'alliberament d'Europa— sinó per part dels aliats, Estats Units i Anglaterra fonamentalment, els quals abans de la «guerra freda» maldaven per tal que Espanya quedés al marge d'aquest procés; i em sembla que aquesta idea estratègica d'Anglaterra i Estats Units que Espanya quedés al marge de l'alliberament —ho repeteixo— és bastant anterior a la guerra freda que va començar el 46; es remunta ja a la política de no intervenció, seguida durant la mateixa guerra civil.

Motivacions de la guerrilla i la seva fi

Potser un interrogant que molts ens hem posat algunes vegades, quan hem tingut temps per reflexionar sobre aquestes coses, i per al qual no hem trobat una resposta

satisfactòria, ha estat ¿per què no es van organitzar unes guerrilles fortes a la reraguarda franquista durant la guerra civil? Quan s'ha discutit això, a vegades s'ha donat la resposta que els governs de coalició, sobretot Largo Caballero, no n'eren partidaris. Malgrat tot, al marge del fet que s'hagués hagut de fer o no, em sembla que sorgeix una raó important que és que potser no hagués tingut conseqüències posteriors decisives, ja que no és el mateix organitzar un moviment guerriller sense que intervingui directament el factor nacional, que quan hi intervé el factor nacional. És a dir, en el cas d'Espanya no hi ha un element clar d'invasió d'una o diverses potències estrangeres, malgrat l'ajuda decisiva d'Alemanya i Itàlia a Franco, com fou el cas de les resistències que es van donar a Europa. La realitat és que el moviment guerriller a Espanya sorgí a partir del 1940, i sobretot del 44 al 49, com una certa continuació de la guerra civil sota altres formes i, evidentment, el poble espanyol volia qualsevol cosa excepte la guerra civil. Una altra dificultat important és que la classe obrera si no aconsegueix, d'alguna manera, aparèixer com la portadora de l'interès nacional, té moltes dificultats per construir una política d'aliances. Això vol dir que el règim franquista —i això és una cosa que s'ha dit massa poc i que explica algunes causes del perquè sorgeixen tardanament els nacionalismes burgesos a Euskadi, Catalunya i a d'altres llocs— reflecteix i representa els interessos de la gran burgesia, de l'oligarquia, però també beneficia, durant aquest període en qüestió, sectors de la petita i mitjana burgesia, sectors que han estat agudament analitzats per economistes, historiadors, etc.

Un altre element important per al moviment obrer durant aquest període va ser la duració excessiva de la lluita armada al nostre país. En un llibre bastant interessant on s'expliquen coses sobre aquest tema —es tracta de l'entrevista de Debray i Max Gallo a Santiago Carrillo, amb el títol *Mañana España*— el secre-

tari general del PCE diu que fins el 1949 «estàvem fixos» en la idea de la lluita armada i que va ser en una entrevista amb Stalin, Molotov i Suslov quan aquests van recomanar a Dolores Ibárruri, Carrillo i Antón, assistents a l'entrevista, «que calia tenir paciència» i penetrar als sindicats feixistes; i encara que no es va dir taxativament que havien d'abandonar les guerrilles, més o menys es va donar a entendre-ho clarament perquè aquest no era el camí del moment a Espanya, i el que calia fer era aprofitar la legalitat feixista i treballar amb les masses. Conta Carrillo que ells es resistien a acceptar aquest fet, tot i que, efectivament, es va imposar aquest criteri de seguida, i, evidentment, Stalin, per a la seva recomanació es va basar en aquella vella experiència bolxevic de la utilització dels sindicats reaccionaris que Lenin va exposar, molt clarament, a la seva famosa obra *L'esquerranisme, malfaltia infantil del comunisme*, llibre dedicat, precisament, al moviment obrer de l'Europa occidental.

Fins a l'any 49 el Partit Comunista no va adoptar clarament aquesta tàctica de passar a les masses, i això va significar un retard evident. Aquest fet l'hem discutit moltes vegades amb els qui van conèixer bé aquesta època i tots afirmen que es va tractar d'un error clar, que en alguns casos va significar 10 anys d'endarreriment de la lluita de masses. Pel contrari, a Euskadi hi havia grans lluites de masses el 47 —l'1 de maig—. Evidentment aquell fou un error, que avui es veu més clar que aleshores, perquè molt abans del 49 ja era claríssim que a Espanya no era factible un tipus de lluita guerrillera; ja des del 46, després que Churchill a Fulton llencés la seva famosa idea del «teló d'acer», era un fet totalment impensable que el factor internacional fes viable qualsevol intent de sublevació armada al nostre país. Per a mí, però, aquesta impossibilitat obeïa sobretot a causes internes, l'origen de les quals era aquesta política econòmica i social que va seguir el franquisme després de la guerra, que hem anomenat autarquia, i que beneficiava la petita i mitjana empresa (tot i que l'oligarquia se'n duia la part del lleó), la qual permetia a la gran burgesia espanyola d'aconseguir una direcció sobre la majoria de

les classes burgeses de la societat i, d'alguna forma, li permetia d'aïllar la classe obrera. Aquesta fou, per exemple, la política concreta de donar suport al blat castellà, a les màquines eines basques, al tèxtil català, que beneficiaven sectors importants de la petita i mitjana burgesia al nostre país.

D'altra banda el fet importantíssim ja explicat que la guerrilla, a casa nostra, no va tenir, per a les masses, el caràcter de lluita d'alliberament nacional sinó que consistia en el perllongament de la guerra civil sota unes altres formes.

Penetració a les masses

La realitat és que es fa aquest gran viratge d'anul·lar la lluita armada i es fa el pas vers la penetració en el moviment de masses l'any 49 i em sembla que aquest ha estat un dels eixos fonamentals que han permès recuperar el moviment de masses, i aixecar-lo tal com el coneixem ara. Malgrat tot, és evident que llavors es produeix un període d'un cert buit, de dirigents i de quadres, del 49 al 56; van ser aquests anys, en concret del 50 al 56, segons conten els companys i camarades que eren a les presons, els terribles anys del silenci, ja que no passava pràcticament res, encara que el 51 hi va haver unes vagues importants a Catalunya. Era normal que un viratge d'aquesta magnitud necessités uns quants anys de «reconversió» política, organitzativa, etc., realitzada sota el foc d'una repressió brutal. Els fets de Catalunya del 1951 són significatius, entre d'altres raons, perquè és el primer fruit d'aquesta política de penetració als sindicats feixistes. Al 49 es van celebrar unes eleccions sindicals i aquesta tàctica del PCE i del PSUC de penetrar i participar a les eleccions va fer que una

sèrie de treballadors demòcrates, comunistes i d'altres forces es fiquessin als sindicats verticals; i per això la important vaga del 51 fou, en part, fruit d'aquesta nova política, encara que també fou un reflex de la situació anterior, és a dir del fet que encara, potser, el moviment anarquista i el sentiment republicà tenien una certa presència que va contribuir a aquesta vaga del 51.

És a dir, a parer meu, tot aquest període, des de l'any 39 fins al viratge del 49, i aquest primer fruit del 51, significa l'entroncament amb aquesta dialèctica de la llibertat; significa entendre que a Espanya no hi ha solució al problema del franquisme i del moviment obrer per la via de la lluita armada, és a dir de la ruptura total violenta del règim, sinó que cal «tenir paciència» i fer un treball de recuperació, de penetració, d'acumulació de forces, que és el que ha anat donant els seus fruits posteriorment. És evident que això significava aquesta dialèctica de la llibertat que nosaltres hem practicat durant aquests anys i consistia a anar prenent posicions sobre les quals basar-se i continuar avançant i ampliant aquestes parcel·les. En una paraula, es tractava de no veure el problema de la llibertat com una cosa que es conquereix en sec, sinó com un procés dialèctic en el qual es van aconseguint posicions cada cop millors que permeten fer passes cada vegada més importants. Aquesta seria la primera reflexió perquè crec que és a l'origen de tot el que s'ha esdevingut després. La importància històrica d'aquest canvi suposaria, tot i que en aquells moments no se'n fos conscient, l'entroncament del procés revolucionari espanyol amb les «formes pròpies d'occident»; allò que Gramsci va qualificar com el pas de la «guerra de moviment a la guerra de posicions».

“
La vaga general del 51 a Barcelona fou fruit de la penetració als sindicats verticals i de la presència de forts sentiments anarquistes i republicans.
”

EVOLUCIÓ ECONÒMICA I RESORGIMENT DEL MOVIMENT OBRER

La segona reflexió tractaria dels factors que han determinat el desenvolupament d'un nou moviment obrer, en les condicions d'una dictadura, cosa que no s'ha esdevingut, que jo sàpiga, a cap altre país d'Europa. Això és una cosa realment important que està lligada a tot el que significa origen i desenvolupament de Comissions Obreres. Jo situaria aquest període entre 1956 i 1962, més o menys. Una dada interessant, a partir dels anys 50, 51, 53, és que s'esdevé la reconciliació «pública» general del franquisme amb l'imperialisme nord-americà; és a dir, Espanya entra ja en aquesta òrbita directament, encara que de fet mai no n'havia sortit perquè s'havia mantingut neutral durant la Segona Guerra Mundial. L'economia espanyola comença a entrar a l'òrbita directa, i no perifèrica, de l'imperialisme, i em sembla que aquesta és una dada a tenir molt en compte des del punt de vista del moviment obrer ja que una economia autàrquica, com era l'espanyola —que pel fet de ser autàrquica beneficiava d'alguna manera també sectors de la petita i mitjana burgesia del nostre país— entra a l'òrbita no perifèrica sinó directa de l'imperialisme i llavors comença a sacrificar interessos de la petita i mitjana burgesia.

Crisi de l'autarquia

Aquí rau un element clau de resorgiment de Comissions Obreres: la crisi general de l'autarquia. Però la crisi de l'autarquia, que generalment s'ha entès com una crisi del model econòmic feixista, és també una crisi d'un model productiu basat en la utilització intensiva de la mà d'obra, i per tant, d'una forma particular d'acumulació de capital. Aquesta és una de les bases del resorgiment del moviment obrer amb les característiques que ha tingut al nostre país, perquè la crisi del sistema productiu crea, no pas de

manera automàtica però sí en el termini de pocs anys, la crisi completa d'unes determinades relacions jurídiques de treball. És a dir, tot el sistema jurídic en el qual estava muntat el franquisme pel que fa a les relacions laborals, i fonamentalment les reglamentacions nacionals de treball, fan fallida. Quan aquestes relacions, que eren un dels elements bàsics del feixisme, entren en crisi, s'imposa un altre sistema que és el dels convenis col·lectius, element fonamental d'acceleració de la lluita de classes, i del fet que els treballadors s'hagin de plantejar d'organitzar-se per tal de poder negociar aquests convenis. Aquesta llei dels convenis col·lectius és de l'any 58. Però ¿per què es produeix aquesta crisi del model autàrquic? El meu parer és que no fou només per un fenomen internacional, pel fet que Espanya entrés a l'òrbita directa de l'imperialisme, sinó que hi juga, com a element decisiu, la lluita de masses. En aquest sentit crec que no s'ha valorat prou la importància que van tenir les mobilitzacions del 56. Les lluites obreres del 56 al País Basc, a Catalunya i a d'altres llocs van provocar que Girón, llavors ministre de Treball, acceptés o convencés al Govern del fet que calia concedir unes puges de sou fortes, i aquest mateix any es van concedir dos augmentos salarials molt importants, que van arribar al 33 per cent, xifra enorme per aquells anys de certa estabilitat de preus. Això contribuï a generar, per primera vegada al nostre país, una acceleració considerable de la inflació i va afeblir tot el sistema de l'autarquia, amb una crisi profunda que es va accelerar el 57, el 58 i que el 59 va obligar a plantejar una política econòmica completament nova, amb pla d'estabilització, etc.

Canvis substancials

Aquí sorgien una sèrie d'elements d'interès, com són aquestes

accions obreres de l'any 56, que coincideixen a més amb les primeres lluites d'estudiants que es van produir a Espanya, reflex de fenòmens importants, com és ara el despertar de les forces de la cultura, de tot allò que seria l'altra gran línia de lluita contra el franquisme. Però també indica el malestar que existeix entre la petita i mitjana burgesia del nostre país, malestar que ha començat a causa del sacrifici d'interessos de la petita i mitjana burgesia en la mesura que l'economia comença a ser una economia més «oberta», més «clàssica», més «capitalista» i no aquella economia autàrquica de tipus feixista. I això té conseqüències serioses perquè precipita la crisi d'allò que podríem anomenar bases econòmico-socials del règim feixista. Perquè a Espanya (i sóc conscient que el que dic pot semblar una heretgia) hi ha hagut un període en què hem tingut un règim que era una dictadura repressiva i reaccionària amb trets feixistes, però ja no feixista en el sentit rigorós del terme, encara que fèiem bé de continuar anomenant-lo així. I això explica moltes coses; per exemple, com veurem més tard, el que la lluita del moviment obrer des de l'any 62 en endavant hagi estat no tant una lluita antifeixista com una lluita de classes de tipus anticapitalista (en el sentit reivindicatiu). El que passava era que hi havia una dictadura i la lluita també tenia aquest element de lluita antidictadura, per la llibertat (sociopolítica). Però no era exactament una lluita antifeixista com la que es donà a Itàlia, a Alemanya o a França, etcètera; després intentaré explicar més tot això perquè crec que és important per tal de veure el perquè a Espanya això de l'antifeixisme és una mica relatiu en aquest moment i en canvi va tenir una força enorme a Itàlia i a d'altres països. Potser aquesta idea que el règim anterior, a la seva fase final, era una dictadura repressiva però no feixista, en el sentit històric i científic

“
Era incapaç d'evolucionar el franquisme? Jo mai no he estat d'acord amb aquesta idea.

A partir dels anys 60 el franquisme ja no és una dictadura feixista clàssica. Això explica que no hi hagi hagut ruptura.”

del terme, expliqui també el perquè ha estat possible el pas a la democràcia sense una ruptura neta amb el passat.

Em sembla, doncs, que hi ha una política econòmica nova el 59, i apareix un element important que és la transformació que pateix l'Estat a través de la creació d'una nova Administració, fenomen que s'ha estudiat molt poc. L'Estat que es va començar a crear a partir del 39, que és l'Estat de l'«Arriba España», jo li'n dic, és a dir l'estat dels que anaven a les oposicions per cobrir els càrrecs de l'administració i aixecaven el braç i eren admesos, canvià i esdevingué molt més seriós i això explica moltes coses a partir dels anys 50 quan comencen a crear-se els cossos de l'Estat al nostre país sobre bases diferents, que ja no són exactament formes típiques de l'Estat feixista, sinó formes de l'Estat modern, fins i tot més modern, en una sèrie d'aspectes, que l'Estat italià i bastant més eficients, malgrat les seves insuficiències.

En aquest període també s'esdevenen alguns fets importants que han contribuït a configurar el sorgiment de Comissions Obreres i del nou moviment obrer; podríem assenyalar els fets següents: la inoperància de la UGT i CNT per desenrotllar una lluita de masses i penetrar en la classe obrera; ambdues es redueixen a ser grups meritoris a l'exili o a l'interior, però no acaben d'entroncar amb les masses, de crear un moviment de masses; és a dir, les formes sindicals en les quals s'havia manifestat el moviment obrer espanyol abans de la guerra no juguen cap paper significatiu durant aquest període. Així és que durant aquest període s'esdevé un fenomen d'una transcendèn-

cia enorme: la liquidació definitiva de l'anarquisme com a forma de masses al nostre país. Era la liquidació, començada a la guerra civil, d'una força que al període anterior a la República i durant la República, havia estat decisiva dins el moviment obrer, fins i tot majoritària en algun període.

L'emigració com a vàlvula d'escapament de la repressió franquista

Després tenim una qüestió que a mi em sembla capital: és el fenomen de l'emigració. El fet que masses enormes de treballadors, de pagesos, emigrin a partir dels anys 60, ha tingut unes repercussions decisives en la història del franquisme. Per exemple, sense l'emigració —és una hipòtesi que no està verificada i que mai no es podrà verificar— és possible que hi hagués hagut una explosió revolucionària en aquest país durant aquells anys. És a dir, el fet que més d'un milió de treballadors emigressin va ser un immens tub d'escapament de tot allò que Espanya havia concentrat durant aquests anys de la crisi del 59, 60 i 61. Va tenir repercussions en el replantejament de l'aliança obrera i camperola, i va contribuir a determinar un sistema d'aliances nou, que també abasta l'obrera i camperola, però que s'estén a les forces de la cultura; Espanya deixarà de ser un país clàssic, diguem, d'aliança obrera i pagesa, com no ho és cap de l'Europa occidental. D'altra banda va determinar una cosa tan decisiva com va ser l'augment de la productivitat al camp, i no tan sols al camp, pel fet d'eliminar una massa enorme de treballadors; i un augment considerable del consum ge-

neral, el que va causar un creixement de la demanda i de la recuperació i el creixement econòmic evident que hi ha hagut a partir d'aquells anys.

El franquisme com a dictadura no feixista

Reemprenc ara un fet que abans he assenyalat: potser sigui simplificar massa el fet de dir que a Espanya a partir dels anys 60, hi havia una dictadura feixista de tipus clàssic com les que s'esdevingueren a Alemanya o a Itàlia. Des del punt de vista econòmic ja no era una economia feixista, sinó que era una economia que entrava en una dinàmica més tradicional a partir del pla d'estabilització dels anys 60; és cert que encara manté uns trets de control estatal de l'economia, d'una sèrie de qüestions que tots sabem, però ja no és aquest tipus d'economia corporativo-autàrquica, base de manteniment dels règims feixistes. En les relacions laborals es continua perseguint, i des del punt de vista de la manca de llibertats democràtiques estem davant d'una repressió de tipus feixista, això és ben cert. Però el feixisme no és només la falta de llibertat o la repressió, per molt brutal que sigui. El feixisme és l'organització de la no llibertat en tots els ordres de la vida política i social. Això vol dir que no tots els règims en què s'atempta contra la llibertat i en què hi hagi repressió són feixistes, sinó que el feixisme és alguna cosa més, és organitzar tota l'estructura de la societat, l'economia, la política, les relacions internacionals, la cultura d'una determinada manera. Perquè la dictadura de Primo de Rivera va ser una dictadura, però no podríem pas dir que era una dictadura feixista, i nosaltres ara anomenem feixisme i feixistes a totes les dictadures i a tots els dictadors. Però, rigorosament, si pensem el què vol dir feixisme crec que hi ha alguna cosa que canvia, que ens permet de dir que a Espanya, a partir dels anys 60-62, hi ha trets feixistes en una sèrie d'aspectes de la vida política, però hi ha altres aspectes propis d'una dictadura de característiques diferents. I això mena al fet que, per exemple, la lluita de masses que s'obre camí al nostre país a partir dels anys 60-62, no

sigui exactament una lluita antifeixista, sinó que la lluita de masses que es genera amb Comissions Obres, que evidentment té un interès molt gran per les llibertats democràtiques, per l'amnistia, contra la repressió, també conté un element fonamental per millorar les condicions de treball a través dels convenis col·lectius; és a dir, està passant una cosa molt semblant a allò que feien els obrers a Itàlia i a França aquells mateixos anys. Quan els treballadors, a partir dels anys 60, van començar a fer aquestes grans vagues, aquestes grans manifestacions, no es tractava d'una lluita antifeixista sinó que començava a ser una lluita de classes clàssica, de relacions patró-treballador als convenis col·lectius, etc., tot i que la repressió li donava un caire peculiar. És, doncs, una lluita que s'assembla a la que s'esdevenia a Europa i això explica el perquè Comissions Obres

comença a agafar uns trets similars als que comencen a tenir en aquells anys, i fins i tot abans, els sindicats d'Itàlia, de França i d'altres països. Gràcies a aquesta lluita i aquests cops que rebia, el règim de Franco havia d'anar cedint en tota una sèrie d'aspectes, havia d'anar evolucionant d'alguna manera. Molts cops s'ha dit que el règim franquista era incapaç d'evolucionar; jo mai no he estat d'acord amb aquesta idea. El «Régimen» era incapaç evidentment d'evolucionar vers la democràcia i implantar les llibertats; però estic convençut que el règim aquests anys va sofrir canvis molt seriosos i en una sèrie d'esferes anava amotllant-se a aquesta pressió de les masses, a les exigències de l'economia i a les exigències internacionals que el feien retrocedir, posar les seves trinxeres més endarrera, reagrupar forces, etc. D'alguna manera tot això també va

significar una certa evolució.

Ho repeteixo: *aquesta evolució del franquisme i de la seva naturalesa —que no sempre es va veure tan clarament— és a la base de la forma com s'ha passat de la dictadura a la democràcia i les conseqüències que això ha tingut; ja que d'una dictadura feixista, en el sentit rigorós del terme, no s'hagués pogut sortir sense una ruptura neta, mentre que d'una dictadura conservadora i repressiva es podia sortir a través d'aquest procés de transició que és una barreja de reforma i ruptura.* La perplexitat que va ocasionar aquest fet en certes esferes de l'esquerra espanyola potser tingui el seu origen en el fet de no haver analitzat a temps la naturalesa canviant de la mateixa dictadura i l'estat en què es trobava quan va morir el dictador el novembre del 75.

UNA LEGALITAT NOVA

La tercera gran reflexió que voldria fer tracta de la creació d'aquesta nova legalitat i de l'hegemonia en el moviment obrer sindical. Perquè una cosa és penetrar als sindicats feixistes i crear la dialèctica de la llibertat, i una altra és crear la nova legalitat, que és el que volen dir les Comissions Obreres. Perquè nosaltres podríem haver estat utilitzant tota la vida les plataformes legals, però sense haver fet aquest gran salt qualitatiu que significava crear, dins la dictadura, les formes de la llibertat, de la nova legalitat, que és una cosa totalment diferent. Això demostra, una vegada més que a tots els processos revolucionaris o es creen les formes d'allò nou dins el que és vell o, no cal pas dir-ho, no es passa a la nova situació; i en les condicions de la dictadura calia, a més, crear les formes de la nova legalitat al mateix temps que es treballava dins els sindicats verticals amb els enllaços, els jurats, etc. A nosaltres ens podien recomanar aquesta dialèctica de la llibertat, però el que mai ningú no ens va ensenyar és com calia crear aquesta nova legalitat, dins les velles formes de la dictadu-

ra, del vertical. La realitat és que no les van crear Comissions Obreres sinó els mateixos treballadors amb la seva acció; és una cosa que sorgeix com un bolet, en les condicions que ja hem explicat. Però és evident que sempre hi ha una certa «provocació de l'espontaneïtat», perquè aquesta és una de les funcions dels elements conscients: provocar l'espontaneïtat de les masses; i és evident que en el sorgiment de Comissions Obreres sempre apareixen elements conscients, que hi són presents, que van jugant un paper cada vegada més important.

Protagonisme del moviment obrer des del 62

Entre l'any 62, quan el moviment obrer viu grans lluites i crea aquestes formes d'una manera estable, més general, i l'any 75 en què es mor Franco, podríem distingir dues fases: l'una del 64 al 66, que va ser un període de certa ignorància, per part del règim, del moviment de

Comissions Obreres i de tot el que estava bollint i sorgint, i l'altra del 67 al 75, que és un període de repressió brutal contra aquest moviment i contra totes les formes de mobilització de masses anti-dictadura. És a l'època del 62 al 75, en les successives, múltiples i grans accions dels treballadors, de les masses, del moviment sindical i polític al nostre país, quan s'ha anat creant aquest nou moviment obrer, amb unes característiques determinades, que han anat brollant en un procés, de forma natural, amb avenços i retrocessos. Només assenyalare quatre o cinc trets d'aquest moviment obrer com a exemple. ¿Perquè certes qüestions que a d'altres sindicats els ha costat molts anys d'arribar a formular, nosaltres les hem formulat molt abans, com la combinació entre el que és moviment de masses i el que és organització —és a dir el que és expressió dels treballadors com a tals, les assemblees les comissions, els enllaços, els comitès i el que és l'organització en sí— aquesta conjuminació que discutim tant a Comissions entre el que és moviment i el que és organització?

Crec que un dels trets actuals del sindicalisme espanyol és que el moviment hi té més força que a d'altres experiències sindicals; i això ha estat així perquè les condicions de la dictadura ens imposaven que l'expressió del moviment tingués un protagonisme que d'alguna forma s'ha mantingut. És a dir, els treballadors espanyols viuen l'experiència de les assemblees, de la democràcia directa a les empreses en les condicions que imposa la dictadura, mentre que a França i a Itàlia aquesta experiència es desenvolupa des de l'any 68, al maig francès i a la tardor calenta, etc. Nosaltres també tinguérem l'experiència, que ja hem superat però que ens ha deixat una bona marca, dels enllaços i els jurats; evidentment era un aspecte molt profund de la qüestió perquè el càrrecs eren elegits per tots els treballadors, independentment de la seva ideologia; de la mateixa manera es desenvolupà la trajectòria de Comissions Obreres perquè consisteixen en comissions elegides en assemblees per «afiliats» i «no afiliats», ja que llavors decidien tots els treballadors. I hem de pensar que els delegats i els comitès d'avui, després de les darreres eleccions sindicals, amb el pes i la força que tenen actualment aquests comitès al nostre país, no són pas fruit d'una casualitat. I per això quan des de certs llocs es diu que no han de ser pas ells els que negociïn els convenis sinó que han de ser les seccions sindicals s'està anant en contra d'aquesta enorme tradició del moviment obrer espanyol que sempre ha donat força a allò que és l'expressió de tots els treballadors en el seu conjunt, sense minimitzar gens la importància capital de l'organització; i aquesta és una de les grans polèmiques plantejades al moviment obrer actualment, i en concret, per exemple, entre Comissions i UGT.

La unitat, origen i objectiu de CCOO

En segon lloc cal parlar del tema de la unitat. Em sembla que hem estat una mica ingenus i hem simplificat massa. El fet que veiéssim

“
Hem estat una mica ingenus en el tema de la unitat.
”

Comissions com a única força que lluitava a l'època de la dictadura a nivell públic, a nivell general, i les altres com a cercles reduïts i poc coneguts, força clandestins, etc., ens va donar la idea que en algun moment potser arribà a ser justa, que a Comissions li recauria la tasca i la possibilitat de crear un moviment sindical unitari després del franquisme. Però aquí hi ha uns elements que no hem tingut prou en compte, com és el fet que, en aquests anys, malgrat existir una lluita de masses, continua essent només una minoria la que participa en aquestes lluites. És a dir, encara hi ha sectors amplíssims del moviment obrer que no participen a les lluites durant la dictadura i, en canvi, quan arriba la llibertat, voten a les eleccions sindicals i polítiques, etc. Hi són presents, però no participen, tot i que tenen molt de pes, ja que a Espanya hi ha vuit milions d'assalariats. En les lluites de masses que vam aconseguir desenrotllar hi participaven fins a uns dos milions, a tot estirar, i això ja era el màxim que podíem mobilitzar, i no pas en una acció concreta sinó en un procés de grans accions. Tot i així, masses molt nombroses han quedat al marge d'aquesta lluita i ara ens n'adonem, quan participen als convenis; hi ha sectors sencers que estan duent a terme la primera vaga de la seva vida. Per això la tesi de la celebració del Congrés Sindical Constituent que Comissions va defensar i mantenir, i que era justa de defensar aquell moment perquè era una esperança, una possibilitat, no ha pogut plasmar-se en fets. Per tal de poder dur a terme aquest Congrés Sindical Constituent o alguna forma similar, del qual s'esperava que sortís un sindicat unitari a Espanya, caldria que s'ha gués produït una ruptura amb la dictadura.

En aquest procés hi ha un altre element que cal tenir en compte, i és el fet que si bé en una primera fase Comissions neix amb una plu-

ralitat ideològica molt considerable, a mesura que el procés avança i que ens anem acostant al final, es van desprenent, a nivell de quadres, determinats corrents de Comissions, no tan sols esquerranistes, sinó també de caràcter socialista, d'inspiració catòlica. I van sorgint d'altres formes que després adquiriran una certa importància, com pot ser l'USO, i ja no parlem de la UGT com a segon sindicat del país, etc. En aquest període s'esdevé un fet molt interessant, que no s'ha analitzat suficientment i que es pot plantejar en la pregunta següent: ¿per què a Espanya no existeix un sindicat d'inspiració catòlica, o cristiana, a diferència d'Itàlia, on hi ha un gran sindicat d'inspiració catòlica, o de França, on l'evolució ha estat tan diferent? És important tenir això en compte perquè possiblement el cicle d'aquest fenomen —del fet que no hi hagi un sindicat d'inspiració cristiano-catòlica— no estigui tancat i en un futur puguin sorgir sorpreses, possiblement sota d'altres formes. Malgrat tot, fa la impressió que això ha estat degut a la vinculació tan estreta de l'Església amb el franquisme fins a fases molt avançades de la dictadura, fet que va provocar la radicalització seriosa dels sectors catòlics d'avantguarda, que no van entroncar amb les masses catòliques populars, sinó que molt ràpidament van passar a formulacions de tipus esquerranista. Per exemple, l'evolució de *Vanguardias Obreras*, que després es transformà en AST i posteriorment en ORT, i després ha esdevingut SU; és a dir, des de les *Vanguardias Obreras*, que era una organització de jesuïtes, fins a l'ORT d'avui que és maoïsta.

Contradiccions dins la classe obrera

Em sembla que en el problema de la unitat hi ha un element clau, i

encara que de vegades és molt dur de dir i pot crear confusió si no s'explica bé, a mi em sembla que és el desllorigador de la qüestió, i és que dins la classe obrera hi ha contradiccions internes, que la contradicció és entre la classe obrera i la burgesia, i evidentment aquesta és la gran contradicció de classe; però resulta que també n'hi ha dins mateix de la classe obrera, quan s'entén com a tal tota persona que viu d'un salari, no tan sols l'obrer que porta granota blava i que treballa en un taller, sinó també tots els que van a sou i que d'una manera o altra són explotats, i que avui al nostre país són molts milions, i comprèn sectors de l'agricultura, dels serveis, de la indústria. En fi, dins aquest conjunt de treballadors a sou, del grup que en sentit ampli podem anomenar treballadors, hi ha contradiccions. Hi ha contradiccions no tan sols, com deia Mao, dins el poble, sinó també dins la classe obrera.

Hi ha contradiccions de tipus molt divers, entre els que guanyen més i el que guanyen menys; hi ha contradiccions per motius religiosos, per motius de nacionalitat, entre les categories professionals, entre els tècnics i els obrers, entre els jornaleros i els obrers; entre els que treballen i els sense feina; entre homes i dones; entre joves i no tan joves; segons el grau de consciència o influència de la burgesia; etc. La discussió a vegades se situa en la qüestió de saber si aquestes contradiccions són antagòniques o no ho són. En principi, si seguim els clàssics del marxisme, diríem que no hi ha contradiccions antagòniques entre els treballadors. Ara bé, sempre he pensat que aquest tema de les contradiccions antagòniques i no antagòniques, quan es repeteix com una cantarella, serveix de ben poc ja que les contradiccions no antagòniques, si no es resolten, poden arribar a ser antagòniques; i aquest és el problema. És a dir, les contradiccions si no es resolten, si no es troba el mètode democràtic per resoldre-les i superar-les, i per unificar la classe obrera, poden arribar a tenir formes antagòniques. Perquè analitzem el cas dels sindicalistes bascos de la ELA-STV, nacionalistes, quan es pegaven amb els de la UGT a Bilbao, a finals de la Re-

pública i a d'altres períodes, ¿aquella contradicció s'estava resolent antagònicament o no? Jo crec que sí. Quan hi ha obrers al davant d'una fàbrica i uns diuen que cal entrar a treballar i els altres diuen que no; llavors, aquesta contradicció ¿està adquirint formes antagòniques o no? I la contradicció que existeix, a un determinat nivell, entre salari i treball en el sistema capitalista? Aquestes són qüestions sobre les quals cal reflexionar. Estic d'acord, llavors, amb el fet que les contradiccions dins el si de la classe obrera no tenen perquè ser antagòniques, però és evident que si no se'ls dona una solució satisfactòria en aquest procés difícil d'anar unificant la classe obrera, poden arribar a ser antagòniques i adquirir formes d'enfrontament, fins i tot violent, entre uns i altres.

Llavors la base del problema de la unitat no són les relacions de Comissions i UGT, ni el problema que hi hagi aquest sindicat o aquell altre; aquest és també un aspecte de la unitat; però l'element fonamental de fons és la unificació de la classe com a tal; és a dir, el fet d'anar resolent aquest tipus de contradiccions que sorgeixen entre els treballadors i això cal resoldre-ho amb la lluita de masses amb els plantejaments correctes, amb el treball polític organitzatiu dels partits, de les organitzacions sindicals, etc. Perquè a vegades només veiem la unitat sindical entre Comissions i UGT, entre USO i no sé qui més; aquesta és la part que apareix, la part organitzativa del problema de la unitat, però si existeix la UGT, o si existeix l'USO o existeix la pluralitat sindical no és pas perquè hi hagi uns dirigents malèvols, malignes, etc. que vulguin dividir els treballadors. És perquè hi ha contradiccions entre els treballadors i unes organitzacions reflecteixen unes coses i les altres unes altres: aquí rau el problema. Perquè jo no em crec pas que la classe obrera anglesa sigui revolucionària i els seus dirigents uns reformistes; això no és cert perquè pot durar uns mesos, per no un segle. Es donen certes postures reformistes dins la classe obrera, i fins i tot certs sectors de la classe obrera, que ideològicament i teòricament estan sotmesos al capitalisme i a la burgesia,

estan reflectint aquestes contradiccions que existeixen a diversos nivells. Per exemple, les puges de sous lineals, ¿no hi ha en això una contradicció entre els interessos d'uns sectors de treballadors i uns altres? Per què els peons, els oficials de primera o de segona, quan van a una assemblea i es diu que cal acabar amb els augments lineals, no hi estan pas d'acord, i en canvi els tècnics mitjans o superiors diuen que si no s'acaba amb els augments lineals, difícilment s'afiliaran al sindicat? En realitat aquesta contradicció és aquí i hem de saber trobar les formes per resoldre-la.

Només la democràcia pot resoldre les contradiccions dins la classe obrera

Evidentment, les contradiccions entre els treballadors no es poden resoldre de la mateixa manera com es resolten dins d'un partit, a l'Estat o en el poble. Hem d'encertar el mètode de resoldre aquestes contradiccions dins la classe obrera, i l'únic mètode que veig és el de la democràcia directa, al mètode de la participació directa dels treballadors en la discussió, en la resolució d'aquestes contradiccions. Al moviment sindical les contradiccions no es poden resoldre amb el centralisme democràtic; aquest sistema és vàlid per a un partit, però no per al moviment sindical. En el fons, la unitat és un procés d'avenç de la classe obrera, ja que en la mesura que va aconseguint més graus de consciència de classe, d'organització, va fent la seva unitat; i això és inseparable de la modificació de la relació de forces a favor de la classe obrera. Al nostre país el procés de la unitat de la classe obrera serà, previsiblement, llarg i hem d'anar avançant a diversos nivells, per sota, per dalt, pel mig, per tots costats. És a dir, aconseguir una unitat d'acció cada vegada més gran entre els sindicats representatius, passant de formes d'unitat d'acció a formes d'unitat orgànica. Potser s'ha simplificat massa el problema de la unitat dient: o hi ha unitat d'acció o hi ha unitat orgànica. I això és simplificar massa, perquè hi ha formes d'unitat d'acció profun-

des hi ha formes d'unitat orgànica febles; és a dir, entre la unitat d'acció i la unitat orgànica hi ha tot una gama de possibilitats. Per exemple, la Federació de Confederacions que existeix a Itàlia, ¿què és: unitat d'acció o unitat orgànica? Potser sigui una espècie de fase intermèdia en què hi ha elements d'unitat d'acció i han trobat algunes formes d'unitat orgànica; però ha estat en un procés. El més important és veure quina és la tendència, si anem avançant en aquesta unificació de la classe obrera, o al contrari si s'imposen criteris de divisió a la classe obrera. I en aquest moment hi ha un perill molt més important que les discussions que pot haver-hi entre Comissions i UGT, i es tracta de les tendències corporatives dins la classe obrera. Aquestes es generen i es produeixen als moments de greus crisis econòmiques; és a dir, quan hi ha una greu crisi econòmica, hi ha una tendència natural dins la classe obrera a dir «que se salvi qui pugui», parlant clar. Cadascú té tendència a tancar-se en els seus interessos corporatius, a defensar-los sense tenir en compte el conjunt de la classe. Això ho estem veient cada dia al sindicat i hem de lluitar en contra d'aquestes tendències corporatives, ja que en el fons, el procés de la unitat, és igualment la lluita contra el corporativisme, dins la classe obrera. Sectors de treballadors que volen millors condicions de treball i quan pressionen, per obtenir més avantatges, s'obliden del fet que hi ha un milió dos cents mil parats; i sectors que quan nosaltres diem que cal pujar els sous només un 16 per cent, diuen que se'ls està sacrificant, sense adonar-se que és la política per unificar la classe obrera, per no crear un abisme entre els que treballen i els que no treballen, entre els joves, les dones, etc. Però tot això és molt complicat, perquè no tothom ho entén; no és pas fàcil anar a una assemblea i explicar aquestes coses, perquè la gent veu els seus interessos immediats i a més té en part raó perquè cobra poc, i llavors és difícil fer comprendre que la unitat de la classe obrera exigeix veure les coses més globalment. Aquest és doncs un altre aspecte del problema de la unitat.

Plantejament socio-polític del sindicat

Un altre tret molt discutit del nostre sindicalisme és el seu caire socio-polític. És curiós que un sindicalisme que s'ha hagut de moure sota una dictadura, clandestinament, desenvolupi un tret, com el socio-polític que, d'altra banda, es dona durant aquests anys a gairebé tots els moviments de masses del nostre país; aquest és un element modern dels moviments de masses i és difícil dur-lo endavant, fins i tot en les situacions de democràcia. Crec que això ha estat a causa del que deia abans, del fet que al nostre país la lluita de masses i la lluita de classe no ha estat només una lluita antifeixista, antidictadura, per la llibertat —que ja li donava un caràcter polític a tota aquella lluita de classes «normal», de forma que el moviment obrer no tan sols es plantejava les tasques de consecució de la llibertat i de poder crear els seus sindicats, i conquerir el dret de vaga, i l'amnistia, i tot el que portaven les reivindicacions d'aquell període, sinó que al mateix temps s'estava lliurant una lluita anticapitalista, no tan sols convenis col·lectius, sinó que estava entroncant també amb la política de reformes de la societat. És curiós que a l'època de la dictadura, ja Comissions Obreres empelta amb moviments com són el ciutadà, l'estudiantil, el de dones, etc. fet que no s'esdevé a d'altres països. És a dir, hi ha una lluita no tan sols reivindicativa dins les empreses, sinó que també s'esdevé una lluita social que, evidentment, té una projecció política important. Al moviment obrer espanyol, i en concret a Comissions Obreres. I aquesta pràctica que es va fent des de l'any 60 endavant, determina una teorització particular, tot i que modesta, però que no havia sorgit abans. He llegit fa poc el llibre del professor francès Couffignal sobre els sindicats italians i la política, i acaba dient que és curiós veure com el sindicalisme espanyol (ara està preparant un llibre sobre el moviment obrer espanyol), en les condicions en què tothom creia que estava lluitant, ja estigués desenrotllant una pràctica i una teoria que en alguns aspectes

s'havia avançat al moviment obrer europeu, i que era curiós que això s'esdevingués quan en realitat totes les experiències que s'han donat de lluites del moviment obrer en condicions de dictadures feixistes o dictadures simplement, sempre tenen elements pre-sindicals, és a dir, que van més endarrerits que el mateix sindicat. Tanmateix, al nostre país es donen elements pràctics i teòrics que superen aquest sindicat tradicional, tal com s'ha entès normalment a les democràcies burgeses. Per ser més precisos, hauríem de dir que des del punt de vista del moviment de CCOO se superen certs aspectes del sindicat tradicional, tot i que al mateix temps, *organitzativament*, tenim trets pre-sindicals; així de complexes han estat les coses. I potser tot això no ho vam veure amb prou rapidesa.

Moviment obrer i qüestió nacional

Per acabar aquesta tercera reflexió, assenyalaria un aspecte en el qual nosaltres hem fallat d'una manera bastant considerable; potser no hem fallat a tot arreu, però el cert és que hem tingut insuficiències serioses pel que fa a la qüestió del lligam entre moviment obrer i qüestió nacional, de les nacionalitats i de les regions. Insuficiències serioses que ja estem pagant a llocs com a Euskadi, Galícia i potser a alguna altra regió. Em sembla que el moviment no s'ha plantejat *al seu moment*, perquè ara és evident que ja ens ho plantejem i a molta velocitat, aquesta gran veritat, aquesta lliçó que ja es troba al Manifest Comunista de Marx i d'Engels, però que caldria haver desenrotllat molt més per la seva importància, i és el fet que la classe obrera no es desenrotlla com una classe obrera hegemònica si no és una classe obrera nacional, i si no encapçala la lluita nacional dels pobles, al nivell en què aquesta tingui lloc.

Solament a Catalunya la classe obrera ha jugat aquest paper d'encapçalar la lluita nacional catalana; en aquest sentit encara em recordo que els anys que això era de-

“
¿Què vol dir ser classe obrera única a Espanya i ser classe obrera basca, o catalana?
 ”

cisiu, venien els companys de Catalunya i deien que l'onze de setembre Comissions Obreres convocarien la manifestació a Barcelona i a Catalunya, com a expressió de les reivindicacions nacionals de Catalunya. Estic parlant dels anys 65, 66, 67 i evidentment, aleshores la classe obrera catalana apareix com l'abanderada de la lluita per les llibertats de Catalunya; i això dona uns fruits, uns fruits importants; i en canvi això no s'esdevenia pas amb l'Aberri Eguna a Euskadi, on no era pas Comissions que encapçalava l'Aberri, ni tampoc a Galícia, ni a d'altres llocs. Nosaltres no hem comprès prou aquest fenomen nacional, i ens hem quedat dient una cosa que és justa però que no és suficient i és que la classe obrera a Espanya, a l'Estat espanyol, és una classe obrera única. I és cert que som una classe obrera única, però aquesta afirmació no ho explica pas tot; perquè el fet que siguem una classe obrera única no vol dir que no hi hagi una classe obrera catalana, basca, gallega, andalusa, etcètera, i el que cal veure és ¿què vol dir ser classe obrera única i què vol dir ser classe obrera basca i catalana?, i ¿quin espai té la lluita de classes a Catalunya, a Euskadi, a Galícia? i ¿com empellem això, dialècticament, i no ho contraposem? perquè llavors ens fiquem en un carreró sense sortida. Em sembla que això no està prou clar, o potser avui sí que ho està però hem perdut ja alguns anys.

Moviments sindicals i partits polítics

En darrer lloc hi ha el problema de les relacions amb els partits polítics, que també s'ha anat generant durant aquests anys i s'ha concretat en aquesta independència del sindicat pel que fa als partits polítics. Aquest és un tema d'actualitat

permanent, que s'ha anat desenrotllant també durant aquest període. Pel que fa a aquest problema de les relacions entre els partits polítics i sindicats, crec que una cosa són les intencions i l'altra les realitats. Vull dir que la independència dels sindicats que nosaltres preconitzem i defensem i volem, és una conquesta dels sindicats i és una conquesta dels partits que es triga temps a aconseguir; perquè la independència dels sindicats va lligada a unes altres qüestions que, mentre no s'aconsegueixen, és molt difícil d'arribar a aquesta independència completa dels partits. Per exemple, no crec que es pugui separar el problema de la independència dels sindicats i el de la unitat sindical. Mentre existeixin diversos sindicats amb influències ideològiques fortes a dins, perquè hi són els militants, i és bo que hi siguin—és molt difícil d'aconseguir aquesta independència completa. Això no vol dir que se sigui «corretja de transmissió» dels partits, però és evident que el procés d'anar aconseguint aquesta independència dels sindicats, que no és pas una independència orgànica—perquè orgànicament ja en són, ho han estat tota la vida—sinó que vol dir que tinguin una elaboració i unes posicions en tots els terrenys independents, que lògicament coincidirán amb els partits obrers, però que també pot haver-hi certes tensions, en alguns moments, entre unes posicions i unes altres, i això ha d'esdevenir-se en el mateix procés per anar aconseguint la unitat sindical, la unitat dels treballadors. És a dir, els trets, les característiques del moviment sindical que, per exemple, nosaltres vam definir a Comissions Obreres com un sindicat reivindicatiu, però també sociopolític, democràtic, unitari, independent dels partits, etc. són trets inseparables uns dels altres. No es pot ser independent si no hi ha unitat; no es pot ser democràtic si no hi ha indepen-

dència; és a dir, són trets que estan dinàmicament enllaçats uns amb els altres; són els avenços en cada aspecte el que farà aquest sindicalisme de nou tipus. A mi moltes vegades em demanen ¿la CS de CCOO és un sindicat de nou tipus? I responc: en té certs trets, d'aquest sindicalisme, però encara no és un sindicat de nou tipus; ho volem ser; té las bases per ser-ho; tenim bastant clar el que hem de fer per tal que ho sigui, però em sembla que seriem uns ingenus si penséssim que ja som aquest sindicalisme de nou tipus quan falten coses fonamentals com és per exemple aquesta unitat; una relació de forces més favorable al moviment obrer que la que hi ha avui; el fet de tenir uns organismes dins les fàbriques d'unes determinades característiques, perquè encara que ja tenim alguna cosa en aquests comitès, encara no és suficient; és a dir, hem d'anar construint aquest sindicat de nou tipus, però encara no el tenim. Al final d'aquest període em sembla que s'ha esdevingut alguna cosa molt important i és que no tan sols hem aconseguit, a través d'aquesta tàctica de penetració en els sindicats verticals i la lluita de masses i la lluita política, de crear les noves formes del moviment obrer sindical, a les Comissions Obreres, sinó que al mateix temps hem aconseguit un altre objectiu que era vital i és d'aconseguir l'hegemonia en aquestes noves formes de legalitat; és a dir, hem aconseguit les dues coses fonamentals que s'ha de plantejar qualsevol moviment sindical i és de crear les seves formes de lluita, d'expressió, i al mateix temps, aconseguir l'hegemonia. I això Comissions Obreres ho aconsegueix a les eleccions sindicals de 1978.

Em sembla que el balanç d'aquest període, encara que ja us adoneu que sóc bastant crític en algunes qüestions, ha estat satisfactori. Perquè crec que hem aconseguit d'empènyer el moviment obrer, crear noves formes dins aquest moviment obrer, que ens ha permès acabar al final, amb aquesta dictadura i el que era rematar aquesta operació, aconseguir l'hegemonia dins aquestes noves formes amb les eleccions sindicals. Fet que no estava gens clar i menys després de les eleccions del 15 de juny.★

COSTOS I CONSEQUÈNCIES DE LA NOSTRA INCORPORACIÓ

Després dels resultats de les eleccions del primer de març passat els apòlogistes de la nostra immediata incorporació a la NATO, en una precipitada ofensiva propagandística, intentaren confondre l'opinió pública amb argumentacions deformades que no corresponien gens ni mica amb els nostres interessos generals. Per a la seva divulgació es valen de les connivències que troben en els mitjans de comunicació oficials i del ressò que troben en la premsa general, grans titulars i actituds despreocupadament acrítiques.

En aquest sentit, i emparat per les pressions cada dia més fortes dels EUA, principalment, intenten convèncer-nos que en la conjuntura actual no tenim cap més opció que incorporar-nos a la NATO. I com més aviat millor, perquè aquesta incorporació serà una mena de panacea que resoldrà tots els nostres problemes: polítics, militars, econòmics i socials.

L'infantilisme d'aquests plantejaments, propis de l'estretor imaginativa dels sectors més dretans, no ens pot dur a menysprear-los. Darrera seu s'amaga el propòsit decidit, compartit per sectors d'UCD i del mateix govern Suárez de consumir el més aviat possible la hipoteca de la nostra sobirania nacional, sense debats de cap mena, i amb l'aprovació del nostre ingrés per majoria absoluta de la Cambra.

Davant d'aquest perill imminent ningú no hauria de plegar-se de braços. Cal desmuntar aquesta fràgil estructura argumental. I si, com Suárez afirmà en el Congrés de Diputats primer i després en el Consell d'Europa, la qüestió de l'ingrés a la NATO no és un problema d'actualitat, hauríem de respondre a aquestes pressions donant-los la resposta adequada, i abans que no ens trobem davant un fet consumat.

I aquesta resposta, que es pot formular des d'angles diversos, per tal que esdevingui vàlida i convincent, cal que es recolzi en realitats objectivament constatades, com també en el moment històric pel que està passant la humanitat.

Per avançar en aquesta complexa problemàtica la contestació a les preguntes formulades a continuació pot ser un primer pas:

- ¿En quin moment històric es troba l'imperialisme?
- ¿Quines transformacions s'estan produint en la humanitat?
- ¿Quin és el paper de la NATO en el marc de la política de blocs i de bipolarització?
- I davant aquest panorama global, ¿quines repercussions tindria per al nostre país, per a Europa i fins per al món sencer el nostre ingrés a la NATO?

Certament que aquestes preguntes poden resultar massa ambicioses per ser analitzades en profunditat en un treball tan limitat com aquest. No obstant, poden ser un inici per un debat posterior.

Decadència de l'imperialisme i lluites d'alliberament

El primer que es pot constatar és que els trets que més caracteritzen l'imperialisme, actualment, són la decadència i crisi d'aquest sistema, els quals cada vegada es manifesten amb més evidència.

Aquesta decadència es dinamitza per la mateixa irracionalitat del sistema i es posa de manifest, principalment, en el xoc frontal dels grups monopolistes entre ells, els quals, de cara a un nou repartiment del món, originaren dues guerres mundials, imperialistes, durant la primera meitat d'aquest segle.

I el punt d'arrancada de la seva crisi general, cal situar-lo en la revolució russa de 1917. Aquesta revolució introduí factors radicalment nous en la marxa de la història.

En aquest marc general, l'imperialisme amb els EUA com a centre, forçat a replegar-se en la seva metròpolis però sense perdre la seva influència en una gran part del món mitjançant formes més avançades del neocolonialisme, aconsegueix impulsar espectacularment les forces productives a Europa i al Japó, incorporant al procés productiu tecnologies més avançades.

Les necessitats generals per les destruccions de l'última guerra mundial, la carrera armamentista i el foment d'un consumisme artificial originaren el «boom» desenrotllista del neocapitalisme de la dècada dels seixanta. Gràcies a la protecció estatal, els grups monopolistes dels països europeus, els quals foren els beneficiaris d'aquest desenrotllisme en aquesta banda del món, aconseguiren durant aquest període un espectacular engreixament artificial.

En l'etapa actual les estructures del capitalisme no resisteixen la pressió de la nova i profunda crisi en la qual es troba novament immers el sistema imperialista, motivada per les seves contradiccions congènites, per la carrera armamentista, el cost de la qual s'eleva a l'astronòmica xifra de 410 milions de dòlars anuals, i per les implicacions diverses de la crisi energètica. I aquestes dèbils estructures dels diferents grups monopolistes, permeten a les grans multinacionals —sobretot les nord-americanes, que són les més fortes— una progressiva absorció dels grups monopolistes menors. Aquest nou fenomen està sumint Europa en un neocolonialisme, imposat per la voracitat de les multinacionals.

Davant aquesta nova situació, que s'està realitzant a nivell planetari, cal plantejar-se qüestions molt serioses que ens permetin detectar amb claredat si el present i futur d'Espanya passa per tancar-nos en la dinàmica decadent de l'imperialisme o per incorporar-nos a la marxa de les forces del progrés, sense ruptures innecessàries. Aquest és el dilema.

Carles Montblanch

ACIÓ A LA N.A.T.O.

Una garantia del status quo

I en aquest aspecte, el general nord-americà Alexander Haig, cap suprem de les forces de l'Aliança Atlàntica, ens oferí recentment una valuosa col·laboració. En un discurs pronunciat l'abril de l'any passat manifestava públicament: «La NATO constitueix una garantia contra l'esclat d'un procés revolucionari a Europa». Afegint a continuació: «No puc ser més explícit». Però aquella reserva la trencà més tard en un altre acte públic afirmant que la intervenció de Praga l'agost de 1968 pot reproduir-se a Occident —a París o a Roma— per tallar el que ell qualifica d'indubtable procés revolucionari dins d'un o altre bloc. Gràcies a la loquacitat de Haig sabem de primeríssima mà que l'existència de la NATO actualment ja no es justifica com un instrument de defensa militar de l'Occident contra una hipotètica invasió dels exèrcits de l'est, sinó com el braç armat de l'actual *status quo*, o per ser més precisos, com l'escut protector que garanteix l'expansionisme de les multinacionals nord-americanes a l'Europa occidental.

Charles De Gaulle, amb la seva saviesa política, fou el primer estadista occidental en descobrir el doble paper i degeneració de la primitiva Aliança. I en el seu moment no dubtà a trencar amb ella en el terreny militar, obligant els nord-americans a abandonar França. I ara són els pronord-americans Helmut Schmidt i Giscard d'Estaing els qui acusen els seus amics en les reunions del més alt nivell, de falta de serietat i d'incompliment dels acords presos, a aquest i a altres nivells, derivats de l'agudització de la crisi.

Davant aquestes evidències i moltíssimes més, l'informe que presentà al Senat, el 9 d'abril de l'any passat, el Sr. Oreja, sobrevalorant els pros i minusvalorant els contres que ens comportaria l'ingrés a la NATO, està ple de contradiccions i amb inexplicables oblits. Aquestes greus insuficiències des del punt de vista dels nostres interessos, obre molts dubtes de si ha estat un error del Ministeri de Relacions exteriors o si ha estat dictat directament pel mateix general Haig. Més aviat sembla això darrer. En qualsevol dels dos casos el plantejament del Sr. Oreja col·loca Espanya davant d'una delicada situació i a contra-corrent de la marxa del món. Esperem que la majoria del govern hagi tingut temps, d'aleshores ençà, de reflexionar amb més profunditat sobre l'abast d'aquests plantejaments i hagi deixat d'assumir-los com a propis.

Les contradiccions de M. Oreja

Per si no fos així, convindria fer unes consideracions crítiques. El Sr. Oreja cau, ja d'entrada, en dues contradiccions flagrants. Comença

afirmant que estem compromesos amb el sistema de defensa d'occident (llegeixi's acords amb els EUA) afegint a continuació que això no perjudica les formes futures que Espanya pot adoptar en la defensa occidental, i —encara més— que la nostra inclusió en els esquemes de defensa occidentals (NATO?) ja és un fet.

A partir d'aquestes contradiccions, més escaients de l'humor d'en Cantinflas que no pas de la serietat d'un ministre, el Sr. Oreja tergiversa novament i amb molta barra, el problema dels desequilibris.

Mentre els especialistes en temes político-militars més qualificats i imparcials coincideixen a afirmar que la incorporació d'Espanya a la NATO trencaria el dèbil equilibri que existeix entre els dos blocs, generant tota mena de desestabilitzacions i tensions en tot el continent de conseqüències imprevisibles, el nostre ministre afirma tot el contrari. Defensa l'absurda tesi que serà la nostra neutralitat la que provocarà aquests desequilibris, oblidant que *de facto* ja practiquem una política de neutralitat, tan passiva com es vulgui. Recordem que aquesta neutralitat va impedir que el 1973 els avions nord-americans utilitzessin les seves bases militars instal·lades al nostre país per mantenir el pont aeri entre els EUA i Israel, havent de recórrer a les Açores. I que, amb motiu de la ratificació dels acords de 1976, el passat 30 de juny, als submarins nuclears USA, els calgué abandonar la base de Rota. Si per altra banda l'articulació d'una nova política de neutralitat no posa en qüestió l'establiment de les bases estrangeres al nostre país fins que no s'arribi a un acord global sobre la seva supressió a tot arreu, la tesi del Sr. Oreja resulta d'allò més incomprensible. Hauria d'explicar-se a què es deu aquesta postura tan estranya, obviant l'endarreriment en què es troben els països membres de la NATO de la nostra zona geogràfica, fins i tot en l'aspecte militar; els enfrontaments bèl·lics que es donen entre ells, com també l'actitud que observen els EUA, emparant-se en el punt cinquè del Tractat. Malgrat això, el Sr. Oreja destaca amb gran èmfasi, en 9 punts, els grans avantatges que per a Espanya representaria la seva incorporació a la NATO. I només en 4 punts apunta alguns dels factors negatius que comportaria aquesta integració.

Un paper subaltern i auxiliar

La falta d'espai no permet entrar en l'anàlisi detallada de cada un d'aquests punts. Tampoc no val la pena. N'hi ha prou d'analitzar-los més globalment en els quatre blocs següents:

a) El Sr. Oreja deforma la veritat quan afirma que estarem en igualtat de condicions que la resta dels membres i que tindrem accés a importants informacions de tipus polític i mi-

litar de l'Aliança. Cal recordar al Sr. Oreja que dintre de l'Aliança hi ha tres categories de membres:

— en la primera es troben els EUA, membre hegemònic, que aporta la principal càrrega militar i que, en conseqüència, disposa de tota la informació i assenyalat les directrius polítiques i militars de l'Aliança;

— en la segona categoria es troben els països més desenvolupats i de més potència militar, els territoris dels quals serveixen a més a més de base per als desplegaments estratègics: Anglaterra, Alemanya Federal i Itàlia (aquest país, amb reserves, donada la seva situació política); són els únics que tenen accés a informacions reservades i al material més sofisticat;

— i en la tercera es troba la resta de països membres, l'aportació dels quals únicament és el seu propi territori. No tenen cap possibilitat decisòria i la informació que els arriba ja és molt tamisada. Entre aquests destaquen els tres més pobres: Grècia, Portugal i Turquia (per no allargar-nos, deixem de banda les particularitats d'aquests tres països que han influït sobre el seus lligams amb la NATO). Espanya entraria sens dubte en aquesta última categoria.

b) Mirant l'endarreriment en què es troben alguns exèrcits de la NATO, d'on treu el Sr. Oreja aquests importants incentius per a millorar el nostre? En tot cas aquestes millores no s'inscriurien en el marc de les nostres necessitats, sinó que estarien en funció de les missions auxiliars que els assignés l'Aliança: transformació de la nostra marina i aviació amb la finalitat de controlar l'Atlàntic Sud; destinació dels nostres soldats al Rin perquè servissin de carn de canó en aquest o qualsevol altre lloc del món on pogués esclatar el conflicte, i admissió de tropes estrangeres dintre del nostre territori. En fi, tota una perillosa problemàtica que allunyaria les nostres forces armades de la funció que els té assignada la Constitució.

Uns costos econòmics importants

c) El Sr. Oreja en el seu informe no fa cap menció dels alts costos que representaria el nostre ingrés a la NATO. Sembla mentida que s'hagi oblidat d'una qüestió tan important. O s'havien extraviat les dades o no gosà exposar-les. Sense ser mal pensats, cal considerar això darrer. El seu correligionari, però, Arturo Moya, dissipà aquests dubtes afirmant gratuïtament que aquests costos se situarien entorn dels 160 milions de dòlars. I el Sr. Ampostua apujà la xifra fins a 800 milions de dòlars distribuïts en diversos anys.

Per fer un càlcul aproximatiu d'aquests alts costos, caldria partir de l'homologació dels diferents pressupostos de defensa, cosa tanmateix complicada, a causa dels diferents criteris pressupostaris que s'apliquen a les despeses de la defensa. No obstant, es pot constatar que comparat amb els països de la NATO, Espanya ocuparia el darrer lloc de les despeses militars en relació amb el Producte Nacional Brut (PNB). Només Luxemburg gasta menys, malgrat que ocuparia el setè lloc si es pren com a xifra comparativa les despeses de defensa en relació al

Pressupost General de l'Estat (PGE).

Els crèdits corresponents a les nostres forces armades, el 1978 pujaren 334.028 milions, 3,3 % del PNB i 22 % del PGE. Malgrat que sigui aventurat avançar xifres, podem considerar una dada addicional: el 1976 la NATO acordà que tots els països membres de l'Aliança elevessin el seu pressupost de defensa un 3 % del PNB. Això per Espanya significaria haver de doblar el pressupost de defensa passant d'un 3,3 % al 6,3 % del PNB, la qual cosa transformada en pessetes puja a prop de 750.000 milions de pessetes. A aquests costos econòmics cal afegir-hi altres partides que encara no es poden avaluar, com serien, per exemple, les altes despeses derivades de les funcions que la NATO assignés als nostres exèrcits i la seva reconversió per adaptar-se a les noves esferes d'actuació que se'ls assignés.

I a tot això caldria sumar-hi les conseqüències que es derivarien per a la nostra economia, l'autèntica colonització per la indústria bèl·lica dels EUA. Recordem el contracte, anomenat del segle, en el qual el colós americà imposà per la força de les pressions el seu avió F-16, en competència amb el Mirage francès, forçant així la capitulació de la indústria europea.

Aquesta colonització augmentaria encara més la nostra dependència exterior, d'aquests països i principalment dels EUA, cosa que comportaria, a curt o mig termini —es vulgui o no—, la pèrdua de la nostra sobirania.

Crear-se l'enemistat del Pacte de Varsòvia

d) L'únic enemic que avui té Espanya és el derivat de l'existència dels blocs militars. Si ens incorporem a la NATO, automàticament ens creem un real i poderós enemic: el Pacte de Varsòvia. I això ens podria dur conseqüències veritablement catastròfiques. Perquè a partir de la nostra tan evocada i privilegiada situació estratègica, en una situació de guerra, localitzada a Europa, Espanya seria l'objectiu principal dels projectils nuclears soviètics, per evitar aquest idíl·lic desembarc de les grans unitats nord-americanes en les nostres platges i ports, amb la intenció de reconquerir l'Europa ocupada.

Coneixent com ja coneixem els americans cal pensar que ja tinguin prevista aquesta incidència i elaborat un projecte de retirada abans que el conflicte no es generalitzés arreu del món i no els toqués el rebre a ells directament en el seu propi territori. Se'n tornarien tan tranquils a casa seva deixant el nostre país destruït pels bombardeigs atòmics.

Deixem el Sr. Oreja amb les seves superficialitats i pensem tots, serenament i fredament, en les greus implicacions que comporta la nostra incorporació a la NATO.

Si amb aquestes anàlisis arribem al fons dels problemes, podem enfrontar-nos a qualsevol pressió que se'ns faci, i, amb la mateixa valentia que un dia ho féu de Gaulle, rebutjar amb la suficient saviesa i fermesa aquest eventual ingrés a la NATO.★

Albino Alvarez

Enfront de la N.A.T.O.

No alineament i neutralitat activa

La superació de les fortes tensions de la guerra freda i la continuació de la costosa i folla carrera d'armaments, en el marc nou i precari de la coexistència pacífica, ha desembocat en una crisi de la política de bipolarització i de blocs militars.

Les perspectives que ofereix aquest poder nuclear, terrorífic i creixent, en mans de les dues màximes potències (que representa un malgastament econòmic enorme) i —cosa encara més greu— la possibilitat que aquest poder dona de destruir qualsevol signe de vida al nostre planeta més d'una dotzena de vegades, comencen a ser qüestionades a tot arreu.

En aquest marc es poden situar les dues Conferències de Seguretat i Cooperació, celebrades a Helsinki i Belgrad respectivament, i els acords recents del SALT II, que evidencien uns esforços a favor de la distensió.

Una política original i independent

Espanya ha estat escollida per tots els països europeus —de l'Oest i de l'Est— com a seu de la 3a. Conferència de Seguretat i Cooperació, que se celebrarà l'any vinent. Aquesta confiança dipositada en el nostre país ens col·loca davant

de la seriosa responsabilitat de contribuir a l'èxit d'aquesta conferència; sobretot fent-ne una bona preparació, no sols tècnica sinó també d'abast polític, que hauria de ser assumida també pels partits i grups parlamentaris, a fi de crear un ambient europeu propici a la conferència. A través d'aquesta preparació es podran explorar totes les possibilitats que permetin donar passos concrets en el control dels armaments, en els temes econòmics i en totes les qüestions que afavoreixin la distensió.

Si pensem en l'acció d'Europa cap als altres continents, potser un dels països que té més possibilitats en aquest sentit, practicant una política original, és Espanya. Per raons geopolítiques, històriques i humanes, tenim més possibilitats que d'altres països europeus de fer una contribució important i peculiar a l'establiment de noves relacions entre Europa i algunes parts del Tercer Món.

És evident que la nostra integració a la NATO reduiria o anul·laria les possibilitats que avui s'ofereixen a Espanya de fer una política pròpia, independent, que afavoreixi la distensió i impulsi la pau entre els pobles.

Només una política de *no alineament* i de *neutralitat activa*, no exempta de dificultats i riscos, garantirà la nostra independència i sobirania. Aquesta política ens permetrà avançar en la solució dels nostres problemes, en una àmplia col·laboració amb tots els pobles del món i, principalment, amb els d'Europa, de la qual formem part.

Un neutralisme actiu, no passiu

Contràriament al que diuen els seus detractors, la política de no alineament no suposa una actitud simplement negativa, de simple rebuig o marginació respecte dels blocs militars. El seu veritable caràcter va molt més enllà. Implica l'anhel de la lluita activa dels pobles per assolir la seva plena llibertat nacional; es projecta cap a la superació de les actuals dependències econòmiques i polítiques respecte de les grans potències; a no ser apèndix d'aquestes grans potències, amb el ple dret de desenvolupar-se socialment segons la lliure elecció de la via pròpia; i és instrument històric de democratització i humanització de les relacions internacionals.

El moviment de països no alineats, que ja compta amb més de 80 estats membres dels diversos continents, ve adoptant una actitud extraordinàriament flexible i oberta enfront de la complexitat contradictòria dels problemes que ha de debatre al seu si, derivats de la varietat dels seus components. No obstant això, i malgrat aquestes dificultats objectives, el moviment no sols ha resistit les fortes pressions dels blocs militars, dirigits a dividir-lo i desintegrar-lo, sinó que es manté, actua i creix a mesura que s'aguditza la crisi de l'imperialisme i la dels blocs militars.

La propera celebració a L'Havana de la Conferència Mundial de Països No Alineats ha esdevingut un dels temes que desperta més atenció en els medis informatius i diplomàtics de tot el món. Sens dubte perquè hom preveu una conferència polèmica en el tractament de certs

temes particulars. Però principalment per les expectatives que desperten les conclusions finals a què pugui arribar la conferència, que poden contribuir a una més gran cooperació i solidaritat entre els pobles en lluita per la seva llibertat i per la millora de les seves condicions de vida.

La decisió del govern espanyol de participar en la Conferència de L'Havana, com a país observador, mostra que la política de no alineament que propugnem esdevé una qüestió de necessitat, a més de ser una qüestió de conveniència, com ja ho és ara. També hi seran els joves països africans, amb els quals han millorat ja tant les nostres relacions (les quals cal continuar ampliant).

I això no ho aconseguirem NATOitzant les Canàries, amb la instal·lació d'una base militar a les illes. Aquesta mesura faria créixer la conflictivitat entorn del arxipèlag i fins podria posar en qüestió la seva espanyolitat. L'experiència mostra que únicament la política de no alineament ha contribuït a ampliar les relacions i la cooperació amb aquests països. El reconeixement del Front Polisario, després del tractat de pau amb Mauritània, a més de reparar una injustícia, despertarà dintre de la conferència les més grans simpaties cap a Espanya.

En fi, a la cita de L'Havana acudirán una gran varietat de països, amb els quals Espanya no sols està vinculada moralment, sinó també, en molts casos, per importants interessos mutus.

Per tot plegat és convenient la participació d'Espanya a la Conferència de L'Havana, perquè a través d'ella s'obre un gran camp de possibilitats (sense necessitat d'adhesions formals) per jugar un paper original al món i resoldre els seus problemes internacionals amb una política de no alineament i neutralitat activa, en una línia semblant a la de Suècia.

Neutralisme i Constitució

La política de no alineament s'adequa clarament, en l'aspecte militar, a les funcions que la Constitució assigna a les nostres forces armades. Al seu art. 8/1 estableix que: «Las fuerzas armadas, compuestas por los Ejércitos de Tierra, la Armada y el Ejército del Aire, tienen como misión garantizar la soberanía e independencia de España, defender su integridad territorial y el ordenamiento constitucional». I més endavant, a l'art. 30/1, s'afirma taxativament: «Los españoles tienen el derecho y el deber de defender España».

En aquest marc constitucional, les noves Reals Ordenances per a les Forces Armades afirmen, al seu art. 4: «La defensa nacional es deber de todos los españoles. Las Fuerzas Armadas, identificadas con los ideales del pueblo español, del que forman parte, al que sirven y del que reciben estímulo y apoyo son el elemento esencial de aquélla, en su alerta permanente por la seguridad de la Patria».

En totes dues normes queda nítidament determinada que la força necessària per garantir la nostra sobirania i independència emana de la plena identificació i articulació del poble amb les forces armades.

Espanya no té avui cap més enemic que el

que pugui derivar-se de l'existència dels dos blocs militars; l'un i l'altre estan seriosament interessats en que no caiguem —ni per cessió ni per conquesta— en mans del seu adversari. Els perills que per a nosaltres provenen d'aquestes actituds enfrontades entre els dos blocs poden i deuen jugar, si els aprofitem amb intel·ligència, a favor del no alineament i de l'articulació d'una política de defensa pròpia, adequada a la nostra realitat i als nostres recursos.

Utopia i tercermundisme?

Els detractors d'aquesta política la titllen d'utòpica i «tercermundista». La consideren inviable a partir d'anàlisis simplistes, basats únicament en la nostra inferioritat militar en comparació amb les grans potències, sense cap altra consideració. En conseqüència, afirmen, que no ens queda cap altra sortida que enganxar-nos al vagó de cua del tren de la NATO. Però la realitat, tossuda, posa en relleu la feblesa d'aquests arguments. Convé deixar ben clar que tota la política militar europea no passa per l'interior dels dos blocs. Només són 8 els països europeus que formen part dels organismes militars de la NATO, 7 els del Pacte de Varsòvia i 8 altres —cadascun amb les seves peculiaritats ben diferenciades— no participen en cap organisme militar d'un o altre bloc.

Entre aquests darrers, els exemples de Suècia i Iugoslàvia mostren, de manera destacada, les possibilitats, a la nostra època i al nostre continent, d'una política de no alineament i neutralitat. Mitjançant una potenciació intel·ligent dels seus recursos, entre els quals col·loquen en un primer pla el factor humà i el geogràfic, han articulat una política de defensa eficaç. Es basa en la guerra total enfront de l'agressor eventual, i no admetre la rendició fins a la seva total expulsió del territori propi. En l'assoliment d'aquest objectiu es combinen les formes d'organització militar amb d'altres més senzilles i flexibles, buscant la identificació i el compromís de tot el poble amb elles.

Gràcies a aquesta concepció de la defensa, tots dos països, en el marc de les seves peculiaritats i situacions, han aconseguit fer front a fortes pressions i amenaces, provinents d'un o altre bloc, assegurant així la seva sobirania i independència. I amb perseverència i gran imaginació continuen perfeccionant tot el seu dispositiu, a fi de fer fracassar qualsevol intent d'invasió.

Les ensenyances recents de la guerra del Vietnam són realment allçonadores. Han posat en relleu la possibilitat innegable de fer front victoriosament amb unitats mòbils, dotades d'armament lleuger, a exèrcits poderosos proveïts de les armes més modernes, fins a derrotar-los en aquest tipus de guerra en què, per resultar guanyador, n'hi ha prou en no deixar-se guanyar.

La guerra de tot un poble: una estratègia defensiva de llarga tradició a Espanya

Aquestes experiències i les que es desprenen de les guerres d'independència, lliurades victo-

riosament al llarg de la nostra història contra enemics molt superiors, mostren la conveniència i les possibilitats que s'ofereixen als pobles d'Espanya avui d'articular una política de defensa original, no subordinada a cap bloc militar. L'existència de bases dels EUA al nostre territori poden crear-nos certes dificultats en aquest projecte. Però si les acceptem com un fet real i, en les futures negociacions bilaterals, el seu control queda assegurat, aquestes dificultats podran superar-se, fins que s'arribi a un acord general per al seu desmantellament o reconversió, a tot el món.

Aquesta política eminentment defensiva seria la millor garantia de no veure'ns involucrats en guerres alienes a nosaltres. I seria, a més a més, un factor seriós de dissuasió, que contribuiria a frenar les apetències de qualsevol agressor eventual.

La nostra geografia accidentada i el valor i la capacitat reconeguts dels nostres soldats, quan exèrcit i poble es compeneten i es fonen en la lluita per la independència, quan *la voluntat de no deixar-se vèncer* resulta evident per als potencials invasors, aquests probablement desistiran dels seus intents en comprendre que els costos de la invasió poden ser molt superior als resultats que en puguin obtenir. Però si no ho fan i si la invasió tira endavant, en una tal guerra per la nostra independència comptarem amb el suport de l'opinió mundial i amb valuoses ajudes per derrotar-los i expulsar-los del nostre territori.

Una garantia d'independència

Es evident que aquesta política exigeix unes dosis més grans d'imaginació que la d'enganxar-se simplement al carro de la NATO; en aquest cas, tot ens vindria programat des de fora. Els militars espanyols la poden acollir amb entusiasme, perquè, en comptes de veure's limitats a complir ordres alienes, en seran els protagonistes i sentiran tot el caliu i el suport del poble en l'acompliment de les missions que els assigna la Constitució.

Perquè despertaria grans estímuls en tots els estaments militars per continuar avançant pel camí de la modernització i de l'estructuració dels nostres exèrcits —ja iniciades— cap a nivells elevats de perfeccionament.

I perquè, a més a més, ens permetria una diversificació selectiva en la importació d'armament i de tecnologia moderns, garantint en cada moment el seu subministre. I suposaria una contribució al desenvolupament d'una indústria armamentística pròpia a partir del nostre actual nivell tecnològic i industrial, que ens alliberi, en la mesura del possible, d'unes importacions molt costoses.

En definitiva, el no alineament, en la seva doble vessant política i militar, es correspon plenament amb els interessos dels pobles d'Espanya; assegura, d'antuvi, la nostra sobirania i independència, i ens facilitarà una dinàmica cooperació amb Europa i amb tots els pobles del món, amb l'augment corresponent del nostre prestigi internacional. ★

PROFESSIONALS I LLUITA DE CLASSES

Joan Gay

Les professions liberals constitueixen un element de la divisió tècnica i social del treball imposada pel mode de producció capitalista en la seva primera fase de lliure competència.

No existeix una homogeneïtat de la funció professional sense solució de continuïtat al llarg dels temps. En línies generals, els estudis històrics han dedicat poca atenció al procés a través del qual s'estructura la divisió del treball i, correlativament, prenen categoria determinades funcions que passen a professionalitzar-se.

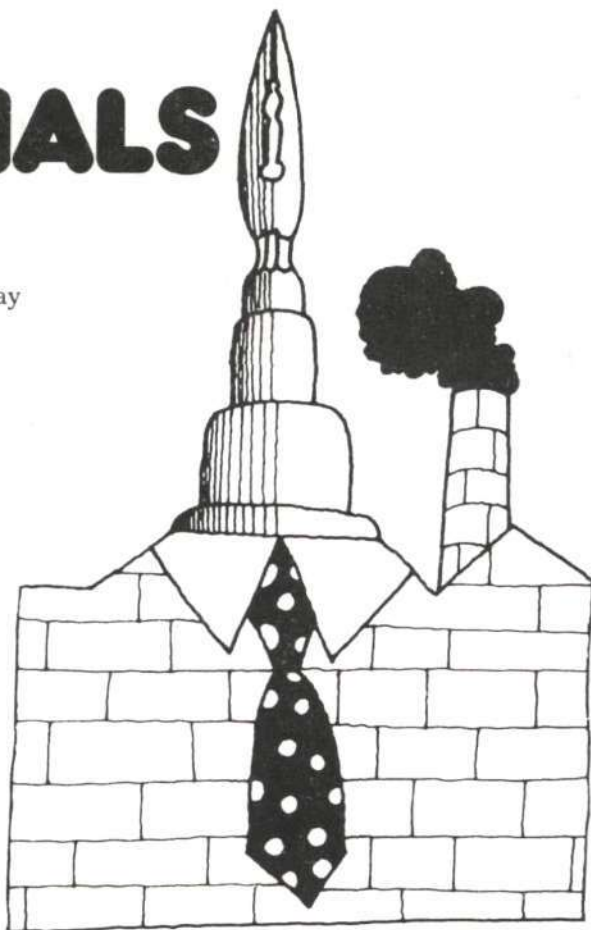
Malgrat que la figura del metge, de l'advocat, de l'arquitecte o del mestre tenen antecedents remots que han permès als historiadors tradicionals d'establir una teoria general de les professions basada en què cada professió respon a una necessitat social existent en tot temps i lloc, el cert és que els models professionals tenen un significat profundament distint segons s'analitzi, com a parts que són de la divisió social del treball, en el si de la societat feudal, pre-industrial o capitalista. Les professions liberals són la concreció específica de la divisió social del treball en el capitalisme concurrencial.

El model liberal

La professió liberal es fonamenta en el títol. El títol significa igualtat i aval de coneixement i s'obté a través de l'examen, símbol de la lliure concurrència. El títol, com a expressió d'un cos sistematitzat de coneixements relatius a una determinada parcel·la del saber, és la base de l'exercici professional. Aquell que posseeix el títol és el capacitat per a exercir aquella tècnica; d'aquí deriva que solament aquells que la posseeixen estan capacitats per a jutjar respecte a la bondat o validesa del seu exercici.

El model de professional liberal parteix d'unes característiques de treball (exercici individual i independent), de privilegi (monopoli, atribucions), d'ideologia (funció social, vocació), de liberalitat (objectius no comercials, cobrament per honoraris), d'organització (corporativa), que configuren un status social elitista, vinculat directament a les classes burgeses i petit-burgeses, tant per l'origen de classe dels seus membres com per la funció de quadres orgànics d'aquestes classes.

Les professions de més prestigi inicial (metges, advocats) han estat l'avantguarda d'aquest model. Després, a mesura que han aparegut noves necessitats, noves especialitats, que s'han creat nous títols, nombrosos grups han pretès acollir-se a aquest model pel prestigi que com-

porta i per les possibilitats econòmiques que ofereix. Aquesta via ha estat, també, la d'ascens de determinades capes populars i estrats elevats del proletariat, generant una paulatina ampliació de l'origen de classe de les capes professionals.

Cada país ha anat desenvolupant un sistema propi de professions, estretament vinculat a l'evolució econòmica i al sistema de classes existent. Concretament en el cas d'Espanya, la implantació d'un estat corporatiu, després de la guerra civil, va donar un impuls decisiu a l'arrelament d'aquest model i a la consolidació del poder polític i social d'aquestes capes.

Després, principalment, de la segona guerra mundial, el procés d'acumulació i de concentració del capital produeix una sèrie de canvis i una reestructuració profunda de la divisió social del treball, els quals afecten totes les classes i capes socials, sense variar, però, la contradicció fonamental entre les dues classes antagoniques: burgesia i proletariat.

Els professionals en sofreixen també les conseqüències. La professionalitat que deriva d'un títol universitari no atorga ja un status determinat homogeni. Les situacions, les formes, les funcions i les actituds dels professionals passen a ser múltiples i diversificades. El vincle intra-professional que els induïa a identificar-se amb la funció que exercien s'esberla. L'activitat liberal que continua fent, per exemple, un metge a la seva consulta particular no té res a veure amb la d'aquell altre metge que ha de buscar en els anuncis de premsa un treball que tingui alguna relació, per remota que sigui, amb allò

per al qual s'ha estat preparant durant una sèrie d'anys.

Ens trobem, doncs, en una situació de transició, en la qual la funció dels professionals en relació a les classes dominants i la seva adscripció ha entrat en crisi, cosa que s'expressa en una pèrdua d'identitat.

La seva nova condició social entra cada vegada més en contradicció amb les relacions capitalistes, conseqüència del canvi del seu status social, de la massificació, de la dependència i assalariació, de la incapacitat de la burgesia d'absorbir un nombre més gran de professionals perquè exercitin les seves funcions dominants, de les tensions entre aquest sistema de professions i el nou sistema productiu.

Això els porta a una situació de frustració i d'oposició a les tendències actuals del capitalisme en defensa dels seus interessos des d'una perspectiva de manteniment de la seva situació històrica de privilegi.

La defensa del privilegi

Els professionals són producte i, a la vegada, reproductors de la divisió social del treball, la qual conté unes components tècniques innegables, però que està totalment impregnada de components socials, bassades en la discriminació i la jerarquia (1).

Aquesta divisió del treball, que va tenir una concreció específica en el model de professional liberal, és l'eix fonamental per a situar les contradiccions a nivell ideològic i de defensa d'interessos en què es mouen aquestes capes, malgrat que es trobin en una fase de desintegració o de reconversió cap a formes assalariades o d'organització d'empresa capitalista.

Per a aquestes capes, el motor central continua essent el privilegi, és a dir, la funció social, entesa com a parcel·la social que els és atribuïda a partir del títol que detenen o de la tècnica o coneixements que dominen, a la qual no poden accedir aquells que no tenen el títol o reconeguda la funció que institucionalitza el seu exercici (2).

A partir d'aquí, la seva lluita davant els canvis que es produeixen tendeix a centrar-se en la defensa i ampliació de les atribucions, amb el consegüent enfrontament entre professions i entre els membres d'una mateixa professió (limitació del treball professional), en la no acceptació de la seva nova situació assalariada, recobrint-la o mixtificant-la, en la utilització, per als seus objectius de defensa corporativa, de fórmules reivindicatives i sindicals com a simple aproximació instrumental a les tècniques de classe.

En aquest sentit, la situació de crisi, de ruptura, de resituació que viuen aquestes capes no comporta un acostament mecanicista a la classe obrera, sinó, en línies generals, tot el contrari: funciona la tendència a tornar a la classe de la qual es procedeix. El canvi, la pèrdua d'identitat i de funció produeix una frustració que,

malgrat l'existència d'un acostament objectiu a la classe obrera, genera un desig subjectiu d'allunyar-se'n i de considerar-se'n diferent.

La sortida política d'aquestes capes es debat en la contradicció entre la seva lluita contra l'evolució monopolista del sistema i el manteniment del seu professionalisme caduc, intrínsecament corporatiu i privilegiat. La defensa corporativa no polititza en el sentit d'enderrocar el sistema o de transformar la societat. La defensa del seu dret incondicional a les seves competències i a camps d'activitat propis expressa una visió conservadora; en realitat obeeix més a una lluita antimonopolista que pròpiament anticapitalista. El reeiximent conjuntural en aquesta lluita solament implica que una part d'aquestes capes amplii i consolidin les desigualtats existents a la societat, sense arribar a posar en qüestió els interessos del capital.

El sistema d'aliances

Malgrat tot, el moment és políticament important cara a la reorientació i a l'adscripció de classe d'aquestes capes.

El moviment obrer ha de ser conscient del moment històric en què es troba. Es tracta d'establir aliances no conjunturals no amb classes o capes socials que històricament tendeixen a desaparèixer, sinó amb unes capes el paper de les quals creix ràpidament i, d'altra banda, la seva participació és indispensable per transformar la societat, ja que la consciència revolucionària no pot substituir el saber i les capacitats tècniques (3).

La relació de la classe obrera amb aquestes capes no ha de respondre a objectius conjunturals concrets, ni tampoc a situar-les com a simples servidors en un sentit instrumental o sota un concepte equivocat d'hegemonia. La relació ha de respectar l'autonomia pròpia, i reconèixer que cadascun té un espai social i polític propi a partir del qual es produeix una coincidència d'interessos.

És evident, però, que aquesta política d'aliances tendeix a transformar i no a consolidar posicions adquirides per determinats grups. L'aliança comporta per a les capes professionals un canvi en la seva condició, un canvi de progrés des d'una perspectiva global de la societat, encara que a la vegada comporti la renúncia a certs privilegis de caràcter econòmic-corporatiu (4).

Aquest acostament entre moviment obrer i capes professionals obliga a un rebuig dels privilegis socials i del poder jeràrquic que va annex a l'exercici professional de les funcions tècniques i intel·lectuals. La concreció de la separació entre treball intel·lectual i treball manual que porta implícit el model professional ha de tendir a ser superada. Els aspectes fonamentals de la convivència social no poden descansar sobre grups professionals, l'única prerrogativa dels quals és el domini d'una tècnica. En la me-

1. Daniel Lacalle, «Sobre los trabajadores intelectuales», *Materiales*, n.º 4, julio-agosto 1977, p. 40.

2. André Gorz, «Técnica, técnicos y lucha de clases», dins de *Crítica de la división del trabajo*, ed. Laia, Barcelona, 1977, p. 299.

3. Pierre Joye, «La revolución científico-técnica y el nuevo papel de los intelectuales», dins de *La proletarianización del trabajo intelectual*, Alberto Corazón editor, Madrid, 1975, pp. 54-55.

4. Giorgio Napolitano, *La alternativa eurocomunista*, ed. Blume, Barcelona, 1977, pp. 104-105.

sura en què existeix una consciència que la tècnica no és neutra, el sentit de funció social professional i d'inaccessibilitat de la tècnica perd la seva càrrega ideològica.

Es important, però, tenir en compte quins són els professionals susceptibles de situar-se en aquesta línia de progrés social, donada la seva heterogeneïtat actual, no de manera voluntarista i únicament per la presa de consciència d'individus aïllats, sino pels impulsos objectius i per les exigències que la lluita de classes planteja a tota la categoria. El sistema d'aliances ha de partir d'aquesta realitat extremadament diferenciada, la qual comporta aproximacions diferents.

Des d'aquesta perspectiva caldria diferenciar quatre grans grups, cada un dels quals, però, és susceptible de subdividir-se en altres:

a) Les èlites professionals que continuen realitzant la funció de quadres, d'intel·lectuals orgànics del poder econòmic i polític. La seva adscripció de classe els margina de qualsevol aliança amb les classes subalternes. Són un sector de professionals que s'han adaptat als canvis del sistema i que exerceix una influència important sobre el conjunt de la categoria, especialment sobre els professionals tradicionals.

b) Els professionals tradicionals, és a dir, els que se senten més vinculats al model liberal. Es mouen entre la frustració en l'execució de la seva funció i la situació de privilegi que mantenen. Individualment poden tendir a convertir-se en quadres polítics integrats en partits o sindicats obrers. A nivell de grup s'aferren al seu paper tradicional, al seu professionalisme. Els costa prendre consciència dels processos en els quals es troben immersos. De manera semblant a altres classes socials subalternes se senten objectivament antimonopolistes. L'aliança amb les classes populars que volen transformar la societat els hauria de permetre copsar que és aquesta societat dominada pel capital la que destrueix el seu paper després d'haver-lo creat i d'haver-se'n servit (5). La recerca d'una nova professionalitat integrada democràticament ha d'ésser el camí cap a una reconversió de la seva funció.

c) Els professionals incorporats als aparells de l'estat els quals, principalment aquells dedicats a la reproducció social de la força de treball, pateixen la contradicció entre la seva funció, les estructures de la institució i la demanda massiva. La primera reacció, amb una sensació de pèrdua d'identitat, és intentar de superar les insuficiències de les estructures per a fer front a un creixement vist solament com a quantitatiu. Aquest grup es mobilitza, en una primera fase, a partir d'objectius reformistes, de potenciació i racionalització del servei (6). Però, després, el procés pot prendre una dimensió política, o sigui una visió general i no corporativa dels problemes: el pas de la lògica interna i neutra de la seva funció al de la lògica d'una societat travessada pel conflicte de classes. Aquesta dialèctica potenciada per l'aliança amb el moviment obrer pot donar lloc a una transformació democràtica de les institucions des de dins (7).

d) Un darrer grup el formen aquells professionals que es troben totalment immersos en la nova condició social. Són els professionals asalariats, els que s'han vist apartats del model liberal, els que assumeixen funcions subalternes, instrumentals, d'administració. Són els que formen part de l'aparell productiu en un sentit ampli, en funcions de comandament i/o tècniques, en situacions de concentració i especialització o d'aïllament, però que ja han perdut gran part dels seus privilegis. Malgrat el manteniment d'una ideologia corporativa i que el propi sistema cuidi d'establir les màximes diferències per evitar-ne la cohesió, les possibilitats d'aquest grup de relacionar-se amb el moviment obrer en unes perspectives de cohesió i de lluita anticapitalista són màximes.

L'ús social del saber

Els professionals tenen un espai propi en el procés de transformació de la societat. Però solament assumiran aquest espai en la mesura en què requalifiquin el seu treball, la seva funció.

Davant de la desqualificació i marginació imposada pel capital no pot produir-se una reacció de retorn a la situació de privilegi. Els mateixos professionals han de començar per impugnar la dimensió político-ideològica de la seva funció, aparentment només tècnica (8), fonament bàsic de l'actual divisió social del treball.

Cal començar a distingir entre funció social professional i ús social dels coneixements i del saber. La primera es fonamenta en un model de privilegi, producte del propi sistema capitalista, el qual porta en si un vici de nul·litat cara a qualsevol plantejament de progrés i de canvi social.

L'ús social del saber, en canvi, comporta una nova dimensió del seu paper específic que els permet integrar la defensa dels seus interessos majoritaris de la societat i que comporta la concepció global (política) de l'activitat concreta, la democratització dels objectius i de les formes d'aquesta i l'acceptació d'un qüestionament de les seves orientacions i continguts, per tal que, progressivament, sigui capaç de respondre als requeriments d'un procés de transformació de la societat.

A partir de cada context, de cada sector d'aquestes capes s'han d'anar dibuixant les possibilitats d'evolució cap a formes d'evolució dels interessos propis en un marc no de privilegis estamentals, sinó d'aliances socials vers un mateix projecte d'alternativa social.

La requalificació del seu saber i de la seva activitat ha de portar, en definitiva, a una requalificació històrica com a grup social.

Aquest és un dels grans reptes que té plantejats avui el moviment obrer. En la mesura en què sigui capaç d'orientar i d'articular aquestes capes, respectant la seva autonomia, serà possible la consolidació d'un nou bloc històric capaç de transformar la societat.

5. Pietro Barcellona i Giuseppe Cotturri, *El estado y los juristas*, ed. Fontanella, Barcelona, 1976, p. 126.

6. *Id.*, *id.*, p. 123.

7. *Id.*, *id.* p. 137.

8. André Gorz, *ob. cit.*, p. 298.

Joan Ripollès i Margot Pascual

AMPOSTA UN EXEMPLE D'ALIANÇA ENTRE CLASSE OBRERA I PAGESIA

Una mica d'història

Hem de situar-nos als primers anys del segle xx per a trobar uns arrelaments que puguin facilitar-nos l'anàlisi actual. Amposta i el delta de l'Ebre són al començament de segle un territori a penes colonitzat, on ja comencen a conrear-se les terres salitroses gràcies als canals de navegació. No cal penetrar massa en la història ja que caldrà un estudi posterior per analitzar aquests primers anys en profunditat. El que sí que es pot deduir és que, amb grans propietats constituïdes pels mitjans normals de l'època, es produeix la creació de la petita propietat, petita relativament, pels colonitzadors del delta. És en aquesta època quan hem de distingir entre les dues marges del delta, la dreta i l'esquerra. Mentre la dreta té una distribució més favorable a la creació de petites propietats pel fet d'existir-hi un poblament, el qual si bé històricament és antic, a nivell de població no es pot considerar constituït segons els criteris de l'època moderna. Fins a finals dels anys vint, es troba molt disseminat degut a la no existència d'un gran nucli de població, la distribució de la terra es més equilibrada.

En canvi, en la marge esquerra del delta, terme municipal de Tortosa, hi trobem una ciutat en plena decadència comercial com a centre d'intercanvis de l'interior (Catalu-

nya interior i Aragó), que busca en el Delta el seu recanvi i tracta de variar la seva estructura de ciutat-port, per la de ciutat-productora, sense abandonar el caràcter bàsicament comercial, amb grans fortunes les quals, davant del desafiament del capitalisme, no podran efectuar reformes estructurals, que la puguin situar com un centre impulsor de progrés a la zona, mantenir-se com a centre paràsit vivint a costa del seu territori. És per això que les poblacions del voltant senten una aversió total pel centre explotador que viu i comercia amb els seus productes.

A Amposta, els petits propietaris creen la Cambra Arrossera l'any 1927, que serà el gran element d'avenç diferenciador de la població i que evitarà la dependència dels comerciants tortosins, afavorint un constant progrés de la ciutat i de la marge dreta del Delta. Per contra, la marge esquerra, per mitjà de la seva pertinença al terme municipal de Tortosa —el municipi més gran de tot Espanya fins fa dos anys— continuarà sota el control estricte dels terratinents i propietaris tortosins, situació que encara ara denota diferències.

En esclatar la guerra civil, tots coneixem el factor comú d'aquest període: el control comunitari de la terra, amb experiències de tipus col·lectiu a tot Catalunya, i, segons referències, amb molta intensitat al

delta, fenomen a penes aprofundit pels estudiosos locals però que caldria analitzar, que acaba en el triomf de les tropes feixistes; llavors els sectors dretans del poble d'Amposta que mai no han estat del tot hegemònics, estableixen el seu control sobre tots el ressorts de poder local i, també, és clar, damunt de la Cambra Arrossera.

Però la postguerra és el període de gran creixement urbà concentrat en els grans nuclis de població: Madrid, Barcelona i Bilbao, i els territoris del delta s'arriben a trobar marginats i, en certa forma, «explotats» pel model econòmic imposat pel franquisme. D'aquí treuran tot el seu potencial demagògic per a fer la seva política sense tenir d'esquena els petits propietaris. Tortosa entrarà en una pendent de decadència que culminarà amb la fragmentació del seu terme municipal en el post-franquisme (segregació de La Cava, Jesús i Maria, Sant Jaume i Camarles). Contraposadament, Amposta gaudeix durant aquest període d'un progrés relatiu, ajudat per la seva proximitat a les vies de comunicació de la comarca que uneixen Barcelona i València, així com la potenciació que rep la Cooperativa de la Cambra Arrossera, que arriba fins i tot a crear una Caixa Agrícola.

Els anys 50 es funda el PSUC a Amposta; un jornalero del camp, vingut de fora crea la primera cèl·lula del partit, és en Joan Bosch, de motiu «Poldet», encara militant i avui membre del comitè local. El fet és un xic circumstancial dintre de la història local, però important si es mira sota el prisma històric del nostre partit a la ciutat.

La Cambra Arrossera passa a ser controlada, a primers de la dècada dels 60, per una coneguda família ampostina de propietaris, que si bé modernitza la Cooperativa, li dona un caire asèptic i més burocràtic que lluitador enfront de l'administració, que la bloquejarà com a instrument de reforma del camp.

El període immediatament anterior a la mort del dictador és espe-

cialment actiu pel PSUC, el qual en la dècada anterior ja havia aconseguit una certa hegemonia entre els jornaleros del camp, és ara quan s'escampa al sector pagès i col·labora activament en la creació de la «Unió de Pagesos». Del nostre partit sortiran els seus homes més lluitadors i que poc a poc faran entendre tant al jornalero com al petit propietari la necessitat d'organitzar-se.

La fundació de Comissions Obres el 1973 que organitzà el petit moviment obrer ampostí fa augmentar la influència del PSUC, així com l'Associació de Veïns i la Cooperativa de Consum «La Unió» el 1977, la qual fou caracteritzada pels sectors més reaccionaris del poble com un invent dels comunistes per a finançar les seves activitats, o la promoció de «Setmanes de la joventut». Es pot concloure dient que en arribar el canvi democràtic el partit dels comunistes catalans participa en tots els sectors veritablement populars i es troba amb un arrelament profund.

L'estructura social ampostina

Amposta, capital de la comarca del Montsià, és una ciutat amb una estructura de classes socials típica de les zones agràries. Hi ha lògicament una preponderància d'aquest sector primari que condiciona encara tota l'economia local. No hi ha indústria pròpia d'importància; els interessos econòmics han condicionat, d'alguna manera, aquestes implantacions, desviant cap als dominis de Tortosa les iniciatives industrials d'Amposta per aconseguir que la fins fa poc imprescindible mà d'obra del camp tingués un preu controlat i que el mercat de treball dels jornaleros del camp no es precipités en una tendència a l'augment del seu preu per una demanda de mà d'obra per part del sector industrial.

Els últims anys han variat qualitativament aquesta situació; la me-

canització del cultiu de l'arròs, fins a límits que podríem qualificar de veritable industrialització. Una altra característica important de la zona és l'abundància de les explotacions agràries petites d'una hectàrea o menys conreades per treballadors d'altres sectors de la producció que durant el seu temps lliure cultiven la terra amb l'ajuda dels membres de la seva família, la dona especialment.

El sector comercial de l'agricultura es concentra a mans de la Cooperativa Agrícola de la Cambra Arrossera que comercialitza d'un 40 a un 50 per cent de la producció total del delta de l'Ebre, inclosos la resta de municipis; els comerciants en productes agraris han hagut de racionalitzar els seus preus per a poder competir amb la Cooperativa esmentada.

El sector agrari es complementa amb una important diversificació de sectors industrials a petita escala, en els quals de vegades el propietari és l'únic treballador i en poques ocasions la plantilla supera els deu homes. L'existència de només una indústria important amb més de 50 treballadors, encara que dividida en tres empreses germanes del sector del paper, fa que el sector obrer de la indústria tingui un pes que encara no arriba a igualar el sector agrícola, fins i tot afegint el sector de la construcció i els serveis.

Cap a les eleccions municipals

L'hegemonia dels sectors populars a les poblacions catalanes que envoltaven Barcelona era prou clara; la correlació de forces per al govern municipal admetia pocs dubtes. En contraposició, a Amposta, l'estructura social no permetia fer una anàlisi d'aquest tipus: era necessària la unió dels treballadors amb els pagesos mitjans i petits. Com aconseguir-la?, els pagesos sempre han

estat reaccis al progrés, perquè el progrés sempre els ha portat, en certa forma, «dificultats». Però hi ha aspectes que poden afavorir la unió dels pagesos amb els sectors obrers. Si ens hi fixem, en el fons, l'explotació és comuna; el sistema franquista amb una expropiació sistemàtica de l'agricultura en benefici de les grans concentracions industrials ha empobrit les comarques més allunyades de Barcelona, ha «proletaritzat» fins i tot a propietaris mitjans de la terra, que obtenen un salari que és de nivell semblant i de vegades inferior al dels sectors industrials, considerant a més a més que a Amposta l'arrendament és una pràctica comuna i molt difosa, amb un renaixement de la parceria amb característiques especials. Tot això unit a la dinamització del cooperativisme i en el cas concret de la Cooperativa local, amb la necessitat d'una pressió davant de l'Administració, fa que el pagès uneix les seves forces amb els obrers i sectors de la cultura per aconseguir que el seu progrés tingue possibilitats reals, ja que és conscient que el seu futur depèn bàsicament de com es «transforma el camp»: o se segueix la pauta actual del govern que afavoreix les explotacions agràries de tipus industrial o bé s'aconsegueix la consolidació de l'explotació familiar rendable, amb avenços importants en els terrenys de la cooperació, comercialització i, com a punt més important de la planificació de l'agricultura.

El fet important a destacar a Amposta és que gràcies a una política iniciada pel PSUC ja fa anys, s'ha fet possible que les diferències, moltes vegades basades en prejudicis ideològics de desconexió dels dos sectors, han estat superades per una progressiva aproximació no

exempta de contradiccions i per la coincidència d'interessos en qüestions d'equipaments socials, necessitats comunes a nivell local; ha realitzat la presa de consciència en que no hi ha contradiccions bàsiques i sí interessos i possibilitats de progrés comú entre els pagesos i els obrers.

Unes petites consideracions sobre les eleccions municipals a Amposta

El fet més remarcable d'aquestes primeres eleccions municipals ha estat l'augment espectacular del Partit Socialista Unificat de Catalunya, que si bé a la ronda de les legislatives va veure com els seus votants disminuïen en un 2 per cent en un procés similar al sofert a tota Catalunya, ara aconseguia remuntar els seus resultats guanyant un 12 per cent. Paralelament s'observa el descens en un 9 per cent del Partit del Socialistes de Catalunya a la capital del Montsià.

Aquests dos resultats contrasten amb la relativa estabilitat de vot de la coalició «Convergència i Unió», en un augment de l'1 per cent a les dues confrontacions electorals, i la petita però progressiva baixa de la UCD, a la qual lògicament es van sumar els vots de Coalició Democràtica, que no va presentar candidatura pròpia a les eleccions municipals. Quant a l'Esquerra Republicana de Catalunya augmenta no se sap a costa de quina altra força política i l'únic que es pot dir és que va presentar una candidatura integrada per diversos membres d'una família impulsada per alguns factotums de la dreta local amb l'única finalitat d'emprar vots verita-

blement d'esquerres a socialistes y comunistes.

La UCD ha estat la gran derrotada d'aquestes eleccions encara que paradoxalment va ésser el partit més votat, però es va trobar en minoria a l'hora de l'elecció d'alcalde gràcies al suport que PSC i CDC van donar a Josep Gil, independent, pagès i cap de llista del PSUC.

Els eixos principals de la victòria dels comunistes a Amposta venen donats en primer lloc pel profund arrelament del partit a la vida local ampostina i també per una forta organització (100 militants i més de 100 simpatitzants) que va fer bellugar tots els estaments associatius del poble —Associació de Veïns, Unió de Pagesos, Comissions Obreres, Associació de Pares d'alumnes de l'Institut, Cooperativa de Consum «La Unió»..., etc.) demanant els seus suggeriments i la seva col·laboració per l'elaboració d'una alternativa democràtica a Amposta.

Un extens programa electoral donant respostes concretes a les qüestions candents del poble, cosa que cap altre partit va fer, un porta a porta, dos mitings, una presentació del programa municipal amb una projecció de diapositives, a més a més d'una àmplia gamma de cartells, varen fer possible l'arribada a l'Ajuntament amb el mateix nombre de regidors que la UCD (sis UCD i PSUC, 3 PSC i 2 CU) i col·locant el batlle mitjançant el pacte pel progrés. Finalment cal explicar que la candidatura era un reflex de tots els sectors populars presents a la vida ampostina: dos representants independents del moviment pagès, jornalers, afiliats a Comissions Obreres, representants de la JCC, administratius, i tres dones eren membres de la candidatura comunista.★

MUNICIPI	Part.	PSC		PSUC		CDC		UCD		ERC		CD	
		o/o	vots	o/o	vots	o/o	vots	o/o	vots	o/o	vots	o/o	vots
Amposta 13.521 hab.	15 J.	78,7	1.857	24,9	1.592	21,4	747	10,0	2.606	35,0	107	1,4	184
	1 M.		1.987	27,4	1.417	19,5	810	11,2	2.417	33,4	146	2,0	121
	3 A.	70,2	1.344	18,0	2.345	31,4	950	12,7	2.544	34,1	220	2,9	

SOBRE LES RELACIONS ORGÀNIQUES ENTRE EL PSUC I EL PCE

Leandre Colomer

Dels quatre partits que es van unificar per a crear el Partit Socialista Unificat de Catalunya pel juliol de 1936, n'hi havia dos que, de fet, eren les organitzacions catalanes de partits obrers espanyols: el Partit Comunista de Catalunya i la Federació Catalana del PSOE. En crear-se el nou partit unificat es plantejava el problema de quines relacions s'havien de continuar amb els partits obrers espanyols. Els dirigents del nou partit no volgueren trencar les relacions amb el PCE i el PSOE, i se'ls proposà que incloguessin alguns dirigents seus en la direcció del PSUC. Sembla que el PSOE va rebutjar aquesta possibilitat (cal recordar que la fracció prietista de la FC del PSOE no s'integrà al nou partit, cosa que fa pensar que també hi deuria haver reticències a la directiva central), mentre el PCE la va acceptar (1). Així, doncs, en la llista dels membres del comitè central del PSUC que es reuní pel febrer de 1937 trobem el secretari general del PCE, José Díaz, i en canvi no hi figura cap dirigent del PSOE (2). Pel juliol del mateix any se celebrà la I Conferència Nacional del partit, en la qual, entre d'altres coses, s'havia d'elegir un nou comitè central. Per tal que els dirigents del PCE poguessin ser elegits membres del comitè central del PSUC, la Conferència de l'organització de Barcelona que se celebrà prèviament (com les altres organitzacions) per a elegir els seus delegats, inclogué en la seva llista a José Díaz i a Dolores Ibárruri (3), els quals van ser efectivament elegits membres del comitè central per la Conferència Nacional, junt amb altres trenta-cinc dirigents del PSUC, i set membres suplents (4).

No hi ha notícies que les relacions orgàniques entre els dos partits es modifiquessin substancialment durant la guerra. A part d'aquesta presència de comunistes espanyols en la direcció del PSUC, les relacions entre els dos partits es van veure reforçades amb la presència de dirigents del PSUC en algunes sessions ampliades del comitè central del PCE, com és el cas del Ple Ampliat que se celebrà a València els dies 5, 6, 7 i 8 de març del 1937, en el qual participaren Joan Comoera, Rafael Vidiella, Mi-

quel Valdés, i altres (5).

Per altra banda, el PSUC no va tenir, durant la guerra, uns Estatuts que reguessin formalment el seu funcionament organitzatiu, ni les seves relacions amb els altres partits espanyols, i particularment amb el PCE, amb qui, com hem vist, tenia una íntima relació orgànica. Per tal de cobrir en part aquest inconvenient, a primers del 1937, el PSUC va editar unes normes de funcionament (6) que, tret d'algunes petites modificacions absolutament superficials, era una traducció literal de les normes utilitzades pel PCE. Ara bé, aquest document, es limita a regular el funcionament intern del partit, però no fa cap referència a la relació amb el PCE (com tampoc no ho feia, lògicament, l'original editat pels comunistes espanyols).

Un aspecte a tenir en compte és la relació que s'establia entre els dos partits a través de la Internacional Comunista, al que el PSUC s'havia adherit en el moment de la seva fundació. Si bé, en tant que membre adherit, el PSUC no tenia encara una representació directa als organismes dirigents de la Internacional, sinó que s'hi sentia present a partir de la presència en aquests dels dirigents del PCE que estaven alhora a la direcció del PSUC, sí que comptà de seguida amb l'assistència de les delegacions de la Internacional en el país durant la guerra, entre les quals cal destacar les figures d'«Ercoli» (Palmiro Togliatti), «Pedro» (Erno Gerö) i «Medina» (Vittorio Codovila). Aquests establien, al seu torn, un altre tipus de relació entre el PCE i el PSUC.

Cal fer una darrera referència al fet que, des d'abril del 1937, el PSOE i el PCE van anunciar la constitució d'un comitè d'enllaç entre tots dos partits, el programa d'acció del qual va ser signat per l'agost del mateix any. El PSUC s'incorporà aviat a aquest comitè, el qual anuncià públicament la seva voluntat de constituir un Partit Únic del Proletariat, pel juliol del 1938. L'experiència del PSUC, en tant que partit unificat, representava un estimul i un exemple per a l'eventual unificació dels socialistes i comunistes espanyols. Però finalment

l'intent va fracassar a causa de les reticències posades per alguns dirigents socialistes, i sobretot per les divergències sorgides entre els dos partits obrers en els darrers mesos de la guerra. El lloc que havia d'ocupar el PSUC en el marc del nou partit unificat ens és de moment desconegut. Segurament el procés es va aturar en un punt en el que encara no s'havia arribat a preveure aquest treball.

Després de la guerra

En acabar-se la guerra, sengles delegacions del PCE i del PSUC van anar a Moscou a discutir amb els dirigents de la Internacional Comunista la valoració que calia fer del desenllaç de la guerra i les noves directrius que calia donar al treball de resistència antifranquista. En aquesta reunió, a part els acords polítics que s'hi prengueren, s'aprovà d'acceptar el PSUC com a Secció Catalana de la Internacional. Com que els estatuts de la Comintern deien que només hi podia haver una sola secció dins de cada estat, la proposta de fer del PSUC una altra Secció dins d'un estat on ja n'hi havia una, va provocar una certa oposició, principalment per part del dirigent txecoslovac Clement Gottwald, però sembla que la intervenció de G. Dimitrov, el qual assenyalà la importància política de l'experiència de la creació del PSUC, va permetre que no es tinguessin en compte les observacions formals de tipus estatutari plantejades i que s'aprovés per unanimitat la incor-

poració del PSUC a la Internacional Comunista com a membre de ple dret (7).

En una època en què el problema nacional era reduït per part de la Comintern al problema de les colònies (i encara així, en molts casos, l'organització comunista dels països colonitzats formava part del partit comunista de la metròpoli), el fet de reconèixer la sòlida personalitat nacional de Catalunya no deixa de tenir un valor notable. Poc després de la mencionada reunió de juny de 1939 en què es va donar per acabada l'etapa de l'adhesió del PSUC a la Internacional a través del PCE, com s'havia acordat en el moment de la fundació del partit, Rafael Vidiella va anar a Moscou a ocupar el seu càrrec de delegat permanent del partit a l'organisme internacional. D'aquesta manera el PCE i el PSUC passaren a ser dues seccions nacionals del «partit mundial de la revolució», formalment autònoms i vinculats entre si a través de la direcció d'aquest únic partit internacional, mitjançant la seva secció llatina. Dic formalment autònoms perquè dins de la Internacional el pes del PCE era superior al del PSUC, com ho prova el fet que un membre d'aquell, Dolores Ibàrruri, figurava en el comitè executiu de la Internacional, i en canvi no n'hi havia cap del PSUC. I d'altra banda el PCE no va renunciar a continuar comptant amb la presència dels seus militants dins el comitè central del PSUC, encara que durant un període molt llarg aquests dirigents, José Díaz i Dolores Ibàrruri, no van poder assistir a cap de les reunions del comitè central del PSUC que

Dolores Ibarruri

José Díaz

Rafel Vidiella

es celebraren a Mèxic, perquè es trobaven a la Unió Soviètica.

Quan pel juny de 1943 la Internacional es va dissoldre, aquella vinculació orgànica a través d'un organisme superior es va dissoldre també. La Internacional, ben segur més preocupada per altres qüestions, va despatxar el problema aconsellant que s'establís un contacte regular entre els dos secretaris generals d'ambdós partits (8), contactes que no es van poder dur a terme durant un bon temps perquè ni Díaz, ni la Pasionaria que va ocupar la secretaria general quan aquest morí a Tiflis, que eren a la Unió Soviètica, no coincidiren amb Comorera que es trobava a Mèxic, fins alguns anys després, quan Dolores Ibàrruri i Comorera es traslladaren a París.

Les bases dels dos partits

Durant tots aquests primers anys de la postguerra, a més d'aquestes relacions a nivell de direccions, hi havia hagut una relació cada cop més estreta entre les bases dels dos partits. Es tractava d'una orientació del treball que Comorera havia proposat al PSUC així que s'incorporà a la direcció de Mèxic en tornant de Moscou: «mantenir i enfortir la més ferma i lleial unitat amb el gloriós partit germà, el Partit Comunista d'Espanya» (9). Aquesta unitat de les bases dels dos partits es realitzà de manera notable al llarg dels anys que va durar la Segona Guerra Mundial, fins a constituir organitzacions comunistes úniques dels refugiats a determinats països, com Gran Bretanya (10) o Xile (11), encara que per a determinades qüestions els militants del PSUC celebraven algunes reunions per separat. Aquest fenomen es donava tant als països on hi havia un nombre molt reduït de militants, com són els dos casos citats, com en d'altres països on el nombre de comunistes espanyols i catalans era prou elevat com per a poder mantenir dues estructures organitzatives clarament diferenciades, com va ser el cas de França, on «els nuclis de militants del partit, funcionant conjuntament amb els del PC d'Espanya» (12), lluitaven a la zona nord ocupada pels alemanys, i ho feien igualment a la zona «lliure» de Pétain, on l'organització única dels comunistes espanyols i catalans s'estructurava a base de comitès de tres membres (13).

A part dels factors, diguem-ne tècnics, que recomanaven de simplificar l'estructura organitzativa, tant en els llocs on el nombre de militants era molt reduït, com en aquells altres on la clandestinitat imposava criteris d'eficàcia, es pot fer una consideració de tipus polític sobre aquesta orientació: durant tot aquest temps els comunistes espanyols i catalans es van veure particularment isolats de la resta de les forces republicanes exiliades (almenys fins al 1945 i la formació del govern de la Generalitat amb la participació de Comorera, i més tard l'entrada de S. Carrillo al govern de la República presidit per J. Giral). Les diverses propostes per assolir la unitat, la creació de la Junta Suprema de Unión Nacional i l'Aliança Nacional de Catalunya, no van aconseguir de superar les divergències de fons ni trencar aquest aïllament,

i el PSUC no va arribar a trobar a l'exili un marc polític específicament català on desenvolupar la seva activitat. L'acord de principis amb el PCE l'impulsaven, doncs, també des del terreny polític, a actuar conjuntament amb aquest partit.

Aquesta situació es va modificar substancialment en acabar-se la guerra mundial. La superació de les divergències entre els republicans catalans exiliats va permetre al president Irla de constituir el govern de la Generalitat a l'exili, per l'agost del 1945, amb la participació del PSUC a través del seu secretari general Joan Comorera. La vinguda a França de les direccions del PSUC i del PCE, instal·lades fins llavors principalment a Mèxic i la Unió Soviètica respectivament, així com la integració del PSUC en l'àmbit polític dels republicans catalans exiliats, entre d'altres factors, van recomanar aquest cop de realitzar el «desdoblament» de les organitzacions dels dos partits a França (14).

Un altre aspecte important de les relacions orgàniques dels dos partits durant els primers anys de la postguerra va ser la reconstrucció de l'organització de l'interior. Els nuclis d'organització que començaven a funcionar aquí, tant els grups de guerrillers com els de propaganda, a partir del 1945, ho feien sense tenir cap altra relació amb les organitzacions del PCE que es reconstruïen a d'altres llocs d'Espanya, ni amb la direcció del partit a l'exili, que a través de la Comissió de l'Interior que S. Carrillo havia constituït a Tolosa de Llenguadoc. En aquesta comissió només hi havia un membre del PSUC, Ramon Soliva, que venia de la Unió Soviètica i que no era de la direcció del partit. A causa de la responsabilitat del seu treball, però, s'incorporà posteriorment amb d'altres dirigents a França.

Joan Comorera

La guerra freda

La situació dels dos partits a França després d'haver-se acabat la guerra mundial era pou normalitzada com perquè es podés plantejar un altre cop el problema de la relació orgànica de les dues direccions. La recomanació de la Internacional Comunista, en dissoldre's, que els dos secretaris generals tinguessin uns contactes regulars deuria resultar insatisfactòria. D'altra banda, en aquells moments, tant per part del PCE com del PSUC, semblava clara la perspectiva d'anar a una integració dels dos partits en un de sol. Una altra qüestió era quin tipus d'unificació calia fer (15). Però l'esclat de la guerra freda, i l'isolament a què es van veure llançats de nou els comunistes van venir a crispar la polèmica i a accelerar la crisi. La Cominform, a causa de la guerra freda, va fer una reelaboració del concepte de democràcia popular que havia estat a la base de la creació de les noves repúbliques de l'est d'Europa. El PCE va recollir aquesta nova definició i formulà una nova tàctica d'aliança amb els sectors democràtics de la burgesia per imposar simplement un règim de llibertats, com a pas previ a la revolució, mentre Comorera continuà defensant la idea d'una aliança estratègica i revolucionària entre les classes populars i els sectors de la burgesia nacional, que havien de ser la base social d'un règim de democràcia popular.

Per tal de discutir les dues opcions, i potser també com una mesura de tancament de files davant l'ofensiva anticomunista desplegada, i l'aïllament que suposaven la desaparició de les esperances d'un enderrocament immediat del franquisme i la dissolució dels governs de la Generalitat i de la República, el PCE convidà J. Comorera i J. Moix a formar part del Buró Polític del PCE, a partir de l'octubre de 198 (16). Amb la submissió dels dirigents del PSUC a la disciplina de l'equip dirigent del PCE, de fet, es venia a crear una situació de subordinació política i organitzativa del PSUC en relació al PCE, atesa l'evident minoria de Comorera i Moix dins el Buró Polític. La crisi amb què es van resoldre les divergències amb Comorera, amb la seva expulsió del partit, encara van accentuar més aquesta tendència. De fet, en els anys posteriors es reconeixia explícitament aquesta subordinació dels comunistes catalans al partit espanyol, quan, per exemple, es deia que el PSUC actua «sota la direcció intel·ligent de l'entranyable camarada Dolores Ibárruri» (17), i que efectivament, els dos partits

vegada ho feien amb plenitud de drets. En la declaració del comitè central del PSUC que s'aprovà entorn del congrés del PCE, s'afirmava que «els militants del PSU considerem el Partit Comunista com el nostre propi partit»; però més enllà d'aquesta simple declaració de principis, el PSUC feia seves les conclusions del congrés i considera, per consegüent, que el Programa i els Estatuts per ell aprovats són igualment el Programa i els Estatuts del PSU de Catalunya» (19).

A falta d'uns Estatuts propis que ho impedissin, l'adopció dels Estatuts del PCE per part del PSUC esdevenia un pas important en la consecució de l'objectiu proposat. En el mateix sentit, alguns dirigents del PSUC van ser elegits membres del comitè central del PCE: Gregori López Raimundo, Josep Moix i Rafael Vidiella, com a membres efectius, així com Josep Bonifaci, Emilià Fàbregas i Josep Ramon, com a membres suplents (20). Cap no en va ser elegit, però, per al Buró Polític.

Des d'aquell moment, doncs, el PSUC va passar a regir-se pels Estatuts del PCE. Però tot seguit el Secretariat del PSUC es va proposar de convocar el I Congrés del partit, el qual havia d'aprovar uns Estatuts per al PSU de Catalunya. El Congrés es reuní finalment pel mes d'octubre de 1956. Pel que fa a les relacions entre els dos partits, els Estatuts aprovats pel I Congrés diuen que «segons els acords adoptats pel Partit Socialista Unificat de Catalunya i el Partit Comunista d'Espanya, els membres del Partit Comunista d'Espanya que passen a residir a Catalunya han de pertànyer al Partit Socialista Unificat de Catalunya, i recíprocament els membres del Partit Socialista Unificat de Catalunya que resideixin fora de Catalunya seran membres del Partit Comunista d'Espanya» (21). Josep Ramon es referí en la seva exposició (22) a la proposta d'un delegat que considerava innecessària l'elecció al comitè central del PSUC de militants del PCE, i que demanava una rectificació en el projecte inicial d'Estatuts. Aquesta proposta va ser acceptada pel congrés, el qual considerà que l'acord havia estat necessari en el moment de la fundació del partit i durant el temps que aquest va trigar per a consolidar-se com «una veritable organització comunista», però que era sobrer en les circumstàncies del moment.

En essència, des del I Congrés del PSUC, l'esquema de les relacions orgàniques del PSUC amb el PCE han seguit els mateixos criteris fins a avui. Ara bé, això no treu que durant

proclamats en fundar-se el condueix lògicament i natural a la integració amb el Partit Comunista d'Espanya» (24). Opinió que era compartida, per bé que matisada, per G. López Raimundo molt poc després: «El Partit Socialista Unificat de Catalunya manté relacions fraterals amb el Partit Comunista d'Espanya, amb el qual actua com si fossin en realitat un partit únic, i quan les circumstàncies de la lluita ho aconsellin, s'integrarà en el Partit Comunista d'Espanya, mantenint i reforçant el seu caràcter nacional català» (25), i que va ser recollida exactament amb els mateixos termes per la direcció del partit en una declaració publicada en ocasió de celebrar-se el XXV aniversari de la seva fundació (26). La proposta, efectuada repetidament durant gairebé un decenni, acompanyada quasi bé sempre de la proposta de canviar el nom de «Partit Socialista Unificat» pel de «Partit Comunista», va arribar al II congrés que es va reunir per l'octubre del 1965. En la citada intervenció de resum de la discussió del primer punt de l'ordre del dia, Gregori López Raimundo va dir que «ha quedat suficientment clar que del que es tracta és d'obrir, simplement, una discussió en el partit sobre el problema» i, més endavant, que «queda clar, per tant, que no sols no prefigurem quan i com prendrem cap resolució, sinó que això només ho podrem decidir quan haguem aconseguit que s'expressin totes les opinions, quan haguem reunit tots els elements» (27). Després d'aquest congrés sembla que no se n'ha tornat a parlar més.

D'aleshores ençà

Hi ha una raó que deu haver collaborat en una gran part a que això passés: es tracta del fet que ha estat precisament des de llavors que el PSUC ha modificat de manera substancial la seva situació dins de la política catalana. D'una banda, a partir de la seva creixent influència dins els moviments de masses i culturals va aconseguir un arrelament cada cop més gran dins la realitat nacional catalana, en un sentit ampli. I d'una altra banda, a partir d'aquell moment va aconseguir de trencar el setge anti-comunista a què l'havien sotmès i va poder esdevenir un dels puntals principals de la lluita unitària a Catalunya, amb la creació de la Taula Rodona (febrer del 1966), i més tard la Comissió Coordinadora de Forces Polítiques, l'Assemblea de Catalunya, etc. Tot plegat, en definitiva l'ocupació d'un lloc preeminent dins l'activitat política estrictament catalana, el dugué a reforçar el seu caràcter de partit nacional i a no tornar a considerar la possibilitat de qüestionar les seves relacions amb el PCE en detriment de la seva sobirania.

L'esquema de les relacions entre els dos partits havia quedat establert en el I congrés del partit, i en la pràctica no van observar variacions importants. Només la participació de membres del PSUC en els congressos i la direcció del PCE va venir a continuar un costum que feia temps que es practicava, però que no havia estat regulat ni recollit encara en la reglamentació formal del funcionament organit-

Gregori López Raimundo, Santiago Carrillo i Antoni Gutiérrez Díaz.

zatiu. Així, des del VI congrés del PCE, reunit pel desembre del 1959 (encara que els seus documents van signats pel gener del 1960, per raons de seguretat) (28), es repeteix l'experiència del V congrés, però per primera vegada un dirigent del PSUC s'incorpora al comitè executiu del PCE.

En els dos darrers congressos del PSUC (1973 i 1977) s'introdueixen alguns canvis en els estatuts. En el III congrés (1973) aquests canvis obeïen a la necessitat d'ajustar les normes de funcionament a la situació de la clandestinitat, i també a la conveniència d'ajustar-se als canvis ja adoptats pel PCE en el seu VIII congrés: «En el VIII congrés del Partit Comunista d'Espanya han estat introduïts alguns canvis en els seus Estatuts, que tenen en compte problemes comuns a tots els comunistes dels pobles d'Espanya. D'ací que us proposi algunes modificacions en l'articulat dels Estatuts del PSU, a fi que reflecteixin millor la realitat (...), així com per acordar els nostres Estatuts amb els del Partit Comunista d'Espanya» (29).

El IV congrés, per la seva banda, celebrat ja a la legalitat, del dia 29 d'octubre a l'1 de novembre del 1977, va regular per primera vegada la participació del PSUC en els congressos del PCE. Així, després de rebutjar «diverses esmenes perquè hem entès que suposaven d'una manera o altra, una intromissió dins el terreny del PCE (30), s'aprovà d'una manera formal que el PSUC participés en els congressos del PCE (34). La manera com el PSUC hi participa, en aquests congressos, va «d'acord amb les corresponents normes de convocatòries establertes pel Partit Comunista d'Espanya». Però tot seguit s'especifica, en un paràgraf que va ser afegit al llarg de les discussions del congrés, que «els delegats als congressos del Partit Comunista d'Espanya són elegits per la Conferència del Partit Socialista Unificat de Catalunya». De moment aquelles «normes de convocatòria»

del PCE coincideixen amb la voluntat del PSUC d'elegir els seus delegats en una conferència nacional.

Ara, no s'hi preveu què es farà si algun dia el PCE decideix canviar les seves normes de convocatòria. En tot cas, però, en el mateix article, s'expressa la voluntat del PSUC d'adoptar «de forma conjunta acords pels quals es mantinguin els mateixos principis, la mateixa línia política general i els mateixos mètodes d'organització» que el PCE. Objectiu aquest que s'ha d'aconseguir necessàriament en el marc dels congressos del PCE, ja que aquest és l'únic marc organitzatiu on es prenen els acords de forma conjunta, i en els quals els «representants (del PSUC) ostenten idèntics drets i s'obliguen a iguals deures que la resta dels delegats del congrés». En darrer terme, doncs, els acords s'han de prendre en el marc dels congressos del PCE.

Final

La qüestió de les relacions orgàniques entre el PCE i el PSUC apunta, en última instància, el problema de ¿en quin marc organitzatiu s'elabora la línia política general? Per una banda,

hem vist com en els períodes en què el distanciament, tant físic com polític, dels dos partits en relació al país, o bé en els moments en què la persecució repressiva o l'aïllament anticomunista de les altres forces antifranquistes era més aguda, les tendències a confondre els dos partits en un de sol eren més fortes. La «política general» privava damunt les particularitats nacionals de la lluita de classes. En canvi, en la mesura en què el PSUC ha anat aconseguint una presència activa dins de Catalunya, i ha neutralitzat els efectes de la guerra freda dins de l'oposició, així com alhora que la política catalana ha anat adquirint unes característiques pròpies diferenciades, aquestes tendències s'han vist afeblides, i com a conseqüència de la necessitat d'elaborar una política nacional arrelada a les condicions de la lluita de classes de Catalunya, s'ha creat a dins del PSUC una àrea d'activitat pròpia que ha tendit a reforçar l'autonomia organitzativa i política de la seva direcció.

L'evolució que aquest fenomen tindrà en el futur, d'acord amb l'evolució política del país, s'escapa a l'abast d'aquest treball. Aquí ens hem limitat a assenyalar-ne les línies generals del que ha estat fins ara. La resta és feina dels polítics. ★

1. PSUC (comitè executiu), *Aportació a la història política, social i nacional de la classe obrera de Catalunya*, Publicacions Treball Modern, París, sense data, p. 6.

2. «Treball», n.º 168, 2 febrer 1937.

3. «Treball», n.º 315, 23 juliol 1937.

4. «Treball», n.º 318, 27 juliol 1937.

5. Joan Comorera, *Cataluña en pie de guerra*, Pleno ampliado del comité central del PCE, comissió d'agit-prop, València, març 1937.

6. *Normas de organización del PSU (adherido a la Internacional Comunista)*, Barcelona, Secció d'organització del CC del PSU, gener 1937.

7. Evarist Massip, entrevista a París, abril del 1976. La reunió va tenir lloc el mes de juny, i el mes següent Comorera ja va signar un article titulat *Catalunya unida es redreçarà* com a secretari general del PSUC (Secció Catalana de la Internacional Comunista).

8. *Aportació...*, op. cit., p. 14.

9. Joan Comorera, *Contra la guerra imperialista i per l'alliberació social i nacional de Catalunya*, Publicacions Catalunya, Mèxic, 1940, p. 77.

10. Salvador Martorell, entrevista a París, juliol 1976.

11. Josep del Barrio, entrevista a París, abril 1976.

12. Josep Raventós, *L'aportació dels militants del PSU de C. a la lluita per l'alliberació de França*, «Quaderns de comunisme», n.º 5, juliol-agost 1946, p. 72.

13. El comitè de la zona sud, era format per Joan Blázquez «César», Luis Fernández i Emilio Vallador. Això no obstant, la composició dels comitès va observar alguns canvis. Joan Cervera, entrevista a Barcelona, juliol 1978.

14. Joan Cervera, entrevista citada. En canvi a Mèxic, on a causa de la presència de la direcció del PSUC i d'unes sòlides organitzacions tant de l'un com de l'altre partit no s'havia produït la unificació, quan en la mesura en què l'organització allí anava perdent pes polític dins el conjunt del partit —amb el trasllat de la direcció a Europa i el progressiu augment de la influència de l'organització de l'interior— es recorregué a la fórmula de l'organització unificada PCE-PSUC, posteriorment. Entrevista amb Lluís García Lago, Barcelona, juliol 1976.

15. Comorera opinava que «el dia en el qual, d'acord amb les exigències de la lluita, el congrés del nostre partit acordi la fusió orgànica, la formació del Partit únic marxista-leninista-stalinista de tot Espanya, serà el dia més gloriós de la nostra història», a *El camí de la victòria*, Edicions Catalunya, Mèxic, setembre 1947, p. 27.

Mentre que el PCE defensava que «l'interès d'Espanya

i de Catalunya, l'interès de la lluita nacional i social del proletariat i del poble català imposa la realització de tants esforços com siguin necessaris perquè en endavant, quan les exigències de la lluita ho determinin, el PSU de Catalunya formi, mantenint i reforçant les seves característiques nacionals específiques, un tot orgànic amb el Partit Comunista d'Espanya». Citat a l'*Informe presentat a la Lliga dels Comunistes de Iugoslàvia*, 1961. Formalment almenys de moment no hi havia, doncs, una diferència fonamental entre les dues concepcions.

16. *Aportació...*, op. cit., p. 14.

17. Josep Moix, *El XVII aniversari del Partit Socialista Unificat de Catalunya*, «Treball», n.º 150, setembre 1953.

18. *El PSU, avantguarda de la classe obrera i el poble catalans*, «Treball», n.º 159, juliol 1954.

19. Comitè central del PSUC: *El cinquè congrés del Partit Comunista d'Espanya crida a la unitat per a enderrocar el franquisme*, declaració de desembre del 1954, a «Treball», n.º 163, gener 1955.

20. «Treball», n.º 164, febrer 1955.

21. *Estatuts, Aprovats pel I Congrés del PSUC*, octubre del 1956. Edicions Catalunya, p. 8.

22. Josep Roman, *Informe sobre els Estatuts del partit i sobre els problemes d'organització*, pp. 13-14.

23. G. López Raimundo, *Paraules de conclusió al primer punt de l'ordre del dia*, còpia mecanografiada, p. 5. No m'ha estat possible de trobar aquest document públic a què es refereix, encara que és molt possible que es tracti del I Comitè Central celebrat després del congrés del 1956, els documents del qual van datats el 13 de gener del 1958.

24. Pere Ardiaca, *Sobre el document del comitè central del PC d'E*, III Ple del CC del PSUC, octubre 1959, p. 67.

25. G. López Raimundo, *Orígens i caràcter del Partit Socialista Unificat de Catalunya*, «Horitzons», n.º 3, segon trimestre 1961, p. 8.

26. *Declaración del comité ejecutivo del PSUC en el XXV aniversario de la fundación del Partit Socialista Unificat de Catalunya*, «Nuestras Ideas», n.º 12, 1961, p. 97, citat per L. V. Ponomariova a *Formació del PSU de Catalunya*, Edicions Treball, 1966, p. 63.

27. G. López Raimundo, *Paraules...*, op. cit., pp. 4-5.

28. Francesc Vicens, conversa a Barcelona, abril 1979.

29. Josep Roman, *Problemes d'organització*, III Congrés del PSUC, febrer 1973, p. 37.

30. *PSUC, IV congrés, amb la veu de tots*, Laia, Barcelona, 1978, p. 110.

31. *Ibid.*, article 20, p. 116.

A l'esquerra parlamentària i a l'esquerra sindical els correspon una greu responsabilitat per les condicions en què s'està plantejant el debat sobre el significat, contingut i conseqüències de l'ingrés d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea (CEE). Sense cap dubte, li recau el fet d'haver-lo convertit en bandera política contra el franquisme, de manera acrítica i poc rigorosa. D'aquí ve l'avantatge donat als plantejaments de la dreta que presenten la imatge d'una Europa Occidental idíl·lica, plena d'avantatges, sense gairebé cap dificultat excepte alguna de tipus «tècnic» i amb un escamoteig deliberat sobre qui, com i quan pagarà els costos d'aquesta operació.

Una de les pitjors conseqüències d'aquesta situació s'ha posat en evidència a les Corts durant la recent discussió sobre les relacions Espanya/CEE: l'anàlisi parlamentària ha estat superficial, a penes no hi va haver reflexió i pràcticament cap denúncia sobre l'orientació més profunda de les negociacions actuals. I el que és pitjor: existeix una indiferència manifesta sobre aquest tema en les grans masses del país, que es tradueix en una intervenció política col·lectiva inexistente en un debat que ha quedat reduït a «experts» individuals, de l'Administració, d'aquella o d'aquella altra formació política. És particularment espectacular el silenci d'un moviment sindical que s'ha limitat a oferir un suport genèric, acrític i sense argumentació, a l'ingrés espanyol al Mercat Comú.

Per totes aquestes raons adquireixen una importància particular les aportacions com la de J. Clavera a «Nous Horitzons» (núm. 52) que ajuden a resituar el marc econòmic en el qual es planteja la nostra incorporació a l'Europa comunitària, les conseqüències econòmiques més previsible i el fet que és la classe obrera —en les condicions actuals— la que està destinada a pagar els costos superiors de l'operació duta a terme pel govern UCD. Resituar el tema vol dir, com fa Clavera a la pràctica, polititzar el tema, analitzar quines estratègies d'àmbit estatal i internacional es posen en evidència, quines són

les més oportunes per als interessos populars.

Analitzar per intervenir

És en aquest sentit que els aspectes descriptius i de denúncia sobre com i en quin sentit s'està efectuant el procés de negociacions amb la CEE són fonamentals per a l'esquerra. Rau en la naturalesa de la UCD la seva pretensió de monopolitzar les negociacions i la metodologia d'arrencar una sistemàtica sèrie d'estudis i reflexions col·lectives unilaterals sobre les conseqüències concretes, sector per sector, que suposarà per a Espanya el seu desarmament aranzelari i la invasió dels productes i capitals procedents de la CEE. Reflexions «col·lectives» limitades, pràcticament, a les representacions patronals i a l'Administració, que les situa en condicions d'iniciar de fet l'adaptació paulatina de l'economia espanyola a les condicions imposades per la Comunitat Europea, d'esquena al control parlamentari i emmanllevant l'opinió concreta d'unes centrals sindicals fins ara desproveïdes de criteris. També d'esquena a la realitat plurinacional de l'Estat espanyol, fet que —en ple període «constituent» de les autonomies dona una idea de l'enfocament jurídic i sobreestructural que predomina en aquest darrer problema.

Per tant, una primera conclusió seria la d'impulsar una pressió de l'opinió popular sobre el Govern per tal d'impedir tant el protagonisme i contingut unilateral de les negociacions com el caràcter «privat» del seu desenvolupament. La intervenció pública de tots els sectors afectats, la participació directa dels sindicats en els estudis globals i de cada sector, la incorporació dels organismes autonòmics amb comissions «ad hoc» i el control sistemàtic per part del Parlament són objectius fonamentals per tal de poder, com a mínim, resituar el debat en el terreny de la política i provocar una consciència col·lectiva susceptible, d'entrada, d'incidir sobre les qüestions «tècniques» tan decisives com són per exemple, el calendari, els terminis i les etapes de la integració de l'economia espanyola a l'europea.

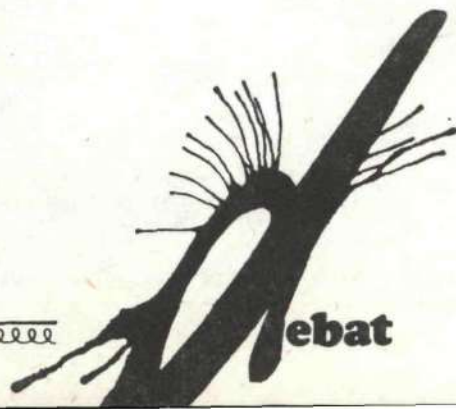
Polititzar el tema també suposa fugir d'una orientació en què pesin més les consideracions econòmiques que les polítiques. És aquí on els plantejaments de Clavera corren el risc de resultar com a mínim insuficients, ja que posar l'accent en els costos socials dona peu a considerar que, tenint en compte l'hegemonia de les forces capitalistes, l'objectiu fonamental per a les esquerres espanyoles és el de «minimitzar els costos socials de la inevitable integració econòmica», en la perspectiva d'«una pràctica política volgutament defensiva i de recuperació de forces» (1).

Espanya ja és Europa

Una primera consideració ha de partir del fet de constatar com més que «inevitable» per falta d'alternatives, la integració d'Espanya a l'«espai europeu» és un fet «irreversible». I fonamentalment des del punt de vista econòmic. La interpenetració d'ambdues economies és ja un fet determinant, la presència dominant de les empreses transnacionals va en augment i l'existència de la CEE ja determina ara, molt abans de la integració formal d'Espanya, la seva situació econòmica, precisament en els diversos nivells en què Clavera, estima, justament, que es produiran els costos socials: agudització dels desequilibris regionals, una dependència més gran del capital estranger, augment de l'atur i desenvolupament dels fenòmens d'insolidaritat.

Per tant s'esdevé que Espanya ja pateix les conseqüències de la integració econòmica, i en canvi no pos-

1. J. Clavera a «Nous Horitzons», número 52.

seeix cap dels instruments polítics comunitaris i les compensacions de tota mena que, teòricament almenys, podria tenir a la seva disposició quan ja fos membre de ple dret. Possibilitats teòriques —una mica utòpiques potser— si es té en compte quin és, en la realitat, el desenrotllament de la Comunitat Econòmica Europea, el protagonisme de les forces conservadores i liberals, la paràlisi dels seus organismes de control democràtic, el predomini dels «euròcrates» de Brusselles, l'absència d'una política industrial comunitària, el pobre desenvolupament pressupostari per a les qüestions socials, etc.

Aquí és, altra vegada, on sorgeix el plantejament polític del fet que la integració econòmica d'Espanya —juntament amb la de Grècia i Portugal— pot suposar una convulsió seriosa de l'actual CEE. D'entrada, pel fet de reforçar les posicions (Itàlia, França) dels qui tenen problemes agrícoles i industrials més semblants (d'aquí vénen les seves reticències actuals); per possibilitar un canvi de l'eix europeu, amb una inclinació més gran cap al Mediterrà; per sumar uns països que compten amb unes oposicions d'esquerra fortes (almenys si es compara amb l'actual correlació de forces del Parlament europeu) i entre elles, un moviment sindical de classe que pot col·laborar amb èxit a la renovació del sindicalisme europeu.

¿Constitueixen aquests uns senzills «bons desitjos que mai no toquen de peus a terra» (2) com suggereix Clavera al seu article? És cert que, darrera l'escenari, el capitalisme prepara el seu relançament, amb una

sortida de la crisi que suposi una reestructuració completa de mercats, de zones, d'unitats i fins i tot de procediments de producció, i tot en detriment del poder adquisitiu, dels llocs de treball i també de les conquestes actuals més importants dels treballadors.

Més que una política defensiva

Però es tracta de dotar el moviment obrer europeu d'una alternativa, d'uns instruments de lluita, tant per sortir de la crisi com per a l'edificació d'una Europa per mitjà d'un procés de profunda transformació social. No tan sols defensar-se de l'ofensiva de les transnacionals, sinó evitar que siguin elles les que planifiquin, a escala mundial, la producció industrial europea; no tan sols impedir que la Comissió de Brusselles acceleri la fase actual de reestructuració salvatge de l'economia euro-occidental, sinó convertir el Parlament Europeu en un instrument d'elaboració de polítiques industrials i socials capaces de resoldre les desigualtats regionals i laborals. Acumular forces, sí, però amb una alternativa concreta de transformació. Sense això —amb tota la dosi d'utopia que sempre comporta una perspectiva revolucionària— la política defensiva pot ser un camp de cultiu excel·lent, ja sigui per al reformisme integrador, al sistema, ja sigui per a unes aventures de signe totalitari molt més perilloses.

Un altre ingredient de la perspectiva europea és precisament el de la consolidació democràtica. No s'ha d'oblidar que un percentatge elevat

del prestigi de què gaudeix la CEE a Espanya es deu al suport inequívoc que sempre va donar a les forces democràtiques contra el franquisme. Amb una concepció determinada de la democràcia, posada sobretot en evidència quan es va intentar que Portugal no avancés excessivament pel camí de la democratització en profunditat. Però són posicions anti-feixistes que no s'han de menyspreuar en absolut, sobretot si es té en compte que les recents victòries conservadores i el perfil que es prefigura a la RFA amb el triomf de Strauss poden trobar en l'actual situació de crisi econòmica i disgregació moral i social a escala mundial, un terreny abonat per a una greu involució política.

Precisament aquesta perspectiva, assumida unitàriament per l'esquerra europea, capaç d'arrabassar la bandera de la unificació europea a unes burgesies que n'han fet un important recurs ideològic, pot suposar també de crear millors condicions per a la lluita contra la crisi a cada un dels països. Entenguem-nos bé: per tal que així, almenys, la burgesia pagui els costos polítics d'una sortida determinada de la crisi. Per això és imprescindible, com apunta Clavera, trencar amb les tendències a la insolidaritat que s'estan coent en l'actual situació de crisi. Tendències corporatives per cert, profundament arrelades a Espanya en amplis sectors de la classe obrera, susceptibles de ser aguditzades, tant per les conseqüències de l'ingrés d'Espanya a la CEE com pel procés de consolidació reformista i les seves expressions en

2. *Op. cit.*

POLITITZAR EL TEMA DEL MERCAT COMU

Jaime Aznar

el terreny de les relacions laborals, o fins i tot, en el de les autonomies nacionals.

Un concepte nou d'internacionalisme

La constatació no ja del fet que els avenços en profunditat vers el socialisme són impensables a escala d'un sol país, sinó que és inviable la sortida de la crisi dins un marc que no sigui el supranacional, és fonamental per establir i consolidar una articulació de les forces obres europees. Al moviment sindical se li ofereix l'oportunitat històrica de donar vida a una concepció nova de l'internacionalisme, basada aquesta vegada (potser en realitat la primera) en uns interessos comuns concrets, en comptes de fer-ho en plantejaments ideològics excloents. La plataforma conjunta d'una «multinacional», la reestructuració d'un sector determinat de la producció, la reivindicació de la jornada de 35 hores, un programa reivindicatiu europeu, són alguns exemples del camp que s'obre a un moviment sindical dotat ja, com a mínim en germen, dels instruments organitzatius necessaris per exercitar el seu potencial de lluita.

També caldria parlar del «tempus», com molt bé adverteix Clavera. I també és cert que la divisió actual del sindicalisme europeu, el predomini de les concepcions «negociadores» enfront de les «mobilitzadores», l'esperit anti-comunista vigent a determinats sectors sindicals (el búnquer social-demòcrata de molts partits socialistes, etc.) són factors que no conviden a gaudir d'un optimisme exuberant. Però, almenys, al contrari del que fa el corporativisme i el xovinisme, la crisi pot unificar criteris, reivindicacions, interessos, formes d'organització i de lluita. Malgrat tot, la incipient Confederació Europea de Sindicats (CES) constitueix una dada a tenir en compte, especialment si es considera que les dues úniques accions obreres a escala europea han estat dutes a terme sota la seva iniciativa: la primera, en ocasió dels darrers afusellaments ordenats per Franco; la segona, el 5 d'abril de 1978 contra l'atur. La seva decisió actual de pressionar coordinadament per aconseguir la reducció de la jornada laboral a nivell europeu assenyalava que la tendència va cap a

una unitat i agregació més grans.

En tot cas, i sempre en relació al «tempus», una visió crítica de la problemàtica europea, de les implicacions que té el procés reformista espanyol en les estratègies de l'imperialisme, de les conseqüències i costos que pot arrossegar la integració política i econòmica d'Espanya al Mercat Comú, pot facilitar que l'avantguarda de les masses, la idea que l'obra de transformacions profundes no és susceptible de ser delegada a cap dirigent «genial» ni a una obediència cega en els col·lectius escollits. I tampoc no es tracta de ressuscitar concepcions històriques del moviment obrer, com són «la inevitable victòria del socialisme» o «les contradiccions insuperables del capitalisme»... La perspectiva d'una Europa socialista unida (és difícil pensar que la unificació europea pugui ser duta a terme per un altre que no sigui el moviment obrer) pot servir per polititzar el tema, per tal que les masses prenguin consciència de la interrelació entre «el vessant polític» i «l'econòmic», vistos tots dos com dos moments en què allò que compta més és el procés, amb una pràctica quotidiana en la qual l'«acumulació de forces» és més producte de l'articulació de les lluites de defensa amb una alternativa global al sistema que no pas la inoperant «espera de temps millors».

Efectivament, el tema d'Europa empelta directament amb el del tipus de sortida a la crisi actual del capitalisme: quina Europa? ¿al servei de quins interessos? ¿sota la direcció de qui? El cert és que les oligarquies de cada país i el «moviment capitalista internacional» pretenen una Europa a la seva imatge i semblança, i de forma immediata busquen un «espai» econòmic nou, unes institucions al seu servei, un poder supranacional capaç de fer marcar el pas a qualsevol que intenti desviar-se d'aquest camí. Desconèixer —o amagar— que aquesta és la perspectiva oberta és fer-se còmplice del procés de reestructuració capitalista i algun dia els treballadors haurien de passar comptes amb aquells que els han embarcat en un creuer idíl·lic, sense advertir-los que al final del trajecte els obligarien a pagar un preu exorbitant... si és que han aconseguit salvar-se de les nombroses tempestes.

En un article anterior (3) Clavera suggeria la necessitat d'un viratge en l'actitud del moviment obrer, capaç d'esquivar els perills xovinistes. Certament aquesta és una tasca impetuosa que implica d'espolsar-se els vells esquemes d'un internacionalisme sectari i sentimental, en favor d'una articulació concreta de lluites sindicals i polítiques, en una perspectiva pràcticament indefugible, de marxa continental vers el socialisme, una «tercera via» independent de l'imperialisme nord-americà i capaç —al mateix temps— d'establir unes relacions noves amb les societats del «socialisme real», susceptible de crear una dinàmica nova al paralitzant «statu quo» que avui hi ha entre els dos blocs.

Fa temps que han quedat arraconades a les golfes dels trastos inútils les concepcions del marxisme groller sobre la «ineluctabilitat del socialisme». Però, fins i tot en el supòsit que el camí sigui encara molt llarg (com deia Churchill al començament de la II Guerra Mundial: «això trigarà, perquè els que hem de triomfar anem perdent...») el moviment obrer ha d'intentar treure fruit de totes les situacions, fins i tot de les derrotes. Per això la lluita ideològica és ara tan necessària, per tal de treure —almenys— les conseqüències del per què d'aquestes derrotes, les raons que van conduir al fracàs. Preparar el terreny per fer pagar al capitalisme els costos que va imposar amb la seva crisi i amb una determinada sortida d'aquesta...

Una darrera consideració: el fet d'incloure la perspectiva europea a la seva estratègia, no ha de menar el moviment obrer a uns plantejaments estrictament supranacionals, ni deixar-lo caure en l'illús evolucionisme social-demòcrata que creu que a través d'aquest procés es podrien anar superant els obstacles a escala nacional. Ara com ara, la situació és encara la contrària: les línies de poder i de força continuen estant predominantment a cada país, dins cada Estat. I per això les lluites han de dirigir-se fonamentalment cap el canvi de la correlació de forces socials i polítiques a cada una de les nacions existents.

3. J. Clavera, «Materials», n.º 5, octubre 1977, a «Les paradoxes de l'euroeconomicisme».

GUIA BIBLIOGRAFICA SOBRE ECOLOGIA

La literatura sobre ecologia ha experimentat un *boom* els darrers quatre o cinc anys com a conseqüència de la brusca presa de consciència dels perills ecològics.

El terme «ecologia» fou inventat a finals del segle XIX pel científic alemany Haeckel. Molt abans de la dècada present hi ha hagut estudis parcials sobre temes ecològics. Però la preocupació global pels perills que travessa l'ecosfera és molt recent. Barry Commoner i G. R. Taylor han estat pioners d'aquesta preocupació.

Gordon R. Taylor, *El juicio final. La pesadilla tecnológica*, Barcelona, Bruguera, 1971 (ed. original: 1970) és una de les primeres alertes globals. Examina els efectes destructius de certes pràctiques agrícoles, de la contaminació industrial, de l'energia nuclear, de la construcció de preses hidràuliques, de la contaminació tèrmica —i els seus efectes sobre el clima—, i en treu conclusions pessimistes.

Barry Commoner, *Ciencia y supervivencia*, Barcelona, Plaza y Janés, 1970 (ed. orig.: 1963) ataca la pràctica habitual de la biologia d'estudiar els fenòmens aïlladament i examina els perills de les armes nuclears. És impressionant el capítol dedicat a les possibles conseqüències d'una guerra atòmica. *El círculo que se cierra*, Barcelona, Plaza y Janés, 1978 (ed. orig.: 1971), del mateix autor, examina els primers efectes coneguts de degradació perillosa del medi ambient: la contaminació de les aigües pels fertilitzants no orgànics, l'eutrofització de les aigües i mort de part de la fauna aquàtica, casos de contaminació industrial, contaminació de l'atmosfera per la combustió de la gasolina i els seus aditius, etc. El mateix autor va escriure posterior-

ment *La escasez de energía*, Barcelona, Plaza i Janés, 1977 (ed. orig.: 1976) on estudia la crisi energètica actual en les seves facetes diverses. La força de totes les obres de Commoner —biòleg nord-americà d'idees socialistes— deriva del seu esperit científic i del rigor amb què examina empíricament i exposa els casos que aborda (que en molts casos han estat investigats directament per ell).

Paul i Anne Ehrlich, *Población, recursos, medio ambiente*, Barcelona, Omega, 1975, és una altra de les obres ja «clàssiques» d'ecologia. La crisi ecològica hi és examinada sobretot des del punt de vista de l'explosió demogràfica. Els autors són resolutament antinatalistes.

Carlo M. Cipolla, *Historia de la población mundial*, Barcelona, Crítica, 1978, és un examen breu però documentat i seriós de l'evolució demogràfica al llarg de la història, que relaciona de manera brillant població, tecnologia, relacions de producció i fonts energètiques. L'autor és un prestigiós historiador de l'economia.

Meadows i altres, *Los límites del crecimiento*, Mèxic, FCE, 1972, és, però, l'obra que va commocionar més l'opinió pública. Es tracta d'un estudi realitzat al Massachusetts Institute of Technology per encàrrec del Club de Roma. La seva importància deriva dels mitjans extraordinaris emprats; els autors van manejar una quantitat enorme de dades, tractant-les cibèrnicament. La conclusió que en van treure (proposta de «creixement zero») es va fer famosa. Tant l'estudi com la conclusió han estat discutits perquè fan abstracció de les relacions socials i de les diferències entre sistema capitalista i socialista. (Un

retret que se li ha fet des de l'esquerra és que el treball fos finançat per diverses grans companyies capitalistes de l'automòbil. El retret està lluny de ser convincent, i és rebutjat —en relació a la validesa o no dels resultats— per un marxista com W. Harich, que no pot ser acusat de laxitud teòrica.) L'obra ha tingut la gran virtut de llençar la polèmica sobre una base empírica certament no infalible, però àmpliament documentada.

M. Mesarovic i E. Pestel, *La humanidad en la encrucijada*, Mèxic, FCE, 1975, és el segon informe del Club de Roma. Seguint les petjades del primer, investiguen la crisi ecològica no globalment sinó dividint el món en regions i examinant els possibles efectes diferencials de la crisi a les diverses regions.

En el terreny de les solucions a la crisi, també és clàssic el llibre de F. E. Schumacher, *Lo pequeño es hermoso*, Madrid, Blume, 1978 (ed. orig.: 1973). Aquesta obra fa una crítica alhora filosòfica, moral, social i econòmica de la societat industrial. Posa en qüestió, des d'un punt de vista humanista, democràtic i ecologista, tota la civilització moderna no sols per motius ecològics, sinó també per l'atur, la fam i la dependència que genera en el Tercer Món, per les seves estructures autoritàries i jeràrquiques, per la insolidaritat i disgregació social que provoca. La seva alternativa es basa en la lluita contra la desmesura, contra el capitalisme, en la revalorització de les petites unitats de producció i de convivència, en l'autogestió. Fa propostes de tecnologies alternatives, particularment interessants per al Tercer Món.

crecimiento?, Barcelona, Materiales, 1978 (ed. orig.: 1975), té una importància capital per al marxisme perquè és el primer intent seriós d'incorporar al seu cos teòric la problemàtica ecològica. L'autor considera la crisi ecològica com vital per a la humanitat i com a dada fonamental per a qualsevol plantejament comunista avui. Sosté que cal aturar el creixement demogràfic i econòmic, industrialitzar el Tercer Món dintre d'uns límits i amb tecnologies adequades, desindustrialitzar els països avançats i transformar del tot les relacions internacionals (desarmament, ajut sense contrapartides al Tercer Món, etc.). Això només és possible destruint el capitalisme i implantant no el socialisme sinó, directament, el comunisme; és a dir, una distribució igualitària i una limitació dràstica de la vigència de les lleis del mercat. També creu que la vella aspiració marxista d'extinció de l'estat esdevé inviable: caldrà una autoritat forta il·limitadament. Reivindica el materialisme dialèctic com a marc teòric per entendre la crisi. Reclama un canvi total de valors; dóna al feminisme una part destacada en la batalla per uns nous valors. Defensa els països socialistes com a societats més aptes per fer front a la crisi. És un llibre de fàcil lectura perquè és una llarga entrevista, seguida d'assaigs breus. Malgrat molts aspectes poc convincents i desconcertants, és una aportació

crucial al pensament marxista.

Roger Garaudy, *Una nueva civilización*, Madrid, Edicusa, 1977, és també una obra que apunta solucions a la crisi. El seu abast teòric és molt més modest. Té el mèrit de ser sistemàtic i de donar una alternativa global de signe socialista: moral, filosòfica, econòmica, política.

Holger Strohm, *Manual de educación ecológica*, Bilbao, Zero ZYX, 1978, és una bona aproximació al que caldria que fos l'educació ecològica a l'escola. Pot ser de molta utilitat per als ensenyants que es proposin seriosament integrar els plantejaments ecològics en les seves tasques pedagògiques.

Edward J. Kormondy, *Conceptos de ecología*, Madrid, Alianza Editorial, 1977, planteja científicament les qüestions bàsiques de l'ecologia. Pot ser molt útil per als que vulguin apropiarse al coneixement profund dels aspectes científics que estudia l'ecologia. L'última part del llibre, dedicada a l'ecologia humana, és la menys interessant del llibre.

Peter Faulkner, *La bomba silenciosa*, Barcelona, Argos, 1978 és una obra de fàcil lectura, plena de fets poc coneguts entorn del treball i aplicació de l'energia nuclear als Estats Units. Malgrat el caràcter potser excessivament tremendista d'alguns capítols, cal valorar que l'au-

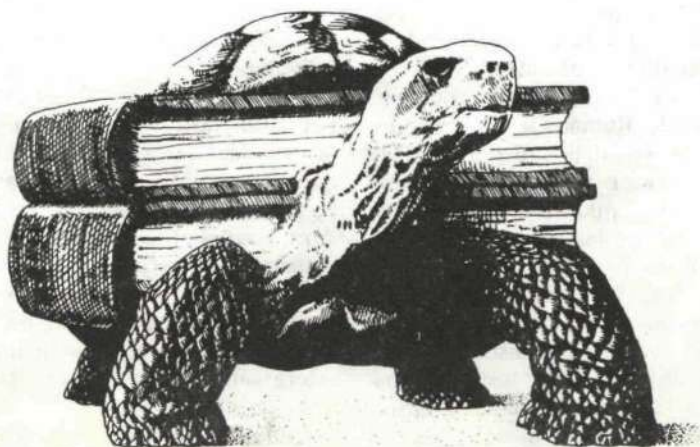
tor dóna noms i referències concretes.

G. B. Zorzoli, *El dilema energético*, Barcelona, Ediciones Blume, 1978. El comunista italià fa un estudi de la problemàtica energètica en general referint-se especialment al cas d'Itàlia. A l'edició espanyola s'hi ha afegit un capítol que analitza la situació dintre de l'Estat espanyol.

Pedro Costa Morata, *Nuclearizar España*, Barcelona, José Batlló Ediciones, 1976, dóna una visió crítica de la falta de rigor en la presa de decisions enfront de la instal·lació de les centrals nuclears a Espanya. És una dura crítica al Pla Energètic elaborat pel govern l'any 1975 i que en quasi tots els aspectes pot seguir vigent per al Pla recentment aprovat.

S'han publicat llibres i opuscles innombrables de divulgació. És difícil fer-ne una selecció sense cometre injustícies. Mereix un esment Ricardó Saiegh, *Qué es el medio ambiente y la contaminación*, Barcelona, La Gaya Ciencia, 1977, que en 80 pàgines dóna una imatge molt clara i documentada del tema. Laura Conti, *¿Qué es la ecología?*, Barcelona, Editorial Blume, 1978, que d'una manera clara i pedagògica analitza, des de la concepció marxista, els problemes del medi ambient, posant atenció al necessari contingut polític de la lluita ecològica; només una voluntat fonamentada sobre els coneixements científics i capaç de traduir-se en una acció política coordinada podrà acabar amb la destrucció ecològica.

Humberto da Cruz, *Ecología y sociedad alternativa*, Madrid, Miraguano, 1979, pot ser, per la seva brevetat i globalitat, una introducció al tema, tractat no sols com a crisi de l'ecosfera sinó com a crisi de societat. Les conclusions són idealistes i anarquitzants.★

nous horizons

N. 56 100,-- PTES. SETEMBRE 79